



SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 39
4/2023
25. február 2023

Cena 1,- €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Po tom, čo vláda Eduarda Hegera stratila poverenie spravovať štát a v januári poslanci parlamentu na pôdoryse rozpadnutej koalície odhlasovali termín predčasných volieb až na koniec septembra, nastali v zákonodarnom zbore priam preteky politického, sociálneho a ekonomického populizmu. Poslanci začali rozdávať peniaze, akoby boli ich. Začali sa predbiehať, kto predloží lepší návrh. Samozrejme, takmer všetky navrhované zmeny smerujú k rozvratu verejných financií a životu na dlh, ktorý budú splácať nasledujúce generácie Slovákov. Už dnes patríme medzi najzadlženejšie štáty Európskej únie, začo môže jedine Matovičova a následne Hegerova vláda. Peňazí máme stále nedostatok, a preto si musela Slovenská republika na svoju prevádzku požičať na bankových trhoch historicky najvyššiu pôžičku vo výške 3,5 miliardy eura. Našťastie investori nestratili záujem o naše štátne dlhopisy. Vedia, že čoskoro sa na politickom nebi pod Tatrami prestane blýskať a do vládnych i parlamentných kresiel zasadnú výrazne zodpovednejší politici, ako sú tí dnešní.

Väčšina „prosociálnych“ návrhov pochádza z dielne bývalých koalícnych strán. Asi si uvedomujú, že po trojročnom marazme, ktorý spôsobili v našom štáte, budú mať vážny problém prekročiť potrebnú 5-percentnú podporu na vstup do parlamentu. Preto si musia slovenského voliča kúpiť. Ten však nie je hlúpy a nedá sa opiť rožkom, ako si myslí napríklad bývalý premiér a minister financií, aktuálne už len poslanec Igor Matovič. Ten prekonal akúkoľvek pomyselnú hranicu politického populizmu, keď navrhol „päťsto eur v čistom“ pre každého voliča, ktorý sa zúčastní na voľbách. Štátnu kasu by to zaťažilo o ďalšie dve miliardy, ktoré však nemáme.

Takýto vývoj už naštartoval aj prezidentku Zuzanu Čaputovú. Nazvala ho festivalom populizmu a legislatívou smrťou. Vyzvala poslancov, aby posunuli termín predčasných volieb už na jún. To však strany bývalej koalície okrem Kollárovej strany SME RODINA odmietajú. Ak teda hlava štátu nezasiahne a nevymenuje úradnícku vládu, voľby sa jednoducho neposunú. Žiaden poslanec predsa nechce stratiť trojmesačný tučný plat. Politici si budú celé leto za štátne peniaze robiť predvolebnú kampaň. A dosluhujúci premiér Eduard Heger vládnúť, rozhodovať a rozdávať slovenské stíhačky Mig-29 na Ukrajinu, ako keby ho parlament neodvolal. Kocúrkovo.

Maroš SMOLEC, šéfredaktor SNN


NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2023004

ISSN 0862-8823
04
9770862882007

SLOVENSKÉ MIGY PRE UKRAJINU!?



Fotografia: internet - MO SR

Geopolitické fiasko Únie

str. 6

Teplo a energie zdraželi viac

str. 7

Olympijské víťazstvá Slovákov

str. 12

TRI OTÁZKY PRE: Erika ZBIŇOVSKÉHO, predsedu Slovenského dohovoru za rodinu

Za jasné kontúry a pomenovanie dobra a zla

• **Ste predseda tohto združenia za tradičné hodnoty, aké okolnosti vás viedli k jeho založeniu?**

Iniciatíva SDZR vznikla v roku 2017 ako reakcia na úsilie o prijatie ideologického Istanbulského dohovoru. SDZR s požením KBS inicioval po celom Slovensku prednášky a ružencové pochody za neprijatie Istanbulského dohovoru a za odmietnutie ideologickej genderovej ideológie. Na podnet SDZR Národná rada SR trikrát výraznou ústavnou väčšinou odmietla ratifikáciu Istanbulského dohovoru. V roku 2020 sa

iniciatíva SDZR pretransformovala na občianske združenie.

• **Aké je jeho súčasné poslanie a náplň činnosti?**

Šíriť úctu k prorodinným hodnotám a organizovať rôzne aktivity na ochranu prirodzených hodnôt a tradičného zväzku muža a ženy a rodiny, ktorá z neho vzide.

• **S akými ďalšími aktivitami plánujete po celom Slovensku rozširovať myšlienku tradičnej rodiny?**

Na šírenie myšlienok prirodzených hodnôt sme založili web

SDZR. Rozbiehame tiež pravidelné vysielanie rôznych relácií na našom youtubovom a facebookovom kanáli. Začali sme organizovať na mesačnej báze vždy trinásteho v mesiaci živé vysielania Ruženca za Slovensko, organizujeme rôzne modlitbové akcie a semináre, ktorých nosnou témou je ochrana rodiny a nenarodeného života. Chceme dávať priestor ľuďom, ktorí sa v dnešnej dobe, kde sa dobro považuje za zlo a zlo je predstavované ako dobro, alebo jasne poukázať na morálny úpadok a kolaps kresťanských hodnôt.

Zhovárал sa Matej MINDÁR



V SNN 5/2023
SI PREČÍTAŤE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 5 vyjde 11. marca 2023
■ Ústavný právnik Ján CUPER: Slovenskú štátnosť sme si museli sami vybojovať
■ Politická nestabilita po odvolaní vlády pokračuje a situácia sa začína vyhrocovať

V tejto ťažkej dobe potrebujeme zodpovedné vedenie štátu, nie chaos

Parlamentné ohrozovanie ústavných princípov

Ivan BROŽÍK – Kresba: Ľubomír KOTRHA

„Súčasná politická situácia, charakterizovaná legislatívnou parlamentnou smršťou ohrožujúcou ústavné princípy a verejné financie, je pre Slovensko neúnosná a žiada si skorší termín predčasných volieb. Vyhlásila to prezidentka Slovenskej republiky Zuzana Čaputová. „Dianie v parlamente pripomína skôr chaos než zodpovednú správu vecí verejných,“ skonštatovala hlava štátu. Obrátila sa zároveň na politických lídrov, aby sa postarali o nápravu.

Oni však v tej istej chvíli spustili, naopak, ešte väčší chaos a ešte väčšiu nezodpovednosť. Keďže ústrednou témou týždňa bola mimoriadna schôdza parlamentu, vlastne dve, o predsunutí predčasných volieb zo septembra na jún a potom ešte mimoriadne rokovanie o poslaní migov na Ukrajinu. Kým poslanci tému migy zmietli z rokovacieho stola okamžite, o posunutí či predsunutí termínu predčasných volieb sa zvädzal a ešte sa aj bude zvädzat' drsný parlamentno-prezidentský boj.

MATOVÍČ SA ZĽAKOL

Poslanci Národnej rady Slovenskej republiky v piatok (17. 2. 2023) popoludní napokon nerozkovali o skoršom termíne volieb, plénum nebolo uznášaniaschopné pri otváraí mimoriadnej schôdze. Predseda parlamentu Boris Kollár preto návrh na júnový termín predčasných volieb zaradil do programu najbližšej riadnej schôdze, ktorá sa má začať v marci. Predseda Smeru – SD Robert Fico po zistení neuznášaniaschopnosti avizoval, že jeho poslanci podajú ďalší návrh na zvolanie mimoriadnej schôdze k tejto téme. Smer – SD chcel na mimoriadnej schôdzi docieľiť, aby sa predčasné parlamentné voľby konali 24. júna, a nie na konci septembra.

Slová či skôr výzva prezidentky zrejme vyľakala predsedu OĽaNO Igora Matoviča. Podľa neho „ak by reálne hrozilo, že prezidentka SR Zuzana Čaputová vymenuje úradnícku vládu, potom

by sa všetky strany dohodli na čo najskoršom termíne predčasných volieb“. Matovič bol ešte otvorenejší: „Nikto nechce, aby si tu prezidentka urobila úradnícku vládu z politikov z Progresívneho Slovenska, ktorí nemajú žiadnu legitimitu“.

PELLEGRINIHO VÝZVA

Nezaradený poslanec Národnej rady Slovenskej republiky Peter Pellegrini vyzval strany i ostatných poslancov, aby prehodnotili svoj postoj a podporili júnový termín predčasných volieb. Prezidentku vyzval, aby vystúpila pred poslancami. Vyzval ju, aby bola rázna, ak to myslí vážne. Vlāde by mala podľa neho jasne odkázať, že ak to takto pôjde ďalej, vymenuje úradnícku vládu. Apeluje aj na vetovanie „parlamentných bludov“ a vracanie návrhov do NR SR. Okrem toho Peter Pellegrini hlavu štátu požiadal, aby si predvolala predsedu SaS Richarda Sulíka a aby s ním hovorila o podpore júnového termínu. Ten je podľa Pellegriniho momentálne jazyčkom na váhach. Kritizoval pritom postoj Sulíkovej SaS. Jej líder už totiž avizoval, že liberáli nepodporia mimoriadnu schôdzu k termínu predčasných volieb.

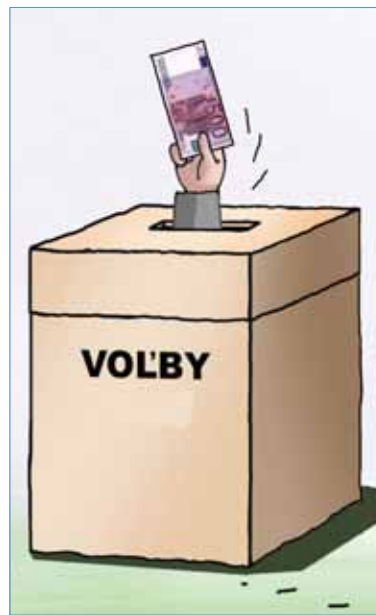
SULÍKOVO PREKVAPENIE

Predsedu opozičnej SaS Richarda Sulíka prekvapilo vyhlásenie prezidentky Zuzany Čaputovej o tom, že predčasné parlamentné voľby by mali byť skôr. Tvrdil, že dohoda na voľbách 30. septembra sa urobila aj s ňou.

Nevidí dôvod meniť dohodu na septembrovom termíne, čo bol kompromis strán bývalej koalície. „Neviem, prečo sa prezidentka rozhodla konať tak, ako si želá Robert Fico, každopádne 30. september je kompromisný termín,“ vyhlásil Richard Sulík. „Pokiaľ nie je evidentný pochopiteľný dôvod meniť už raz urobené rozhodnutie, zvykneme dohody dodržať,“ skonštatoval a odvolal sa na dohodu strán OĽaNO, SaS, Za ľudí a SME RODINA na septembrovom termíne volieb. „Všetky projekty, ktoré sa plánujú na voľbách zúčastniť, majú dostatok času na prípravu,“ dodal Richard Sulík.

FICOVA ŽIADOSŤ

Opozičný Smer – SD vyzval prezidentku Zuzanu Čaputovú, aby okamžite vymenovala úradnícku vládu, inak „budeme svedkami ešte väčšieho rozvratu a chaosu v krajine“. Podľa predsedu strany Roberta Fica je evidentné, že poslanci nechcú skorší termín volieb. Robert Fico tiež verejne prezidentke pripomenul, že je „jej povinnosť zabezpečovať riadny chod ústavných orgánov“. Povedal, že Zuzana Čaputová nevie zabezpečovať riadny chod vlády SR, ktorá je rozpadnutá, a nevie ani vplyvať na riadny chod NR SR, kde vzniká ľudová tvorivosť poslancov. Prezidentka na to reagovala, že „chaos v parlamente nezastaví vláda bez dôvery“. V prípade závažného zlyhania dočasne poverenej vlády Eduarda Hegera (OĽaNO) je však pripravená vymenovať úradnícku vládu.



Ak nastane posun v téme poskytnutia stíhačiek MiG-29 Ukrajine, dočasne poverený minister obrany Jaroslav Naď príde o tom diskutovať do parlamentu. Nebude sa ríadiť tým, čo hovorí šéf Smeru – SD Robert Fico. Smer – SD totiž opäť inicioval mimoriadnu schôdzu k tejto téme. „Dal som záväzok a ten platí. Keď budeme mať akýkoľvek ďalší posun v otázke pred tým, ako urobíme akékoľvek rozhodnutie, tak ja do toho parlamentu pôjdem. Ale nebudem tancovať podľa toho, ako Robert Fico a celá jeho proruská propaganda piskajú. Nech sa v parlamente rozhodnú, či akceptujú, alebo neakceptujú Ficovu hru,“ povedal dočasne poverený minister obrany Naď.

Mimoriadnu schôdzu k stíhačkám inicioval Smer – SD opäť raz po tom, ako parlament počas týždňa odmietol o tejto téme rokovať. Strana chce presadiť uznesenie, ktorým má parlament vysloviť nesúhlas s odovzdaním bojových lietadiel MiG-29 Ukrajine. Robert Fico pripomenul, že aktuálne je na Slovensku vláda iba dočasne poverená a má oklieštené právomoci. Hovoril o protiústavnosti posielania zbraní na Ukrajinu.

AKTUÁLNE

Stačilo jedno krátke stretnutie s prezidentom napadnutej Ukrajiny Volodymyrom Zelenským a slovenský premiér v demisii Eduard Heger stratil svoj politický azimut a zdravý úsudok, ktorý ho odlišoval od jeho stranického šéfa Igora Matoviča. Ukrajinský prezident vo vojenskej mikine na mimoriadnom samite v Bruseli evidentne na neho zapôsobil. Jeho úlohou je získať pre Ukrajinu čo najviac zbraní od západných spojencov.

Premiér v demisii ponúka stíhačky

A keď sa tí silní Američania, Nemci či iní ostýchajú, Zelenský požiadal Slovákov, aby mu darovali svoje uzemnené stíhačky MIG-29 (mimochodom sovietskej výroby), aby na ukrajinskej frontovej línii bojovali proti ruským vojskám. Slovenský premiér asi zabudol, že je predsedom vlády bez politickej podpory v parlamente a nemôže vykonávať dôležité zahraničnopolitické rozhodnutia. Bojové lietadlá Ukrajine sľúbil a spolu s ministrom obrany Jaroslavom Naďom to pompézne oznámili na tlačovej besede. Vraj má na to ich vláda oprávnenie, keďže ide o bilaterálnu zmluvu. Samozrejme, ich rozhodnutie vyvolalo politickú i právnu diskusiu o reálnych právomociach dosluhujúcej vlády. Diskurz prehrali a premiér s ministrom obrany zardlali späť. O možnom darovaní stíhačiek musí rozhodnúť parlament. NATO sa vyhýba posielat' na Ukrajinu lietadlá. My asi musíme byť pápežskejšie ako pápež.

Dozrievanie práva a zdravý rozum nateraz zvíťazili. Do uzávierky tohto vydania SNN vláda ani parlament o stíhačkách nerozhodli. Politici sa zdajú, že by sme tak mali urobiť len vtedy, ak o tom rozhodnú spoločne naši spojenci v NATO. Uvidíme. Už teraz však v Rusku zaznievajú vyjadrenia, že Slovensko patrí medzi najvýraznejších nepriateľov Ruska...

Pavol JAVORSKÝ

VŠIMLI SME SI

Pri príležitosti 1160. výročia príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda na Veľkú Moravu a 1154. výročia smrti sv. Cyrila o. z. CYRILOMETODIADA v spolupráci so Spolkom Slovákov v Poľsku a nadáciou PRO PATRIA zorganizovalo 11. a 12. februára 2023 cyrilo-metodskú slávnosť v slovenskej obci Nová Belá v Poľsku. Slovenskí rodáci si týmto spôsobom uctili duchovné a kultúrne dedičstvo našich vierzestov.

Pol'skí Slováci si pripomenuli odkaz solúnskych bratov



a lístok, ktoré boli uvedené do poštového obehu Klubom filatelistov 52-56 Močenok v piatok 10. februára 2023. Autorom grafického stvárnenia príležitostnej pečiatky bol Adrián Ferda zo Slovenskej pošty, a. s., POFIS Bratislava.

Druhá časť oficiálneho programu pokračovala v nedeľu 12. februára 2023 slávnostnou svätou omšou v miestnom Kostole sv. Kataríny Alexandrijskej, obetovanou za svätých Cyrila a Metoda ako spolupatrónov Európy. Úlohy hlavného celebranta sa zhostil otec Ján Košíar. Jednou z mnohých pozitívnych črt tejto slávnosti je fakt, že Slováci obývajúci poľskú časť Oravy a Spiša si napriek silnej polonizácii zachovali svoje národné povedomie.

Podľa Daniely Sušej z o. z. CYRILOMETODIADA si uvedomujú, že staroslovenčina ako štvrtý liturgický jazyk položila základy slovenskej, slovanskej a stredoeurópskej vzdelanosti. Dodáva tiež, že popri tom nezabúdajú ani na skutočnosť, že vďaka múdreému rozhodnutiu Rastislava, Svätopluka a Kocela, ktorí sa obrátili na byzantského cisára Michala III., aby im poslal misionárov, ohlasovateľov Božieho slova v zrozumiteľnom jazyku, dostali naši predkovia dar pravej viery i kultúry. Je preto presvedčená, že schválenie liturgických kníh v staroslovenskom jazyku Hadriánom II. nebolo len liturgicko-právnickým počínom, ale aj kultúrnym medzníkom, pretože jazyk našich predkov sa stal štvrtým liturgickým, ba aj kultúrnym a diplomatickým jazykom kresťanského Západu.

Text a foto: Matej MINDÁR

Akcia nie je len prehliadkou obrazov, ale vyjadrením postoja

Výstava o holokauste v Prešove

V prešovskej mestskej galérii Caraffka je do 25. marca inštalovaná dvojvýtava Nesmú byť zabudnutí a Prázdna stolička. Obe sa dotýkajú holokaustu v metropole Šariša, ako ich zachytili výtvarníci a študenti Evanjelického kolegiálneho gymnázia. Výstavu Židovský Prešov alebo Nesmú byť zabudnutí pripravilo občianske združenie K-art. Predchádzali jej výstavy Židovské Košice, Kežmarok, Bardejov, Banská Štiavnica, Spišská Nová Ves a Levoča.

Výstava predstavuje tvorbu od pätnástich autorov z piatich krajín. Ako uviedla jej kurátorka Eva Lorenzová, výstava nie je len prehliadkou obrazov, ale tiež vyjadrením postoja a vzťahu k mestu a ľuďom, ktorí tu boli a nie sú. Tých, ktorí prišli o život následkom holokaustu, či tých, ktorí sa postupne vytrácali zo životov našich miest a žijú v Amerike, Izraeli či v Nemecku. Zámerom je, aby výstava putovala po mestách, kde kedysi žila početná židovská komunita.

PRÁZDNA STOLIČKA

Výstava Prázdna stolička je výsledkom projektu Evanjelického kolegiálneho gymnázia v Prešove o pátraní po osudoch židovských žiakov vylúčených v rokoch 1940 a 1941 zo školy. Jej súčasťou sú dobové fotografie, historické dokumenty, plagáty či dobové oblečenie. Pedagogom a študentom školy sa

ČO INÍ NEPIŠU



Výstavu Židovský Prešov alebo pripravilo občianske združenie K-art.

podarilo nájsť, skontaktovať a pretaviť príbeh 96-ročného Róberta Cvi Bornsteina, autora knihy Záblesky v temnote, ktorý žije v Izraeli a bol žiakom evanjelického kolégia. Ďalšou bola Agneša Kalinová, rodená Farkašová, autorka knihy Mojich sedem životov, v ktorej priblížila spomienky na Prešov a školu počas vojny. Súčasťou výstavy bola aj spomienka na štyri žiačky kolégia: Alžbetu Silbersteinovú, Magdalénu Amsterovú, Magdalénu Hartmannovú a Kláru Lustbáderovú, ktoré boli v prvom transporte odvezené z Popradu do Osvienčimu (z 999 prežilo 20).

FILM

Na výstave sa premietal aj film Nenastúpili o životnom príbehu Evy Benešovej a jej rodiny, ktorí nenastúpili do transportu a ukrývali sa na Slovensku a v Maďarsku. Film pripravili žiaci ZUŠ v Benešove pri Prahe.



Orgie politického populizmu

Roman MICHELKO

Igor Matovič musí byť úplne zúfalý. Ostatný prieskum mu dáva niečo okolo šesť percent, a to ho ešte čaká rozhod s Eduardom Hegerom, Jaroslavom Nađom a asi s desiatkou skôr prítetnejších poslancov, samozrejme, len ak prijmeme hypotézu, že niečo také sa v OĽaNO vôbec vyskytuje. Podme však po poriadku. Spočiatku sa pokúsil Matovič pretlačiť v podstate neškodnú, aj keď administratívne náročnú novelu zákona o voľbách, ktorá by pravidelných účastníkov volieb bonifikovala desaťpercentnou zľavou na správnych poplatkoch. Boli by to centové, maximálne niekoľko málo eurové zľavy, a niečo také by malo viac-menej symbolický význam. Návrh však neprešiel, a tak zrazu prišiel s ďalšou „atómovkou“. Za účasť vo voľbách, ale len v tých budúcich parlamentných, by bola odmena päťsto eur (!!!).

Sláva, to sú naozaj orgie populizmu! Štátnu pokladnicu by to mohlo

stáť dve miliardy eur. Čo je to však pre Matoviča, ktorý sice hneď od začiatku svojho vládnutia vykrikoval o prázdnej špajze, zlodějoch či smeráckej mafii, ktorá ukradla tridsať miliárd eur. Zaujímavé! Ešte keby nám vysvetlil, kde tých tridsať miliárd nakoniec je, resp. keď sa zaňho nekradne, kde sú. No a ako sa zmenili ekonomické parametre štátu? Za ficovsko-pellegriniovskej mafie, keď sa každý rok kradli minimálne tri miliardy eur, sme mali deficit rozpočtu na úrovni jedného percenta HDP. Dnes za Igora, keď sa nekradne, je to celých šesť percent. To, čo sa deje v parlamente, sa už nedá pomenovať politologickým argumentmi, ale je to, citujúc predsedu parlamentu Borisa Kollára, „čistá psychiatria“. Skúsme si teda prejsť argumenty, ktoré Matovič uvádza v dôvodovej správe ním predkladaného zákona. Expremiér navrhuje vyplatiť päťsto eur každému voličovi, ktorý

odvolí v septembrových predčasných voľbách. Keby v nich bola taká účasť ako v roku 2020, štát by voličom vyplatil takmer jeden a pol miliardy (presne 1 458 420 000) eur. Keby päťsto eur nalákalo všetkých voličov, v rozpočte by bolo treba nájsť vyše

KOMENTÁR

dve miliardy. Dôvodová správa má dve strany, pričom každý jeden odsek je havária sama osebe. Oplatí sa prečítať ju celú. Na ukážku len najväčšie perly: Predkladateľ v úvode opakuje, ako od jari 2020 kríza za krízou oslabovala jeho vládu. Nezostáva však len pri tom, ale doplňa, že „hysterická štvanica opozície, ale aj vnútorná opozícia zo strany bývalého koaličného partnera, opakované protivládne kroky prezidentky a najmä sústredený lynč niektorých vládných politikov zo strany zaujatých či úplatných novinárov“ viedli k tomu, že Slovensko stojí pred predčasnými voľbami. Samozrejme, jeho zásluha na páde vlády je nulová. To sa len „všetky temné sily“ sprisahali proti nemu.

stálo veľa peňazí, ale Smer nakradol tridsať miliárd eur (tvrdí Matovič), a preto jeho nápad predstavuje dobrú investíciu s rýchlou návratnosťou. Naozaj to tam takto je. Politik, ktorý tvrdí, že chce zachrániť demokratický charakter štátu, otvorene priznáva, že jeho cieľom je, aby ten istý štát v slobodných voľbách stažil niektorým stranám šancu na úspech.

Vzápätí vyťahuje Adolfa Hitlera a tridsiate roky, pretože ľudia si v čase kríz radi vyberajú „skratkovité ľúbivé riešenia“. Obáva sa, že k voľbám prídeme historicky najmenej voličov, pričom „reálne hrozí, že milión demokraticky citiacich voličov zostane frustrovaných doma a v rozhodujúcej chvíli nechá rozhodnutie o osude Slovenska v rukách tri roky huckaných ľudí“. Preto ich chce nalákať na peniaze. Toto je naozaj vytrysknutie zúfalstva populistického politika. Ak by niekoho motivovalo nezdanených päťsto eur za hlas, je predpoklad, že vo zvýšenej miere to budú ľudia, ktorí sa o politiku nezaujmajú, nemajú dost informácií, a preto sú náchylnejší voliť horšie možnosti. No a pri zvýšenej volebnej účasti by sa jeho dnešných šesť percent mohlo scvrknúť pokojne aj na polovicu.

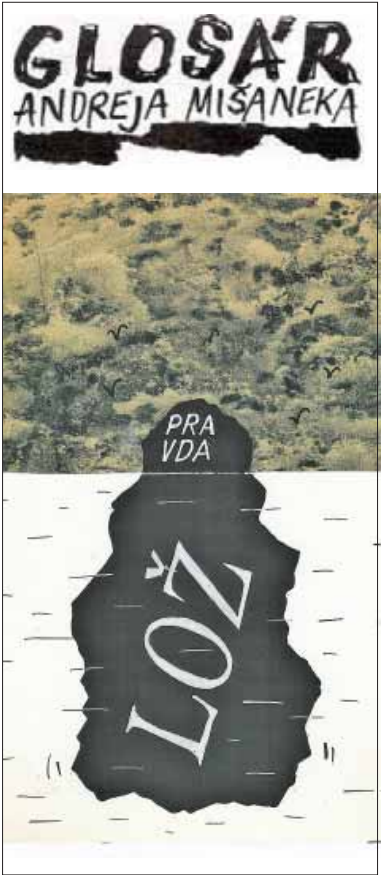
Igor Matovič vďaka tejto politickej trápnoti implicitne očakáva, že budú voliť radšej jeho, ale ešte aj navrhuje opatrenie, ktoré by veľmi pravdepodobne pomohlo viac tým, čo majú jeho vlády už plné zuby. Neskutočný je aj argument, že by to síce všetko

materiál. Zapájame sa preto priamo do vojny, pretože v polovici decembra sme spustili prevádzkareň na opravu ukrajinskej vojenskej techniky v priestoroch vojenského útvaru ozbrojených síl v Michalovciach.

Pomoc Ukrajine môže pokračovať aj poskytnutím starých stíhačiek MiG-29, ktoré sú „uzemnené“ na Sliači. Letisko ovládajú príslušníci amerických ozbrojených síl v rámci zmluvy Defence Cooperation Agreement medzi Slovenskom a USA. Ochranu slovenského vzdušného priestoru zabezpečujú Česi, Poliaci a Maďari. Nemáme už ani vlastnú protivzdušnú ochranu, pretože systém S-300 za sto miliónov eur sme odovzdali Ukrajine. Na internete sú fotografie z jeho zničenia. Momentálne nás chráni americký systém Patriot, čoskoro ho však stiahnu. Výmenou bude francúzsko-taliansky systém protivzdušnej obrany SAMP/T, aj to je však iba dočasné riešenie.

Armádu výzbroj všetky vlády od roku 1993 vyrabovali. Nedokážeme brániť poriadne ani svoju hranicu pred migráciou, nieto pred prípadným nepriateľom. Nič neukazuje súčasný obraz Slovenska presnejšie, ako je stav slovenskej armády a minimálna obranyschopnosť našej vlasti.

Jeho populizmus už nasrdil aj prezidentku Z. Čaputovú. Vyzvala politické špičky, aby posunuli termín predčasných volieb už na jún. Uvidíme, či ju vypočujú... Ak nie, môže vymenovať úradnícku vládu, ktorá bude iste lepším riešením, ako je tá poverená Hegerova.



Slovensko sa rýchlo odzbrojilo

Ivan KRAČOVIČ

Na Slovensku sa má na jeseň uskutočniť armádne cvičenie mobilizácie. Zverejnený dokument z oficiálneho webu Ministerstva vnútra SR pochádza z Okresného úradu v Banskej Bystrici. Ide o plánované komplexné cvičenie po vyhlásení vojnového stavu a nariadení vojenskej mobilizácie. Nie je to vraj nič výnimočné, podľa ministerstva obrany sa nácvik koná už desaťročia. Otázkou je, či budú mať povolanci aj s čím cvičiť.

Staré útočné pušky, ľudovo samopaly SA vz. 58, vyrábané na Slovensku, už neexistujú. Vtedajší minister obrany Ľubomír Galko (SaS) ich predal v roku 2011 za necelých 12 eur za kus. Vtedy sa predali aj samohybné húfnice sovietskeho typu Gvozdika za cenu šrotu. Po rozdelení Československa pred tridsiatimi rokmi pripadlo Slovensku 995 tankov. Pravdaže, šlo o sovietske

typy. Väčšina bola naozaj zastaraná, boli to typy T-55 a T-72. Ešte v roku 1999 sme mali približne 500 tankov. Postupne skončili v zahraničí v rozvojových republikách v Afrike. Dnes máme naporúdzi 22 až 30 tankov T-72 z produkcie ZTS Martin, kde sa

POZNÁMKA

vyrábali v licencií. Presné údaje nie sú k dispozícii. O ich bojovom stave sa mlčí, zrejme sú v reálnom boji nepoužiteľné. Ešte bývalý nominant SNS v ministerskom kresle Peter Gajdoš mal ambíciu do roka 2024 zvýšiť obranné výdavky na úroveň dvoch percent a investovať do ich modernizácie. Aktuálne podľa celosvetového prieskumu Globalfirepower sme medzi poslednými štyridsiatimi piatimi krajinami sveta – za Ugandou, Madagaskarom či Bangladéšom. Do

tohto pásma patrí aj Česká republika, ktorá má 50 tankov. Prvé je Rusko, ktoré ich pred vojnou s Ukrajinou malo 12 566. V tomto kontexte je dodávka 15 nemeckých tankov Leopard 2A4 z Rheinmetallu na Slovensko v roku 2023 smiešna. Nejde ani o nové tanky, aj keď stoja sto miliónov eur. Tie sa v súčasnosti repasujú a podľa dohody majú prísť na Slovensko až koncom tohto roka. Navyše, dohoda uzatvorená s nemeckou stranou nás zaväzovala dodať našich tridsať bojových vozidiel pechoty BVP-1 Ukrajine, čo sme už splnili. Pre Ukrajinu vyrábame húfnice Zuzana 2, ktoré pre nich komerčne produkuje Konštrukta Defence, odovzdali sme im štyri vrtníky Mi-17 a jeden Mi-2 v hodnote 32 miliónov eur a štyri odminovacie systémy Božena. Poskytli sme Ukrajine muníciu do systému Grad, letecké palivo, benzín, ručné zbrane a ďalší

SPOZA OPONY

Mnoho ľudí pozná veľkú sklenenú stenu, cez ktorú je výhľad na trávu, stromy, oblohu, niekedy na dážď, inokedy na vločky snehu. Podľa toho, kedy sa v bratislavskom krematóriu lúčime s tým, kto nás navždy opustil. Skvelé, v Európe obdivované riešenie krematória rodáka z Rajca Milučkého, s ktorým sme sa napokon tiež práve tu lúčili.

Pri každej rozlúčke sa pred očami odvíja osud človeka, atmosféra či portrét doby. Z desiatok pohrebov, počas ktorých som tu zažíval kus súkromných dejín či príbeh niekdajšej, alebo súčasnej spoločnosti, som bol tento rok na rozlúčke s doktorom práv a vytrvalým matičiarom Vrútočanom Pavlom Pollákom. Nečakane zomrel vo veku nedožitých deväťdesiatich siedmich rokov. Práve Matica mu v roku 2017 vydala knihu dokumentov o vtedy 103-ročnom Imrichovi Kružliakovi, rodákovi z Detvy, osobnosti slovenského exilu, ktorý dlhé roky pôsobil po úteku na Silvestra v roku 1949 v Rádiu Slobodná

Európa. Podľa Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí to, ako bibliograficky zdokumentoval Pollák činnosť Kružliaka, je pýchou knižničného fondu tejto inštitúcie. Jeden z takých dokumentov sa mi počas práce doktora Polláka



Prečo chodievam do krematória

Dušan D. KERNÝ

dostal do rúk, teda presnejšie on mi ho doniesol osobne. Vedel, že ma zaujímajú dejiny tohto mesta pred a po roku 1969, chápal ma. Okrem iného mi dal pre tých, čo ten čas zažili, vzácný záznam zázpisnice z novembra 1967. Prakticky doslovný zápis čo a kto povedal na schôdzi v onej budove na Štúrovej ulici v Bratislave, kde „komandos“, úradne delegácia Predsedníctva Zväzu slovenských spisovateľov prišla oznámiť, koho z redakcie vyhadzujú, kto bude nové vedenie a aký bude osud

knihy Roman Kaliský – cesta búrliwym storočím, ktorá vyšla vlni v máji. Teda až do roka 2022 bol onen zápis, okrem archivu rodiny Kaliských, verejne neprístupný. Roky som poznal a aj spolupracoval s Romanom Kaliským, ale nikdy, nikdy sa ani v kruhu svojich intimusov – Petra Štrelingera a Drahoša Machalu, trojice, ktorá priamočiaro po roku 1990 bola za vznik samostatného slovenského štátu – o tom nehovorilo. Klúčová otázka, ktorú som položil Dr. Pollákovi bola: Paľo, odkiaľ to máš?

Ved' to je jeden z najpozoruhodnejších dokumentov o atmosfére tých čias, jazyku neskrývaných hrozbách doby....

Aj som sa raz po roku 2010 vybral s Dr. Pollákom do Mníchova za Kružliakom, ale poda-

čas a najmä verejných vystúpení tých čias Roman Kaliský bol jediný, ktorý tresol dverami a urobil to ešte raz po roku 1968 a rodinu so štyrmi deťmi, dievčatami, dvadsať rokov živil ako murár.

Keď v roku 1971 súdili vynikajúceho svetoznámeho rusistu Pavla Lička, bol tento murár vo vtedy ustrašenej či umlčanej, riziku sa vyhýbajúcej Bratislave jediným frajerom, jediným junákom, jediným autorom veľavravného protestu mlčaním. Tento vtedy murár ročník 1922 (!) si vybral dva či tri dni dovolenky a ako jediný vtedy ešte z plejady svedkov či členov redakcie Kultúrneho života šiel do súdnej siene a sedel tam ako prejav solidarity s Paľom Ličkom. To neurobil v celej Bratislave nikto. Pomery boli zvláštne – Pavol Pollák bol vylúčený zo strany, no napriek tomu dostal pas na cestu do Mníchova za Kružliakom. Pomohlo mu vraj, že počas štúdií býval v internáte v jednej izbe s Petrom Colotkom. A vraj prenášal odkazy od Kružliaka pre Gustáva Husáka.

SEBAOBRANA

Mnohí rodičia všetko, niektorí iba niečo, a sú i takí, ktorí o vlastných deťoch nevedia takmer nič. Aj preto zaujal prieskum, ktorý sa uskutočnil pod vedením Národného koordináčného strediska pre riešenie problematiky násilia na deťoch. Dáta sa zbierali počas roka 2022. Výskum odhalil viacero zaujímavých informácií o tom, ako deti a mladá ľudia trávia svoj voľný čas, aké majú skúsenosti s užívaním návykových látok, ako komunikujú na internete a akým obsahom sú vystavovaní.

Čo viete o deťoch?

Najčastejšie vykonávanou aktivitou detí a mládeže v rámci trávenia voľného času je pomáhanie rodine s prácou, domácimi prácami alebo so staraním sa o niekoho: každý deň ich vykonáva sedemdesiatjeden percent detí, viac dievčatá ako chlapci. Ich počet však v porovnaní s predošlým rokom klesol. V roku 2022 sa viac detí a dospelých venovalo športu a inej fyzickej aktivite ako v predchádzajúcom roku. Mierne stúpol aj počet detí a dospelých zabávajúcich sa s priateľmi online a mierne klesol počet detí a dospelých, ktorí sa stretávajú s priateľmi osobne.

Z legálnych návykových látok má s energetickými nápojmi skúsenosť 45 percent detí a dospelých, s alkoholom 29 percent, s elektronickými cigaretami (vapingom) 17 percent, s cigaretami 14 percent a so žuvacím tabakom 10 percent detí a dospelých. Z nelegálnych návykových látok má skúsenosť s marihuanou 6 percent detí a dospelých, s extázou 2 percent, pervitínom 1 percento a inými drogami 2 percentá.

Najpoužívanejším prístupovým zariadením na internet je mobilný telefón, ktorý používa denne približne 90 percent detí a dospelých. Medzi najčastejšie aktivity online patrí komunikácia s rodinou alebo priateľmi, používanie sociálnych sietí, pozeranie videí či počúvanie hudby a podcastov. Pomerne povzbudivé sú informácie o komunikácii s cudzími ľuďmi na internete. Celkovo až 80 percent detí a mladých si uvedomuje, že nie je rozumné zasielať svoju fotku alebo video cudzím osobám. Štrnásť percent z tých, ktorí túto skúsenosť majú, uvádza frekvenciu niekoľkokrát za posledný rok a 6 percent vo frekvencii aspoň raz za mesiac alebo častejšie. Dievčatá zasielajú fotky a videá častejšie ako chlapci a táto skúsenosť rastie s vekom. Nebezpečné obsahy na internete deti a mladá ľudia vyhľadávajú pomerne často.

„Najpopulárnejšou“ témou sú nenávisťné správy, napádajúce určité skupiny alebo jednotlivcov, napríklad kvôli vierovyznaniu, inej farbe pleti a pod. Druhou najčastejšou témou nebezpečných obsahov sú návody, ako schudnúť (aj stránky propagujúce anorexiiu a bulímiu). Až dve percentá detí a dospelých na dennej báze vyhľadávajú na internete obsahy zobrazujúce spôsoby telesného poškodzovania alebo ubližovania si a obsahy týkajúce sa spôsobov spáchania samovraždy. Viac dievčatá ako chlapci.

S použitím správ MPSVaR SR spracoval (ib)

Spevák, skladateľ a producent Pavol HAMMEL oslávi jubileá Po písmenku prídu ešte ďalšie

Zhovárал sa Ivan KRAJČOVIČ – Foto: autor

Pavol HAMMEL si v tomto roku pripomenie dve výročia. V roku 1962 ako štrnásťročný založil kapelu The Jets, ovplyvnenú vlnou rock and rollu, ktorá hrávala prevzaté skladby. O rok neskôr sa premenovala na Prúdy a stavila už na pôvodnú tvorbu. Názov si udržala doteraz. Kapela bola a je viac-menej voľným zoskupením muzikantov okolo lídra Pavla Hammela. Známymi sa stali v roku 1967, keď účinkovali v programe Lasicu a Satinského Večery pre dvoch. V kapele začal pôsobiť vtedy ešte len študent konzervatória klavirista Marián Varga alebo basgitarista Fedor Frešo zo skupiny The Soulmen.

Ich slávna éra sa začala v roku 1968 na druhom Československom beatovom festivale v Prahe, kde sa skladba Čierna ruža v jeho podaní od Mariána Vargu s textom Jána Masaryka, ktorý bol synom spisovateľky Márie Ďuričkovej, stala skladbou festivalu.

Aktuálne aktívne, stále vystupujete alebo si užívate hudobný dôchodok?

Povedal by som, že niet času na dôchodok. Minulý rok sme mali úspešný, pretože sme robili koncerty v rámci projektu Zelená pošta, čo bola pred vyše päťdesiatimi rokmi naša spoločná aktivita s Mariánom Vargom z roka 1972. V tomto roku s ňou budeme koncertovať okrem Slovenska aj v Prahe, lebo je to v podstate československá platňa, vtedy sme tam žili, a tiež v Brne. Počas covidového obdobia sme pripravili projekt pod názvom Srdce bez anjela, je to nielen na CD, ale aj na

INTERVIEW

vinylevej platni. Na marec pripravujeme koncerty, ale len v takom komornom obsadení, iba v menších sálach s gitarou a klavírom. V lete sa chystáme tak ako minulý rok na koncerty v hradoch.

Keď ste spomenuli album Zelená pošta, napadlo mi, že ste v podstate za tie roky plynule prešli od bigbitu, rocku, poprocku až k folkrocku. Prečo ten posun?

Aha. Neviete, kam ma zaradiť... (smiech). Myslím si, že to nie je dôležité, dôležitejšie je, že ak sa spomenie moje meno a počuje moja tvorba, každý ma spozná. Človek musí mať svoju identitu a hrať hudbu, ktorá je jeho a na nič iné sa nepodobá. Aby to bolo „hammelovské“...

Nie každý spevák a skladateľ má to šťastie, že ho ľudia poznajú



Pavol HAMMEL je skutočná legenda slovenskej populárnej hudby. Prvý album so skupinou Prúdy Zvonky, zvonky vydal už v roku 1969. Odvtedy neprestajne úspešne tvorí a diskografia Pavla HAMMELA je skutočne rozsiahla.

desiatky rokov a je stále aktívny a obľúbený. Čím si to vysvetľujete?

Nehovoril by som o šťastí, pretože my sme na ňom roky tvrdo pracovali. Myslím si, že už v začiatkoch to, čo sme produkovali, bolo dobré. V tých šesťdesiatych rokoch sme spolu s inými kapelami zakladali tvár domácej hudby. Neskromne si dovoľím tvrdiť, že ak by sme žili vtedy na opačnej strane železnej opony, bolo by to inak. Boli sme osobití a rozpoznateľní.

Kapela Prúdy mala piesne vždy postavené na slovenských textoch, nie na anglických...

Áno, na tom som vždy trval. Aj na vlastnej tvorbe s dôrazom na obsah textu. Preto sme začali spolupracovať

s Borisom Filanom a Kamilom Peterajom.

To sa odzrkadlilo aj v tom, že ste získali za svoje piesne tri Bratislavské lýry, dve vlastné bronzové za piesne vo vašej interpretácii Cirкус leto a Dnes už viem. Zlatú lýru ste získali za pieseň Študentská láska v podaní Mariky Gombitovej. Ako si na túto éru spomínate?

Ja stále hovorím, že to bola aj československá súťaž. Nič podobné sa už odvtedy neobjavilo. Bol tam český aj slovenský moderátor, zmiešaná porota, vysielali to obe televízie. Festival bol o to dôležitejší a osobi-tejší, že sa súťažilo len s novými pesničkami, ktoré predtým rádiá nehrali. Vzniklo tam každý rok dvadsaťštyri

slovenských a českých pesničiek. Dnes si niečo podobné na takejto úrovni neviem predstaviť. Bola to autorská súťaž, a to bolo jej najväčším prínosom. Nie ako terazí „superstáristi“, ktorí len interpretujú piesne iných.

Vie sa o vás, že vo voľnom čase maľujete. Na rozdiel od povedzme Karla Gotta to však nie sú figurálne obrazy, ale abstraktné. Potrebujete dať do obrazov ešte zvyšnú umeleckú energiu?

Neviem... Je to jeden z mojich koníčkov, lebo hudba už dávno záľubou nie je, ale povolaním, tým sa žijím. Prvého februára som mal vernisáž mojich obrazov v Považskej Bystrici v galérii MGArt. K tej abstraktnosti mojich obrazov – tak tam sa už naozaj neviem vyjadriť, prečo maľujem obrazy v tomto štýle. Ale baví ma to.

Môžeme si na záver vymeniť úlohy a spýtať sa ma, akú pieseň považujem za najlepšiu z vašej tvorby?

(Smiech) No dajte...

Po písmenku z roka 1982 so zhudobnenou básňou Trnavčana a niekdajšieho ministra kultúry Miroslava Váľka.

Veľmi som si ho vážil. Aj preto, že napriek tomu, že bol straník, pomohol viacerým hudobníkom. Napríklad zariadil, aby Mariánovi Vargovi komunisti dovolili hrať. Dokonca pre Mariána zariadil dovoz Hammon-dovho organu z cudziny...

DISKOGRAFIA

- So skupinou Prúdy
- Zvonky, zvonky (1969)
- Pavol Hammel »Prúdy« (1971)
- Som šťastný, keď ste šťastní (1972)
- Šľahačková princezná (1973)
- Hráč (1974)
- Stretnutie s tichom (1977)
- Vrabc Vševed (1979)
- Faust a margaréty (1980)
- Čas malín (1981)
- Dnes už viem (1983)
- Divadielka v tráve (1984)
- Čierna ovca, biela vrana (1985)
- Verejná lyrika (1987)
- Život je... (1997)
- Pokoj vám (1998)
- Pavol Hammel & Prúdy 1999 (1999)

Ostatné štúdiové alby

- Zelená pošta (1972)
- Na II. programe sna (1976)
- Všetko je inak (1989)
- Labutie piesne (1993)
- Starí kamoši (2002)
- Kreditka srdca (2004)
- Nočná galéria (2011)
- Z pekla šťastie (2015)
- Srdce bez anjela (2020)

MEDZI NAMI

Civilizovaný, tzv. demokratický svet sa asi zbláznil. Pochybnosti o duševnom zdraví svetových elit, ktoré riadia globálnu politiku a život oboch hemisfér našej planéty, vyvolávajú súčasne vojnové udalosti na východe Európy. Akoby nám už nestačila kumulácia prírodných katastrof – počínajúc klimatizačnou či potravinovou krízou a končiac nezmyselnou ekonomickou krízou následkom umelo živenej vojnovnej hystérie. Akoby sme boli v zajatí teórie matematika Thomasa Malthusa, ktorý v roku 1798 publikoval šialenú Esey o populačnom princípe. V nej sa snažil matematicky dokázať, že epidémie a vojny sú „prírodný mechanizmus“ samoregulácie počtu ľudí na zemi.

Samozrejme, maltuziánstvo a jeho moderné interpretácie popierať všetci čestní altruistickí filozofi a historici, ktorí príčinu sebazničujúcich vojnových kríz vidia v skazenej morálke aktuálnej civilizácie. Vysokú pravdepodobnosť tohto názoru potvrdzuje zánik starovekých i novovekých civilizácií a štátov od Džingischána po pád Rímskej ríše a chorobnej historickej epizódy Adolfa Hitlera.

Paradoxom súčasnej zmätenej doby je na jednej strane zelený fanatizmus odstraňovania uhlíkovej stopy z povrchu planéty a na druhej strane nevšímavosť k vojne na Ukrajine, ktorej uhlíková stopa láme všetky rekordy. Európsky parlament nedávno obdivoval amok nórskej pubertiačky Greta v záujme zelenej planéty a dnes posiela na Ukrajinu enormné množstvá ťažkých zbraní a municie.



Mier – zakázané slovo

Ludovít ŠTEVKO

Zvláštne. Poslanci Európskeho parlamentu sa zamýšľajú, ako obmedziť uhlíkovú stopu kráv vo veľkochovoch, ale uhlíková stopa po používaní tankov, lietadiel, rakiet a municie pre delostrelectvo ich nevyrúša.

Chceme viac peňazí na vojnu, čoraz viac smrtonosnejších sofistikovaných zbraní v mene chimérického víťazstva, v mene demokracie. Za cenu státisícov mŕtvych, za cenu hladujúcich a zbadačených. Mier je na indexe. Lampiónové sprievody priateľstva sú zabudnuté ako hanebný symbol bývalého režimu.

Nahradiť ich nezabudnuté, banderovské, nacistické fakľové sprievody ako symbol nepriateľstva a víťazstva nad rozumom.

Odvolaná slovenská vláda bez legitimacy a dôvery rieši dilemu, ako oklamať ústavu a poslať do vojny na Ukrajinu posledné útočné zbrane, ktoré nám ešte stoja nevyužité v hangároch. Hlavná veliteľka ozbrojených síl namiesto toho, aby

sa s problémom obrátila na Ústavný súd SR, keď sama nechce rozhodnúť, rozhodnutie necháva na subalterných figúrky, akými sú minister vojny Jaroslav Nad', predseda vlády Eduard Heger a minister zahraničia Rastislav Káčer. Odvolaný, ale službukonajúci minister zahraničných vecí na otázku novinára, prečo chceme byť prví v odovzdaní svojich lietadiel na Ukrajinu, keďže ostatné krajiny NATO o tom nerozhodli, odpovedal smelo: „Myslím si, že Slovensko by sa nemalo drásť tým, či sme prví, lebo v dobrých veciach málokedy

bývame prví.“ Zreteľnejšie by to nepovedal ani Káčer Donald, hrdina amerických komiksov. Keď sme už v rebričku životnej úrovne na chvoste EÚ, mali by sme byť aspoň prví do vojny. A keď bude treba, dodáme aj vojakov – živú silu pre kanonenfutter. Pán odvolaný predseda vlády túto možnosť nepotvrdil ani nevyvrátil.

Eduard Heger možno vie alebo tuší, že ani jeho odvolaná vláda o záležitosti migrov pre Ukrajinu sama rozhodnúť nemôže. Zrejme sa po tichej dohode s prezidentkou obráti na ním „vyvolených“ kvalifikovaných ústavných právnikov a tí povedia, čo je pre Slovensko dobré. Emeritný sudca Ústavného súdu SR docent Ján Drgonec amatérom typu Hegera alebo Čaputovej oponuje, že nie je dôležité, či právnik zaujme o tej veci kvalifikované stanovisko, pretože „rozdiel je medzi kvalifikovaným výkladom a záväzným výkladom ústavného práva“. Záväzný výklad môže podať len Ústavný súd Slovenskej republiky a nijaký iný štátny orgán. Parlamentom odvolaná a prezidentkou dočasne poverená vláda nemôže rozhodovať o dôležitých veciach zahraničnej politiky, tobôž nie o takých, ktoré súvisia s bezpečnosťou štátu. Alebo: Nihil pertinet ad nos? Nič pre nás neplatí? Ani ústava?

Motoristi si čiastočne oddýchlí, chodci si budú musieť ešte počkať

Hlohovský most je stále staveniskom

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: autor

Mimoriadna obhliadka cestného mosta v Hlohovci v správe Trnavského samosprávneho kraja odhalila závažné poruchy v podobe trhlín na pilieroch. Od 30. marca 2022 bol preto z rozhodnutia Okresného úradu v Trnave zatvorený a začala sa jeho oprava. Po niekoľkých odkladoch ho v januári tohto roka otvorili. Napriek tomu je stále iba staveniskom...

Most je jedinou prístupovou cestou do Hlohovca od Trnavy. Na základe stavebno-technického stavu bol zaradený do 6. stupňa havarijnej stupnice zo siedmich. Až do zatvorenia po ňom jazdilo až tisícdeväťsto vozidiel denne a zápchy boli na dennom poriadku.

MEŠKAJÚCE TERMÍNY

Na opravu mosta získal Trnavský samosprávny kraj nenávratný finančný príspevok v rámci Integrovaného regionálneho operačného programu (IROP) v hodnote takmer 5,3 milióna eura.

Most cez rieku Váh v Hlohovci má 343 metrov a nachádza sa na ceste druhej triedy. Bol postavený v šesťdesiatych rokoch, pričom ho naposledy opravovali v osemdesiatych rokoch. Už v lete 2019 bola po diagnostike mosta vylúčená nákladná doprava s hmotnosťou presahujúcou dvanásť ton. Museli uplynúť dva roky, kým stav mosta bol natoľko nevyhovujúci, že ho museli uzavrieť. Začala sa rekonštrukcia, pričom museli pre motoristov vytvoriť 515 záchytných parkovísk v Leopoldove, Hlohovci aj v Šulekove. Odtiaľ museli pokračovať peši.

Most mal byť počas rekonštrukcie uzatvorený pre autá šesť mesiacov. Podľa pôvodného časového harmonogramu sa mala doprava vrátiť na rekonštruovaný most 30. novembra. V decembri 2022, keď prebehli záťažové skúšky, to už bol druhý odklad.



Takto vyzeral sprejazdnený most v Hlohovci 30. januára 2023 presne tri týždne po jeho otvorení.

ÚSMEVNÉ VÝHOVORKY

Podľa slov zástupcu zhotoviteľa prác Dalibora Novotného počas realizácie došlo v projekte k zmenám, ktoré sa týkali zosilnenia predpätia nosnej konštrukcie. „Následkom týchto zmien je časový sklz. Zároveň sme sa dostali do zimného obdobia, keď progres prác výrazne ovplyvňujú klimatické podmienky,“ dodal.

Meteorológovia tvrdia, že jeseň a zima na Slovensku v minulom roku boli najteplejšie za desaťročia. Bez mosta zostalo mesto odrezané od okolitého sveta. Autá museli jazdiť po dlhých obchádzkach. Pre peších vyznávačov adrenalinových športov otvorili lávku

20. júla minulého roka. Osvetlenie bolo provizórne.

PREDČASNÁ RADOSŤ

Otvorenie sa posúvalo napriek tomu, že podľa zmluvy mal byť dodávateľ penalizovaný sumou tisíc eur za každý deň omeškania. Ak sa však pozrieme na zmluvu medzi zhotoviteľom, teda so združením firiem SMS, a. s., a Stavomontáže Kovo – Sklo, s. r. o., ktoré v súťaži ponúklo sumu 5 miliónov 336 tisíc eur s DPH, ukončenie plnenia je do osemdesiatich mesiacov odo dňa začatia realizácie prác. Podľa zverejnenej zmluvy je tak stavba stále v polovici. Otvorenie bolo dočasné, opierajúce sa skôr o politiku ako reálny stav. Vidno to

na stave okolia mosta. Motoristi si oddýchlí, obyvateľov zase obťažujú prechádzajúce kamióny, ale okolie mosta je stále staveniskom.

NEVERTE POLITIKOM

Pred župnými voľbami v roku 2017 skupina kandidátov na krajských poslancov hlohovský most v rámci svojej kampane zablokovala, aby upozornila na kritickú situáciu s dopravou v meste. Po svojom zvolení v roku 2018 navštívil župan Trnavského samosprávneho kraja Jozef Viskupič v rámci oboznamovania sa s regiónom aj Hlohovec, kde drvivo vyhral župné voľby. Už počas svojej volebnej kampane sľuboval vyriešenie križovatiek pred mostom i za mostom. Doteraz sa tak nestalo.

Už aj vtedy bol most v havarijnom stave. Podľa vtedajšieho primátora Miroslava Kollára hovorili spolu aj o novom moste, ktorý by podľa neho mal obdĺžnikovo centrum mesta od tranzitnej a najmä nákladnej dopravy a odvieť dopravu v smere na železničnú stanicu.

CHÝBAJÚCI OBCHVAT

Opätovne o potrebe vybudovania obchvatu mesta Hlohovec, ktorého súčasťou by mal byť aj nový most cez Váh, rokovali 1. júla 2020 na spoločnom rokovaní minister dopravy Andrej Doležal, Jozef Viskupič a Miroslav Kollár. „Dohodli sme sa na vypracovaní unikátneho nástroja na rýchle a efektívne financovanie takýchto stavieb. Mali by v ňom byť prepojené zdroje Európskej únie, štátu, krajov a miest,“ povedal vtedy Jozef Viskupič. Pilotným projektom by podľa neho malo byť práve riešenie dopravnej situácie v Hlohovci.

Podľa vtedajšieho vyjadrenia Jozefa Viskupiča z roka 2018 ide o beh na dlhú trať, realizácia nového mosta je však podľa neho možná do konca volebného obdobia.

V minulom volebnom období sa nič neudialo, tak v tomto je najvyšší čas začať...

v demisii týmto spôsobom symbolicky prinavrátila Maďarsku a maďarským veľkostatkárom viaceré slovenské obce a časti obcí na juhu založené v rámci pozemkovej reformy po prvej svetovej vojne slovenskými poľnohospodármi z Terchovej, Topoľčian, Trstenej, Detvianskej Huty a ďalších obcí. „Tieto južné obce dostali mŕtve a bežným obyvateľstvom už dávno nepoužívané maďarské označenia spred sto rokov z obdobia Rakúsko-Uhorska. Opäť ide niekomu o vytváranie podmienok, tak ako už niekoľkokrát v dejinách Slovenska, aby mohlo byť výsostne slovenské územie znovu okupované? V dnešných vojnových časoch to vôbec nevyzerá neskutočne. Najmä ak maďarskí vládni politici na čele s ich vodcom sústavne vyzývajú maďarské obyvateľstvo a maďarské menšiny v susedných štátoch na zjednocovanie ponad hranice, v skutočnosti na ich ignorovanie a zbrojenie pre budúce rozšírenie maďarských štátnych hraníc. Na vytvorenie autonómii pre maďarskú menšinu je už zriadený podvýbor maďarského parlamentu pre akúkoľvek formu maďarskej autonómie a ďalšie orgány na ochranu maďarskej menšiny.“

NÁVRAT PRED TRIANON

Je presvedčená, že vláda v demisii týmto pobáda príslušníkov maďarskej menšiny, aby nepoužívali tradičné slovenské názvy, ktoré prirodzene prebrali do svojho jazyka, nezabúdali na maďarskú okupáciu a opätovne začali používať označenia obcí z tohto okupačného obdobia. „Vláda akoby sa chcela novým umelým a plagiátorským zoznamom obcí v menšinových jazykoch vrátiť o sto rokov späť do predtrianonského obdobia a presvedčiť svet, že Slováci nie sú štátnym národ, ale iba národnosť na pomyslenom viacnárodnostnom území.“

Národnostné nadpráva už v obciach s 15-percentnou menšinou

Názvy dedín akoby z Rakúsko-Uhorska

Matej MINDÁR – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Napriek absencii menšinových maďarských strán v exekutive a zákonodarnom zbore schválila dosluhujúca vláda Eduarda Hegera 25. januára 2023 uznesenie č. 33/2023 „k návrhu nariadenia vlády Slovenskej republiky, ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 15 percent obyvateľstva“. Odvolaný kabinet týmto spôsobom de facto priznáva postupne asimilujúcej sa maďarskej národnostnej menšine nadštandardné postavenie.

Predkladateľom tohto uznesenia bol vedúci Úradu vlády Slovenskej republiky Július Jakab. Na základe toho vláda schválila návrh nariadenia vlády Slovenskej republiky, ktorým sa má vydať zoznam tých obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria po novom najmenej pätnásť percent obyvateľstva. Zároveň bolo uložené predsedovi vlády Slovenskej republiky v demisii Eduardovi Hegerovi, aby zabezpečil uverejnenie tohto nariadenia v Zbierke zákonov Slovenskej republiky.

SPLNOMOCNENEC VLÁDY

Podľa Dôvodovej správy zoznam označení obcí a častí obcí v jazykoch národnostných menšín bol vypracovaný v zmysle čl. 34 ods. 2 písm. c) Ústavy Slovenskej republiky v spolupráci so zástupcami národnostných menšín. „Splnomocnenec vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny zriadil na cieľ spracúvania zoznamu označení obcí a ich častí v jazykoch národnostných menšín, ktorý je súčasťou predkladaného návrhu, odbornú pracovnú skupinu zloženú z akademikov, historikov a jazykovedcov ovládajúcich jazyky príslušných národnostných menšín. Príprava zoznamu bola



koordinovaná splnomocnencom vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny. Pri príprave boli zohľadnené označenia obcí navrhnuté pracovnou skupinou, ale aj jazykové a spoločenské hľadiská. Dotknuté obce boli taktiež oslovené prostredníctvom dotazníkového zisťovania. Zoznam označení obcí a ich častí v jazykoch národnostných menšín, uvedený v návrhu nariadenia vlády, vychádza z tradičného používa-

nia označení príslušných obcí, pričom berie ohľad na súčasné požiadavky miestnych obyvateľov a mierové spolužijanie rôznych národností.“

V osobitnej Dôvodovej správe sa zase píše, že v súvislosti s výsledkami Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2021 a v nadväznosti na § 2 ods. 1 a 2 a § 7c ods. 2 zákona č. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení neskorších predpisov sa týmto nariadením vlády vydáva zoznam obcí, ako aj zoznam označení obcí a ich častí v jazykoch menšín uvedených v jeho prílohe. Zároveň sa zrušilo nariadenie vlády Slovenskej republiky č. 221/1999 Z. z., ktorým sa vydáva zoznam obcí, v ktorých občania Slovenskej republiky patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej dvadsať percent obyvateľstva v znení nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 534/2011 Z. z., pričom zoznam obcí, ktorý bol súčasťou tohto nariadenia, sa v nezmenenej podobe preberá do znenia predloženého nariadenia.

MŔTVE NÁZVY

Podľa členky Združenia slovenskej inteligencie a Expertnej komisie pre slovensko-maďarské vzťahy Margaréty Vyšnej slovenská vláda

POZNÁMKA

Na obrazovky spravodajských televízií sa rožok dostane až vtedy, keď ho na tlačovej besede drží v ruke politik (v tomto prípade Robert Fico) a pripomenie prítomným novinárom, že už stojí pätnásť centov. Nudná téma, pán Fico. Veď viete, že oni dajú radšej desaťnásobok vysielacieho priestoru tomu, že nám Unia o pätnásť či koľko rokov zakáže predávať také a onaké autá. Spravme si malý kvíz. Kto kedy z vás, vážení čitatelia, počul v spravodajstve témy z oblasti poľnohospodárstva, ak, pravda, nešlo v nich o úplatky alebo nezrozumiteľné rozhodnutia z Unie?

Veľké ticho

Alebo – informovali niekedy naše spravodajské médiá o tom, za čo a odkiaľ sa budú nakupovať hnojivá do agrotechtoru, ak ich nákup spadá pod sankcie? Mohli by sme podobné otázky klásť takmer donekonečna. Spravodajský biznis vôbec nezaujíma výrobcovia mlieka, mäsa, ovocia či zeleniny, alebo mlieka a mliečnych výrobkov. Ak, tak možno iba to, že potraviny zdraželi o tridsať percent. Alebo že Fico v ruke drží rožok. Podme rýchlo na autá, špiónážne balóny a vefa krvi po zemetrasení. Prípadne na vefa populizmu v predvolebnej kampani, nepričítané legislatívne návrhy a nepričítané reakcie na ne. Na Slovensku asi prestaneme jesť. Lebo nielenže nebude za čo, ale nebude ani čo. Až potom si možno šéfovia spravodajských kolektívov uvedomia, že tu máme aj taký rezort, ako je „poľnohospodárstvo“, a že tu dokonca máme aj také ministerstvo, ktoré ho riadi. Stará novinárska generácia vymiera a mladá „dravci“ už ani len na tlačovky na vedenie sektoru poľnohospodárstva nechodia. Iba ak sa hovorí o vyšetrovaní, zatýkaní a podobných témach, z ktorých zajtra žiadna gazdina obed nenavari. Alebo keby tam po stole tancovali nejaké neoblečené či práve z basy prepustené „celebrity“.

Ako teda bude vyzeráť začiatok jarnej sezóny na našich poliach? Koľko asi bude stáť vo vojnových cenníkoch voda na závlahy? Čo pohonné hmoty pre agrotechniku? Energia pre chovné stanice? To sú témy, ktoré jednoducho mediálne prestali existovať. Slovensko a jeho obyvatelia – to je jedna znenávidená krajina. „Vďaka“ tomu, ako sa v nej prezentujú niektorí politici, ktorí si z nenávisťi spravili živnosť. Ale aj „vďaka“ médiám, ktorých zaujímajú iba to.

„Nákupné ceny mlieka prepisujú svoje rekordy. Mliekarne totiž ešte nikdy neplatili za mlieko poľnohospodárom toľko ako v súčasnosti. Ceny drahého surového mlieka však do plnej miery nekopírujú ceny spracovaného mlieka a mliečnych výrobkov. Slovenské mliekarne tak skutočnú hodnotu bieleho zlata držia stále na uzde. ... Za dvanásť mesiacov cena surového kravského mlieka stúpla o 44,9 percenta.“ Píše na odbornom webe Slovenskej Poľnohospodárskej a potravinárskej komory aktuálne Jana Holéciová. A nikto nič. Čo tam po mlieku, nie?

(ib)

Stratégia Európskej únie vo vojne je jej najväčším geopolitickým fiaskom

Aliancia poskytla Ukrajine vyše 120 miliárd eur

Radoslav ŽGRADA – Foto: pixabay.com

Vojna na Ukrajine už trvá presne jeden rok. Je to dostatočný čas na zhodnotenie vývoja situácie a jednotlivých politických stratégií zúčastnených strán. Krajiny NATO vrátane Slovenska sa do nej zapojili v takej výraznej a viditeľnej miere, že dnešný konflikt môžeme považovať za zástupnú vojnu s Ruskou federáciou prostredníctvom Ukrajiny. Vývoj udalostí naznačuje, že šlo o zle vykalkulovaný počín, ktorý neprináša požadované ciele a vytvára ďalšie riziká. Každý konflikt má svoje príčiny vzniku a následky, o ktorých sa nie celkom objektívne a otvorene hovorí vo verejnom priestore na Slovensku i po celom svete.

Informácie o celkových stratách vo vojne sa nedajú objektívne posúdiť. Nebudeme ďaleko od pravdy pri odhade dvoch stoviek tisícov zmarených ľudských životov v rámci konfliktu. K tomu treba prirátať milióny trpiacich a vysídlených obyvateľov Ukrajiny.

■ ZLYHANIE EURÓPY

Európska únia mohla tomuto nesmiernemu ľudskému utrpeniu zabrániť, ale už v zárodkoch zlyhala na diplomatickom poli, keď nerefletovala bezpečnostné požiadavky a obavy Ruska z rozširovania infraštruktúry NATO k jeho hraniciam. Západ sám porušil v poslednom období viackrát medzinárodné právo. Dodnes Spojené štáty okupujú časť Sýrie, práve tú oblasť, ktorá je bohatá na fosílnu palivá. Vyjadrenia P. Porošenka, F. Hollanda, a predovšetkým A. Mer-

GEOPOLITIKA

kelovej, že Minské dohody mali Ukrajinu len kúpiť čas na dozbrojenie, vrhá na Západ mnoho zlovestnejších tieň. Moskva sa rozhodla riešiť svoju bezpečnostnú situáciu nehladiac na následky tým najdrastickejším spôsobom – vojnou. Po začiatkovej bleskovej invázii boli v priebehu roka ruské sily vytlačené zo značnej časti územia. Dopomohla tomu aj pomoc zo Západu.

Podľa posledných vyjadrení generálneho tajomníka NATO Jensa Stoltenberga krajiny Aliancie poskytli

Kyjevu pomoc rôzneho druhu vo výške 120 miliárd dolárov. Môžeme očakávať, že sa táto suma bude v najbližšom čase zvyšovať. Napriek tomu sa útočný potenciál ukrajinskej

sily z každého centimetra Rusmi okupovanej Ukrajiny.“ Európske štáty sa zasielaním zbraní Kyjevu takmer odzbrojili, konflikt iba predĺžili a priviedli planétu na hranu nukleárneho



Zničený ruský tank na frontovej línii na východe Ukrajiny

armády vyčerpal práve v situácii, keď ruské sily stále ovládajú približne sedemnást percent územia a pripravujú sa na ofenzívu. Podľa vyjadrení šéfa Pentagónu, predsedu Zboru náčelníkov štábov USA generála Marka Milleyho je porážka Ruska len hypotetickou možnosťou: „Z vojenského hľadiska je to veľmi, veľmi ťažký boj (...) Stále trvá na tom, že pre tento rok by bolo veľmi, veľmi ťažké vojensky vyhnúť ruské

konfliktu bez jasných vyhládok na vojenskú porážku Ruska. Mediálne známe Hodiny posledného súdu v gescii časopisu Bulletin of the Atomic Scientists boli nastavené na 90 sekúnd pred dvanástou, čo je najbližšie k jadrovému armagedonu od ich symbolického zavedenia v roku 1947. Ak bola cieľom čelných európskych predstaviteľov vojenská porážka Moskvy, nemôžeme ho hodnotiť zatiaľ inak ako zlyhanie.

■ EKONOMICKÁ VOJNA

Vojna s Ruskom sa vedie aj v ekonomickej rovine. Únia už chystá desiaty balíček sankcií, ktorý plánuje prijať do 24. februára. Ich cieľom by malo byť masívne poškodenie ekonomiky Ruskej federácie, ktoré by viedlo k zrúteniu hospodárstva krajiny, a zabrániť tým Moskve vo vedení vojny, aby už nepredstavovala hrozbu nielen pre Ukrajinu, ale aj pre celý Západ. Najsmelšie plány počítali dokonca s ľudovou revolúťou na zmenu moci v Kremli. Nastal opak. Ruská verejnosť vníma Západ ako spoločného nepriateľa, ktorý zhodil masky a útočí na všetko ruské, dokonca i na šport a kultúru, výsostne apolitické oblasti spoločenského života. To, že sankcie škodia viac nám ako Rusku, je téma, ktorej sa nevyhýbajú už ani mainstreamové médiá. Moskva ustála najtvrdšie restriktívne opatrenia, aké boli kedy na nejakú krajinu v moderných dejinách uvalené, a zdá sa, že Rusko čaká hospodárske zotavenie. Zatiaľ čo Západ očakával 15-percentný pokles HDP, ruská ekonomika si vedie dobre. V mnohých odvetviach môžeme vidieť ekonomický rast. Inflácia je nižšia ako v mnohých európskych krajinách a ťažobný a zbrojársky priemysel ide na plné obrátky. Podľa Medzinárodného menového fondu v roku 2022 klesla ruská ekonomika pod náporom „zničujúcich“ sankcií len o 2,2 percenta, ale už na rok 2023 sa očakáva rast HDP o 0,3 percenta a vzia na rok 2024 je rast na úrovni 2,1 percenta HDP. Pre porovnanie – rast nemeckej

ekonomiky sa predpokladá na tento rok na úrovni 0,1 percenta a vo Veľkej Británii dokonca recesia s poklesom o 0,6 percenta HDP! Rovnako sa očakáva v Rusku nižšia inflácia – 6,8 percenta, ako v Nemecku udeľujúcom sankcie – 7,5 percenta. Rubel sa zastabilizoval na predvojnovú úroveň. Prebytok bežného účtu platobnej bilancie Moskvy vlni stúpol na rekordných 227,4 miliardy dolára, medziročne sa zvýšil o 86 percent. Dopomohol tomu prudký pokles dovozu a príjmy z exportu pre vysoké ceny ropy a plynu.

■ NOVÉ RUSKÉ TRHY

Obchod medzi Ruskom a Čínou dosiahol minulého roka rekordnú hodnotu 190 miliárd v prepočte na doláre. Od 5. februára sa sankcie dotknú aj ropných produktov z Ruska. Moskva sa s tým časom vyrovná ako doteraz, Európu však čaká ďalšie zdražovanie. Zablokovanie ruských zahraničných účtov viedlo k dedolarizácii ruskej obchodnej výmeny. Euroázijská mocnosť prešla na obchodovanie v domácych menách vrátane Číny a Indie. Z dlhodobého hľadiska to spôsobilo nevyčísliteľnú stratu dôvery a kredibility Západu ako držiteľa finančných aktiv. Pre zaujímavosť – Čínska ľudová (centrálne) banka ešte pred rokom držala americké štátne dlhopisy v celkovej hodnote 1,81 bilióna dolára, dnes je to okolo 650 miliárd.

Veľmi výstižne situáciu vystihol ešte minulý rok bývalý taliansky premiér S. Berlusconi pre Il Giornale: „Rusko je izolované od Západu, ale Západ je izolovaný od zvyšku sveta.“ Vojna na Ukrajine sa tak mení na najväčšie geopolitické fiasko Európskej únie a ukážku značnej nekompetentnosti pri odhade situácie a nastavení politickej koncepcie riešenia problému. Jej čelní predstavitelia, ak hovoríme o hrozbe jadrového konfliktu, preukazujú absolútny nedostatok zdravého úsudku, ktorý sa môže skončiť zničením ľudstva. A každý deň rusko-ukrajinskej vojny stojí stovky životov...

Nemecké a rakúske médiá si pripomenuli zničujúcu bitku pri Stalingrade

Krvavé peklo v snehu a smrtiacom mraze

Dušan D. KERNÝ – Foto: internet

Začiatkom februára azda nebolo média, ktoré by v Nemecku alebo v Rakúsku nepripomenulo februárové osemdesiate výročie bitky pri Stalingrade. Bola to vôbec prvá porážka nemeckého Wehrmachtu od roka 1939. Znamenala obrat, zlomový bod celej druhej svetovej vojny. Tá sa skončila v máji 1945, keď sovietske tanky vstúpili do Berlína. Je rozdiel, ako sa píše o dráme, ktorá sa pri brehoch Volgy odohrala medzi novembrom 1942 a prvými dňami februára 1943, v Nemecku a ako v Rakúsku. Pritom až štvrt milióna padlých nemeckého Wehrmachtu pochádzalo z Rakúska.

Pri samotnom Stalingrade padlo štyridsať až päťdesiat tisíc rakúskych vojakov alebo skončilo v sovietskom zajatí. Väčšina z nich pochádzala z Viedne alebo Dolného Rakúska. Boltzmanov inštitút zozbieral spomienky tých, čo prežili, na bitku, ako aj zajatie. Doteraz neboli uverejnené. Výpovede o neopísateľnom utrpení jednotlivcov sú dôležité najmä preto, lebo protirečia legende, že Rakúsko bolo Hitlerovou obeťou, svedčia o rakúskej spoluzodpovednosti za vojnu. Píše to Simone Brunner v rakúskej prílohe nemeckého týždenníka Die Zeit.

■ MRÁZ CÍTIM DODNES

Cituje z doteraz neuverejnených spomienok vojaka: „Doteraz cítim, ako mi chlad, mráz preniká celým telom, hlad, násilie, brutalita bojov to sa nedá opísať, celé jednotky v mrazoch mínus 30 – 40 stupňov zamrzli v zákopoch od hladu, bez zásob, bez streliva. Mal som 20 rokov a ako pešiakovi mi bolo ťažko strieľať na Rusov. Rusi, ktorí nás zajali, boli väčšinou ľudskí. Videli, akí sme mrzáci, vyhľadovaní, nebolo počuť náreky, stonania alebo výkriky, zoslabení vojaci padli a zamrzli.“

Také výpovede o stalingradskom pekle určovali dlhý čas rakúske spomienky. V mnohých rodinách bol po celé roky Stalingrad vysvetľovaný



Dobová fotografia nemeckých vojakov Wehrmachtu v legendárnej bitke o Stalingrad

nielen ako tragédia jednotlivca, ale aj ako veľká obeť, ako hrdinský čin či tragédia. Do úzadia sa pritom úplne potlačilo, že chýrna 6. armáda bola zároveň ústredná časť inváznej armády okupantov, ústredná časť ničiacej mašinérie, konštatuje Stalzl-Marchová, profesorka európskych dejín z Univerzity v Grazi.

■ DLHOROČNÁ LEGENDA

Zhodovalo sa to s dlhoročnou rakúskou legendou, že Rakúšania neboli páchatelmi, ale obeťou. Primátor Viedne Helmut Zilk navrhol v roku

1994 Stalingradu pamätník v strede mesta. Bol z toho škandál. Považovalo sa to za urážku státisícov a národné poníženie. Pamätník okupantom, ktorí na povel Adolfa Hitlera a hitlerovskej kliky priniesli mestu smrť a ničenie? Na pylóne mal byť totiž nápis na pamäť 6. armáde, teda nemeckému Wehrmachtu. Napokon o dva roky neskoršie predsa len postavili rakúskym padlým pamätník, nie však v strede mesta, ale o dvadsať kilometrov ďalej v stepi. V Rosoške, priestore, kde v čase bitky boli jednotky vojakov pôvodom z Rakúska. Pamätník je venovaný všet-

kým obeť bitky pri Stalingrade. Pri odhaľovaní Helmut Zilk povedal: „Je to pamätník pre všetkých, nielen tým, ktorí tu v cudzích uniformách museli bojovať, ale najmä predovšetkým tým, ktorí tu museli brániť svoju vlasť.“

Ešte v roku 2019 v Rosoške našlo miesto posledného odpočinku 1 837 vojakov, pribudli k dovtedajším 62 000 padlým. Rosoška je jeden z najväčších vojenských cintorínov v Rusku. Je to vlastne niekoľko cintorínov. Šesťhektárový komplex vysvätili v roku 1999 a v roku 2016 pribudla ekumenická kaplnka. Mnoho vojakov, čo padli priamo v meste, nebolo možné pochovať. Preto na jednom mieste umiestnili na ich pamiatku 17 granitových hranolov a na nich v abecednom poradí mená 15 000 padlých vojakov Wehrmachtu a na inom 117 kvádrov z granitu s menami 119 505 nezvestných vojakov Wehrmachtu. Organizácia starostlivosti sa len v Rusku stará o približne 600-tisíc hrobov a predpokladá, že na území Ruska, Bieloruska a Ukrajiny môže pribudnúť ešte okolo 300-tisíc. Organizácia dostáva ročne asi 30-tisíc žiadostí potomkov, mnohé zo záhoria, z USA či Austrálie.

■ HROBOVÉ TICHLO

Dokedy sa však budeme môcť ešte o tie hroby starať, keď budú Západom toľko sľubované tanky Leopard

strielať na ruské pozície? Čo bude s pamätníkmi v Rosoške, len 37 kilometrov severozápadne od Volgogradu? Kladie otázku Christoph Rella v rozsiahlom článku Wiener Zeitung o obavách pracovníkov starostlivosti o hroby. Spolupráca fungovala desaťročia, do začiatku vojny vlni vo februári na zámke zmluvy medzi Ruskom a Nemeckom z 15. mája 1992. Organizácia sa stiahla z Ruska. V Moskve ostal len jej jeden pracovník. Zatiaľ, na rozdiel od iných organizácií, ktoré dostávajú peniaze zo zahraničia, nebola zaradená na ruský zoznam zahraničných agentov. Predpokladajú, že je to preto, lebo ruská strana má recipročný záujem starať sa o hroby padlých Červenej armády na nemeckom a rakúskom území. Rosošku udržiujú miestne ruské firmy za 40-tisíc eur ročne.

■ NIČIVÁ A ZHUBNÁ

Bola to ničivá, zhubná, najkrvavejšia bitka Wehrmachtu. A napriek tomu dodnes to nie je jednoznačné, ale rozporný symbol. Ani osemdesiat rokov po tom nie je len jednoznačné poučenie z dejín. Konštatuje to Peter Sturm v denníku Frankfurter Allgemeine Zeitung. Už v roku 1943 sa napriek úspešnej propagande nedalo nevidieť, že zánik 6. armády je len predzvestou pohromy, ktorá na Nemecko čaká. Generalita Wehrmachtu používala po vojne prísahu ako argument proti Hitlerovi a skryla sa za tvrdenie, že nemohli porušiť prísahu. Vojenská odborníci sa nemohli vzoprieť proti Hitlerovi, ktorý je za všetko vinný.

V Stalingrade sa vzdalo do zajatia okolo 90-tisíc vojakov, po rokoch sa domov vrátilo 6 000. Každý šiesty z nich bol z Rakúska. Boli to obrovské obeť, ale sovietski obrancovia na tom neboli o nič lepšie, píše Frankfurter Allgemeine Zeitung.

Mimoriadne valorizácie či vianočné príspevky pre seniorov sa zrušia

Rekordné zvyšovanie penzií 2024 je neisté

Róbert HÖLCZ – Kresba: Ľubomír KOTRHA

Väčšina z nás vie, že na Slovensku máme trojpilierový dôchodkový systém, z ktorého sa na starobnom dôchodku najviac podieľajú peniaze z prvého z nich. Z dôvodu, ako sa doň peniaze odvádzajú a následne dôchodky vyplácajú, ho nazývame priebežný pilier. Zákon o dôchodkovom poistení stanovuje nielen vek nároku na odchod do dôchodku, ale aj spôsob jeho výpočtu vrátane každoročnej valorizácie. Doteraz sa nestalo, aby valorizácia dôchodkov bola od prvého dňa nového roka až 11,8 percenta, ktoré bolo vypočítané medziročným nárastom cien domácností dôchodcov za prvý polrok predchádzajúceho roka.

Navyše sa v tomto roku počíta v súlade so schválenou dôchodkovou reformou aj s vyplácaním rodičovského bonusu pre väčšinu dôchodcov vo výške až 1,5 percenta z maximálne však 1,2-násobku z priemernej mzdy vlastného alebo aj zvereného dieťaťa, ktoré však bolo dôchodkovo poistené dva kalendárne roky dozadu, čo predstavuje 21,80 eura. Prvýkrát sa rodičovský bonus vypláti naraz v septembri za celý rok 2023. Následne od roka 2024 pravidelne mesačne s dôchodkom. Priplátok k dôchodku nebude mať vplyv na výšku odvodov detí, ani sa nezmení budúci výpočet ich dôchodkov. Ak dieťa nebude chcieť na rodičovský bonus príspeť jednému alebo obom rodičom alebo osvojiteľom musí to do 28. februára 2023 oznámiť Sociálnej poisťovni.

S NIŽŠOU PENZIOU

V roku 2022 sa inflácia zvýšila na terajších 15,4 percenta, preto treba počítať s ešte vyššou valorizáciou doteraz vymeraných dôchodkov predbežne až o 17 percent od 1. 1. 2024, ak v rámci pripravovaných zmien v dôchodkoch nebudú v priebehu tohto roka v parlamente schválené ďalšie zmeny. Pozrime sa teda na niektoré



z nich ako predĺženie doterajšieho obdobia výpočtu dôchodkovej inflácie z doterajších šiestich mesiacov až na deväť mesiacov, a to z dôvodu dosiahnutia súladu medzi rastom inflácie, a teda zdražovania, a budúcim rastom dôchodku. Pokiaľ ide o minimálne dôchodky, v súčasnosti

je najnižšia пенzia v sume 334,30 eura za podmienky dôchodkového poistenia aspoň 30 rokov. V prípade štyridsiatich rokov je najnižšia пенzia 378,50 eura, nad 45 rokov 410 eur a takto môžeme pokračovať. Od januára 2024 sa počíta so zmenami v tom, že najnižšia пенzia za

podmienky 30 rokov dôchodkového poistenia by nemala byť nižšia ako 136 percent životného minima, ktorého výška v tomto roku je 234,42 eura.

Najväčší rozruch medzi poberaťmi dôchodkov vyvolala televízna diskusia dočasného ministra práce Milana Krajniaka, ktorý vraj uvažuje zrušiť doterajšiu valorizáciu penzií na základe dôchodkovej inflácie. Uvažuje o ich zvyšovaní o pevnú sumu 45 eur vraj z dôvodu pomoci dôchodcom s najnižšími dôchodkami. Tohtoročná valorizácia stála Sociálnu poisťovňu 1,7 miliardy. Spomínaná nasledujúca by stála ešte viac. Podľa všetkého treba zabudnúť na mimoriadne valorizácie či ďalšie vianočné príspevky, a keď tak len v prípade, že v parlamente by prešiel jeho návrh. Pre všetkých, ktorí by napokon presadili zvyšovanie dôchodkov ináč ako podľa dôchodkovej inflácie, treba pripomenúť, že vyššia пенzia nie je „úplatok“, ale dôchodcovská dávka vypočítaná podľa doteraz platného zákona, ktorý rešpektuje zásady: kto viac zarobil a viac odvedol do Sociálnej poisťovni a navyše aj pracoval popri poberaní dôchodku, má každý rok zvyšovaný dôchodok dvakrát.

VÝPOČET

Pre poriadok vecí len pripomenieme, že od roka 2024 sa bude odchod do dôchodku zvyšovať v závislosti od strednej dĺžky života, čo sa dotkne prvýkrát poistencov narodených od roka 1967. Znížený dôchodkový vek sa bude týkať za každé vychované dieťa o šesť mesiacov, najviac však o osemnásť mesiacov. Od tohto roka tiež platí nižšia dôchodková hodnota a síce len 95 percent nárastu priemernej mzdy, ktorá sa násobí počtom odpracovaných rokov krát priemerný osobný bod. Vynásobením týchto troch veličín sa tak vypočíta prvý dôchodok budúceho penzistu.

Domácnosti možno prežijú, samosprávy krvácajú a mnohé firmy skončia

Teplo a energie zdraželi viac, ako sľubovala vláda

Ivan BROŽÍK – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Ceny tovarov a služieb v januári medziročne vzrástli o výše pätnásť percent. Stále to predstavuje rekordnú infláciu za posledných dvadsaťdva rokov. Tak znie informácia Štatistického úradu Slovenskej republiky. Najväčší vplyv na infláciu mal nárast cien na bývanie a energie o takmer štyri percentá oproti vlaňajšku v rovnakom období. Do nich sa premietla úprava regulovaných cien energií.

Ceny plynu v porovnaní s decembrom 2022 boli vyššie o necelých dvadsiť percent, tepelnej energie o výše trinásť percent. Nižší rast oproti očakávaniu zaznamenala elektrina, a to o dva a pol percenta. Najväčší vplyv na rast inflácie mali podobne ako v predošlom roku dynamicky rastúce ceny dvoch položiek, ktoré tvoria najväčšie podiely

a ich cena nepretržite rastie už tretí rok. Rast nad tridsať percent bol pri cenách mäsa, mlieka, syrov a vajec alebo olejov a tukov. O štvrtinu boli vyššie ceny chleba a obilnín a o výše dvadsať percent ceny zeleniny. Pre domácnosti celková integrovaná cena elektriny (so všetkými poplatkami) narastie približne o tri percentá. Oveľa horšie to je pri

uplynulý rok, a ceny. Povinnosť šetriť energiami síce domácnosti nemajú, v spotrebe energií sa však musíme začať správať čo najrozumnejšie, zamýšľať sa nad dosahovaním úspor v domácnosti. Inak to finančne neutiahneme.

BYTOVÉ DOMY

Ak je v bytovom dome výše polovica nebytových priestorov, môžu byť z vládnej pomoci s vysokými cenami tepla vynechaní nielen majitelia drobných prevádzok, ale aj samotné domácnosti. Upozornil na to Úrad pre reguláciu sieťových odvetví, podľa ktorého by bolo vhodné upraviť podmienky štátnej pomoci aj pre tieto špecifické domácnosti. Kompenzácie a zastropovanie cien tepla sa nedotýkajú ani odberateľov tepla v nebytových a priemyselných objektoch. Ide predovšetkým o administratívne a komerčné budovy, ale aj objekty slúžiace na verejné ciele, ako sú školy, škôlky, zdravotnícke zariadenia, verejné inštitúcie a podobne.

ZLÉ ČASY PRE PODNIKY

Podnikatelia a organizácie, teda neregulovaní zákazníci, ktorým sa cena dodávky mení od 1. 1. 2023, majú rôzne ceny v závislosti od času, keď si elektrinu alebo plyn zazmluvnili. V roku 2023 majú vo všeobecnosti iks násobne vyššie koncové ceny elektriny a plynu (dvoj- až štvornásobne) oproti roku 2022. Štátna pomoc pre túto kategóriu odberateľov sa údajne pripravuje. K medziročnému nárastu dochádza aj v prípade regulovaných cien plynu.

Dosahuje približne štvornásobok minuloročných cien.

Problém majú aj samosprávy. „Napríklad obec Breznica mala sumu 25 076 eur a nová je 30 013 eur. Obec Nižný Hrušov mala sumu 45 305 eur a nová je 54 136 eur. Obec Zborov nad Bystricou pôvodne 64 534 eur, nová suma 77 534 eur,“ informuje za Združenie miest a obcí Slovenska Michal Kaliňák. „Pán premiér konštatuje, že kompenzácie sú už nachystané. Ako? Keď mali byť spustené už po schválení štátneho rozpočtu, ktorý bol práve kvôli kompenzáciám spomínaný ako vianočný darček. Pán premiér považuje kompenzácie za vyriešenie problému. Dokedy bude trvať avizovaná pomoc? Najskôr máme informáciu, že do konca marca, potom že sa predlží na pol roka a napokon že bude limitovaná objemom financií. Kedy? Ako? Dokedy? Sú pomerne zrozumiteľné otázky, na ktoré je potrebná odpoveď skutkami,“ vyzýva Michal Kaliňák.

CIRKUS V PARLAMENTE

Vláda Slovenskej republiky je v demisii a vládne s obmedzenými právomocami. V Národnej rade Slovenskej republiky sa inokedy bežný politický cirkus zmenil na populistické predvolebné šíalenstvo. Z toho vyplýva, že čakať od štátnych inštitúcií racionálne správanie, najmä vo vzťahu k verejným financiám, je číra utópia. A aj preto za takmer zázrak možno považovať skutočnosť, že parlamentnej opozícii (Hlasu – SD) sa s podporou iných opozičných subjektov podarilo presadiť aspoň zmenu spôsobu valorizácie dôchodkov. To je na samostatnú tému, stačí hádam iba uviesť, že jej podstatou je častejšia valorizácia počas roka, nie iba v januári. Lenže – máme tu zas aj koalíciu a tej sa podarilo, naopak, zablokovať túto pomoc dôchodcom na tento rok tým, že si presadila účinnosť zákona až od januára 2024. Takže, človeče, v tomto roku si pomôž sám, tvoja vláda ti určite nepomôže. Tej už ide iba o to, aby pobalamutila čo najviac voličov, ktorí prídu k predčasným voľbám.

POZNÁMKA

Podľa očakávania investovateľov zvýšila americká, britská, ako aj európska centrálna banka svoju základnú úrokovú sadzbu až o niekoľko desiatok bázických bodov. Americká o 25 na 4,75 percenta, britská o 50 na 4 percentá a európska tiež o 50 na 3 percentá. Zvyšovanie úrokov je pokračovaním v zdražovaní. Podľa všetkého najväčšie straty utrpia hypotekárni dlžníci, keďže byty kupovali drahšie za nízky úrok a teraz po skončení fixácie sa im budú úroky zvyšovať z pôvodne vysokej ceny nehnuteľností, ktorých ceny budú určite klesať. V prípade, že klesne spotrebiteľský dopyt domácností, musíme počítať s poklesom HDP. Ekonomika sa môže prepadať do recesie so všetkými negatívnymi následkami na mieru zamestnanosti, deficit verejných financií či ostatné makroekonomické ukazovatele ekonomiky štátu.

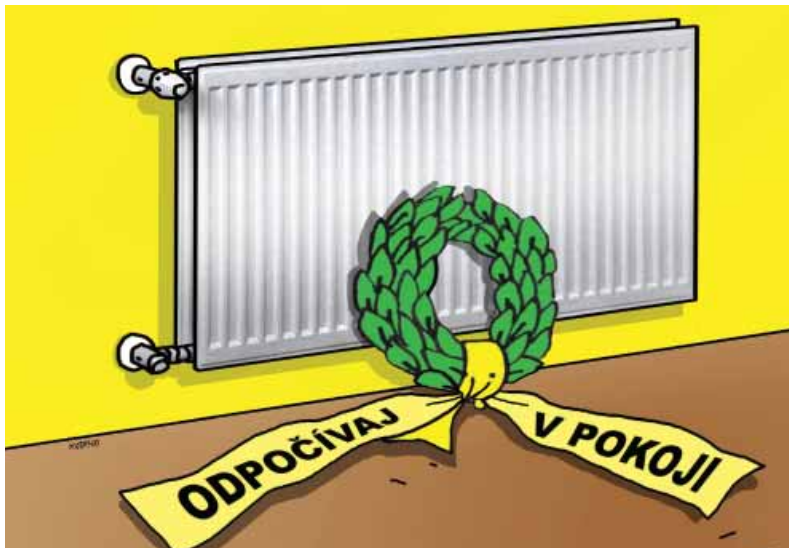
Banky zvyšujú úroky

Európska centrálna banka (ECB) nemala dôvod zvyšovať svoje základné úrokové sadzby z dôvodu zvyšovania cien energií, keďže tie na prelome rokov 2022 – 2023 začali na komoditnej burze klesať. Podľa všetkého je dôvodom zvyšovania úrokových sadzieb skôr trh práce s vyšším dopytom po kvalifikovanej pracovnej sile, ako je terajšia ponuka, ktorý sa tak stáva najväčším rizikovým faktorom budúcej inflácie.

Na terajšej menovej politike ECB expertom prekáža, že jej úrokové sadzby zvyšujú úroky na úvery, a nie na vklady, pričom práve z tohto dôvodu by sa znížila inflácia. Čo však prekvapuje viac, je, že slovenskí vlastníci bánk ponúkajú niekoľkonásobne vyššie vkladové úroky ako zahraniční vlastníci, ktorí určite svoje zisky vyvážajú za naše hranice. Kto si chce v zahraničnej banke založiť termínovaný účet, tak len v kombinácii s podielovým fondom, ktorý väčšina starších domácností dnes odmieta. Regulátor úverového trhu, ktorým je Národná banka Slovenska, na jednej strane prijíma opatrenia na podmienky poskytovania hypotekárnych úverov pre osoby staršie ako štyridsať rokov. Či môžeme očakávať, že namiesto „bitky“ o hypotekárnych klientov, ktorých dôsledkom boli aj nižšie úrokové sadzby na hypotéky, nastane bitka o klientov vo zvyšovaní úrokových sadzieb na vklady. Staršie osoby z dôvodu menších skúseností s počítačovou komunikáciou musia stále platiť zvyšujúce sa bankové poplatky za služby len preto, že sú menej komunikačne zruční.

Aký je problém, aby si Národná banka Slovenska okrem funkcie regulátora úverov rozšírila svoju funkčnú náplň byť aj regulátorom vkladových úrokov? Navyše staršie osoby ako šesťdesiatpäť rokov by sa určite potešili, keby za nevyhnutné bankové služby dostali od svojich komerčných bánk, ktoré na peniazoch od nich „zarobili“, všetky požadované bankové služby bezplatne, resp. s výraznými zľavami.

Róbert HÖLCZ



vo výdavkoch domácností – bývanie s energiami a potraviny s nealkoholickými nápojmi. Spolu tvoria takmer päťdesiat percent výdavkov domácností na Slovensku.

DRAHŠIE JEDLO

Potraviny boli v januári medziročne drahšie takmer o tridsať percent

plyne, celková integrovaná cena plynu pre domácnosti vzrástla o šesťdesiat percent. Zachované zostáva fakturačné obdobie aj termín zasielania výúčtovacích faktúr. Zálohové platby budú upravované v čase pravidelného ročného výúčtovania, keď sa nastavujú nové výšky záloh, automaticky prepočítané podľa spotreby energie za

Profesorka Marcela GBÚROVÁ: Slovenská republika dokázala svetu životaschopnosť

Bola pri kľúčových okamihoch zrodu republiky

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archív (mb)

Pri kľúčových historických okamihoch zrodu samostatnej Slovenskej republiky ako subjektu medzinárodného práva stála aj známa slovenská politologička a historička profesorka Marcela GBÚROVÁ. Ako poslankyňa bývalej Slovenskej národnej rady za Hnutie za demokratické Slovensko hlasovala za Deklaráciu SNR o zvrchovanosti SR (17. júl 1992) a Ústavu SR (1. september 1992).

• Počas nežnej revolúcie ste sa stali členkou VPN. Prečo ste sa rozhodli zapojiť do vtedajšieho celoslovenského revolučného hnutia?

Najprv jedno dôležité spresnenie. Nebola som členkou VPN, iba som činnosť tohto politického hnutia pozorne sledovala. Potvrdilo sa mi, že bude len otázkou času, kedy sa hnutie rozčlení na niekoľko stranícko-politických platforiem. Jedna z nich ma osobitne zaujala. Bola to platforma Za demokratické Slovensko, ktorá sa pretransformovala na politickú stranu Hnutie za demokratické Slovensko. Zaujal ma jej národný a sociálny program, ale aj odvážne politické vízie straníckeho lídra Vladimíra Mečiara. Rozhodla som sa vstúpiť do košickej organizácie tejto strany a začať v nej intenzívne pracovať. Po voľbách v roku 1992 som sa ako poslankyňa ocitla v slovenskom parlamente. Zistila som, že okrem nadšenia z otvorenia priestoru pre výkon osobnej a politickej slobody a romantizujúcich predstáv o činnosti vrcholných ústavných inštitúcií som si do parlamentných lavíc priniesla iba učebnicové poznatky o ňom. Ocitla som sa v spoločnosti ľudí s rozličným stupňom politického vedomia. Niektorí vnímali výkon svojej politickej činnosti inštitúcie, iní si mylili politiku s politikárčením a ďalší si zdĺhavo a komplikovane hľadali svoju stranícko-politickú identitu. Poznala som aj takých, a nebolo ich málo, ktorí si politiku spájali len s pragmaticko-materiálnymi a mocensko-politickými cieľmi. Zistila som, že v tomto politickom prostredí je veľmi sťažený priestor na výkon politiky ako služby občanom a politiky ako umenia možného, ktorá predpokladá dosiahnutie želaného stupňa modernosti vnútrostraníckej a nadstraníckej politiky.

• Ako ste prijali nezvolenie Alexandra Dubčeka za nového porevolučného prezidenta Česko-Slovenska?

Ako Slovenku a sympatizantku jeho sociálno-demokratickej politiky ma to mrzelo, ale vedela som, že prvým porevolučným prezidentom sa nestane, lebo podstatná časť mienkotvornej českej a slovenskej politickej reprezentácie favorizovala jeho protikandidáta – známeho disidenta, tvrdého kritika minulého režimu a vedúceho predstaviteľa tzv. nežnej revolúcie Václava Havla. Pre mňa je Alexander Dubček politicky zaujímavejší v spojení s rokom 1968, pretože zastavil politickú deštrukciu národné-emancipačného procesu slovenského etnika. S nemalým osobným zánietením sa usiloval presadiť prejavy slovenskej pôvodnosti, slovenskej politickej vôle, obnoviť zásadu rovný s rovným, unitárnosť nahradiť federalizmom, inakosť povýšiť na princíp jednoty.

• Na Slovensku sa v nových demokratických podmienkach otvorila aj otázka úpravy štátoprávného usporiadania Česko-Slovenska. Akú formu spoločného štátu ste na začiatku roka 1990 preferovali?

November 1989 som vnímala ako začiatok dlhodobého demokratizačného procesu. Národné-emancipačné otázky som považovala za dôležitú súčasť tohto procesu, ale nemala som presne vyhranenú predstavu, kedy ich treba otvoriť ako tému dňa. Vedela som však, že s ich otváraním netreba otáľať. Preto som privítala politické úsilie tých slovenských politikov, ktorí riešenie slovenskej otázky nevnímali ako retardujúci faktor demokratizačného procesu, ale, naopak, ako jeho dôležitú súčasť.

• Ako ste vnímali tzv. pomlčkovú vojnu?

Politické dianie v roku 1990 je spojené aj s tzv. pomlčkovou, resp. „spojovníkovou“ či „rozdeľovníkovou“ vojnou. Konkrétne išlo o hľadanie prijateľnej podoby oficiálneho názvu Československa. Vyhranené jazykovedné

bri 1990 poslancami Federálneho zhromaždenia?

Vedela som, že aj v tejto otázke musia obidve strany sporu dospieť ku kompromisnému riešeniu, ak majú ďalej pokračovať politické rokovania o rozdelení kompetencií medzi federáciou a oboma republikami. Začali sa 9.



Známa slovenská politologička a profesorka histórie Marcela GBÚROVÁ nezabúda, že Matica slovenská zohrala pri vzniku Slovenskej republiky dôležitú úlohu.

argumenty profesora Jána Kačalu z Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra dávali do pozornosti dva varianty názvu štátu. Prvý bol v znení „Česko-slovenská republika“ a druhý mal podobu tzv. bežného znenia: „Česko-Slovensko“. Tieto návrhy, ktoré zdôrazňovali viac autonomistické ako federalistické poňatie štátnosti, neboli prijaté nielen Ústavom pro jazyk český, ale ani českými politikmi vo Federálnom zhromaždení. Ich argumenty boli historicko-politického charakteru. Viazali sa jednak na dejiny predmnichovskej republiky, v ktorých sa nastolil problém „Česko-Slovenska“, jednak na pojem „Česko“, ktorý vyvolával najmä na moravskej strane negatívne mocensko-politické konotácie. Určitú propagandistickú rolu na slovenskej strane o názov štátu mal začiatkom roka 1990 ďalší jazykovedný spor o tom, či interpunkčné znamienko „pomlčka“ by sa nemalo nahradiť slovom „spojovník“, ktoré je významovo jasnejšie a politicky korektnéjšie a označuje princíp spájania dvoch národných celkov. Na českej strane sa objavila interpretácia slova „pomlčka“ ako „rozdeľovník“, čo v politickej reči značilo postupné „rozdeľovanie“ federácie. Federálne zhromaždenie napokon na druhý pokus schválilo 20. apríla 1990 kompromisný názov: Česká a Slovenská Federatívna Republika, v skratke ČSFR. Navonok zástupný politický problém urýchlil reálny sebaidentifikačný proces na slovenskej strane, ktorý vyústil do vytvorenia dvoch politicky opozičných táborov: na jednej strane boli tí, ktorí chceli vytvoriť samostatný slovenský štát, na strane druhej tí, ktorí žiadali zachovanie autentickej federácie dvoch národov.

• Po prvých slobodných voľbách 1990 sa nová slovenská vláda Vladimíra Mečiara na stretnutí s českou vládou v Trenčianskych Tepliciach v auguste 1990 dohodla na rozvoľnení federálnych kompetencií pre republiky. Boli ste osobne spokojná s kompromisným návrhom kompetenčného zákona, ktorý bol prijatý v decem-

júla 1990 v Luhačovicach stretnutím premiérov oboch republík, teda Petra Pitharta a Vladimíra Mečiara. Pokračovali sériu ďalších stretnutí zástupcov vlád ČR, SR aj ČSFR. Napokon sa zrodil kompromisný návrh kompetenčného zákona, ktorý zmenil dovtedy platný zákon o federácii z roka 1968. Myslím si, že tento zákon, ktorý prijal federálny parlament 12. decembra 1990, bol v tomto čase jedinou možnou alternatívou relatívne pokojného usporiadania česko-slovenskej federácie.

• Tlak na vyhlásenie politickej zvrchovanosti Slovenskej republiky prichádzal aj od Matice slovenskej a ostatných proslovenských organizácií. Zvolávali rôzne celoslovenské mítingy. Ako ste vnímali ich činnosť?

Nazdávam sa, že Matica slovenská zohrala v procese vzniku Slovenskej republiky veľmi pozitívnu úlohu. Svojím národotvorným aktivizmom výrazne podporovala tie politické sily, ktoré presadili dominantnú maticnú predstavu o slovenskej štátnosti.

• Ako hodnotíte obsah Milovskej zmluvy, ktorý vo februári 1992 odmietlo Predsedníctvo SNR?

Koncom roka 1991 politický a verejný priestor bol plný diskusií o tom, aký štátnopolitický model by malo mať Československo. Boli tu silné profederálne a protifederálne nálady. Petr Pithart, v tom čase predseda českej vlády, videl záchranu spoločného štátu vo voľnejšej federácii, resp. konfederácii. Tento model vošiel do histórie ako takzvaný dvojdomček. Jeho podstatou bola dualistická forma štátu, teda akési dvojštátie. Uvedený návrh pozitívne prijal vtedajší slovenský premiér Ján Čarnogurský i prezident Václav Havel, pričom o konfederatívnej forme štátneho usporiadania začal uvažovať aj v tom čase opozičný líder HZDS Vladimír Mečiar. Pamätám sa, že v hnutí sa o tom veľa diskutovalo. Naopak, Václav Klaus, vtedajší minister financií federálnej vlády, ho ostro skriticizoval. Uvedený problém chceli vládne strany na slovenskej a českej strane vyrie-

šiť ešte pred parlamentnými voľbami. Nevedeli sa však dohodnúť na tom, kto uzavrie štátnu zmluvu a či to bude záväzný právny dokument, alebo len politická deklarácia. Výsledkom rokovania všetkých troch vlád v osade Milovy pri obci Sněžné bol návrh dohody o voľnejšej federácii. Sledovala som



politické diskusie najmä na slovenskej strane, v ktorých prevažovali postoje neprijať tento dokument. Politická vízia o česko-slovenskom dvojdomčeku sa napokon nenaplnila. Na rad prišli júnové parlamentné voľby a s nimi aj nový projekt budúcnosti spoločného štátu, ktorý dohodli slovenský premiér Vladimír Mečiar a český premiér Václav Klaus na ich rokovaní 26. 8. 1992 vo vile Tugendhat v Brne: od 1. januára 1993 by mali vzniknúť dve samostatné republiky – Slovenská republika a Česká republika.

• Po druhých slobodných voľbách bolo viac-menej jasné, že ČSFR končí. Do akej miery ste si tento fakt krátko po zverejnení prvých volebných výsledkov uvedomovali?

Katalyzátorom zmien po júnových parlamentných voľbách v roku 1992 boli víťazné politické subjekty – na slovenskej strane Hnutie za demokratické Slovensko a českej strane Občianska demokratická strana –, na čele ktorých stáli politicky pragmatické a názorovo vyhranené osobnosti na štátoprávne otázky Vladimír Mečiar a Václav Klaus. Kým Vladimír Mečiar si princíp „rovného s rovným“ predstavoval ako konfederáciu alebo úniu, Václav Klaus hovoril jednoznačne o koncepcii centralistickej „funkčnej“ federácie, čo slovenskej strane nevyhovovalo, pretože v nej videla štát s výraznými unitárnymi znakmi. Rozdielne koncepcie usporiadania štátu napokon dospeli do dohody o pokojnom rozdelení Česko-Slovenska na dva samostatné štátno-politické celky.

• Ako novozvolená poslankyňa SNR ste sa 17. júla 1992 vyslovili za prijatie Deklarácie SNR o zvrchovanosti SR. Čo ste osobne prežívali v čase jej prijímania?

Na také okamihy, ktoré majú punc nadosobnej histórie, sa, samozrejme, nezabúda. Dobré si pamätám na rozpravu o tom, ako sa má prijať tento dokument. Grémium SNR chcelo, aby sme ho schválili väčšinou hlasov poslancov. František Mikloško, poslanec KDH, navrhol komplikovanejší spôsob spočívajúci v prijatí návrhu na vyhlásenie referenda o vystúpení SR z ČSFR na základe ústavného zákona. Napokon bol prijatý návrh poslanca za SNS Vladimíra Miškovského, aby

sme o ňom hlasovali deklaratívne. Pri znám sa, že som pri hlasovaní mala trému. Keď som hovorila hlasovaciu formulu cítila som veľkú zodpovednosť a hrdosť, že som súčasťou tejto historickej chvíle. Netreživo som čakala, aký bude výsledok hlasovania. Zo 147 prítomných poslancov 113 hlasovalo za prijatie tohto historického dokumentu.

• Vaším hlasom prešiel aj návrh Ústavy SR prvého septembra 1992. Ako s odstupom času hodnotíte proces jej prijatia?

Podobný pocit dôležitosti hlasovania som mala aj prvého septembra 1992 pri schvaľovaní Ústavy Slovenskej republiky. Ak sa nemýlim, tak za schválenie bolo 114 poslancov SNR zo 134 prítomných. K tomu treba poznamenať, že návrh ústavy bol predložený na verejnú diskusiu, pričom na jej časti, týkajúce sa práv národnostných a etnických menšín, pracovala aj koalícia maďarských politických strán – Maďarské kresťanskodemokratické hnutie a Spolužitie (Együttélés). Podľa tohto návrhu mala byť v ústave zaradená samostatná hlava nazvaná Práva národnostných a etnických menšín. V jej jedenástich článkoch boli zmeny nielen o individuálnych, ale aj o kolektívnych právach národnostných (v návrhu sa hovorilo o „národných“) a etnických menšín. Podobný, hoci obsahovo bohatší návrh tejto časti ústavy predložilo Spolužitie. Čo sa týka Preambuly ústavy, v nej sa uskutočnila jedna, ale podstatná zmena oproti návrhu. Uvádzať slová „My občania Slovenskej republiky...“ sa v schválenom návrhu zmenili na „My národ slovenský...“. Strany maďarskej koalície chceli ponechať v texte slová „My občania Slovenskej republiky...“ Boli totiž presvedčení, že táto štylizácia nadraduje občiansky princíp nad národný. Keďže sa táto dikcia textu Preambuly neprijala, uvedení poslanci sa na záverečnom hlasovaní nezúčastnili (podobne sa zachovali aj dvaja poslanci za Stranu demokratickej ľavice hlásiaci sa k maďarskej národnostnej menšine – Zselyenák a Varjú). V súvislosti so schváleným textom Preambuly Ústavy Slovenskej republiky treba pripomenúť základný fakt, že všetky relevantné politické strany na slovenskej politickej scéne nepovažovali text preambuly Ústavy SR za politicky sporný. Problém vzťahu občiansky – národný – národnostný princíp v texte ústavy je vyriešený tým, že hierarchicky – na základe zásluh o vznik samostatného štátu – sa za štátoprávnym slovenským národom uvádzajú aj príslušníci národnostných menšín a etnických skupín žijúcich na území Slovenskej republiky. Spoločne však – ako občania Slovenskej republiky – sa uznávajú prostredníctvom svojich zástupcov na Ústave SR. Nazdávam sa, že miera národných, národnostných a občianskych prvkov je v nej vyvážená.

• Ako hodnotíte tridsaťročný príbeh samostatnej Slovenskej republiky?

Slovenská republika dokázala svetu svoju životaschopnosť. Do budúcnosti potrebuje kvalitatívne rozvinúť občiansku verejnosť s mnohohrstevnou škálou individuálnych a kolektívnych identít vrátane silnej štátnej identity. Som presvedčená, že len takáto verejnosť bude občiansky súdržná, vlastenecky sebavedomá, pripravená otvorene, vecne a so znalosťou veci diskutovať o budúcnosti Slovenska.

• Náš dvojtyždenník spoluvydáva najstaršia celoslovenská ustanovizňa Matica slovenská. Akú úlohu môže podľa vás zohrávať v súčasnej globalizovanej spoločnosti?

Váš dvojtyždenník plní, podľa mňa, veľmi dôležitú úlohu, ktorou je udržiavanie, utváranie a kultivovanie najmä národného a historického vedomia. Je však aj zdrojom poučenia a vzdelania o kultúre našej každodennosti, o tom, ako a čím žijeme a ako sa vyrovnávame s témami súčasného globalizujúceho sveta.

Prvá cementáreň na našom území stála na brehoch Tople pri Skrabskom

Podnikateľská anabáza Jozefa Benczúra

Marián ŠIMKULIČ – Fotoreprodukcie: publikácia Benczúrovci a cementáreň Skrabské

Na kraji zemplínskej obce Skrabské v okrese Vranov nad Topľou sa nachádza spodnou vodou zaplavený lom. V súčasnosti je kameňolom, či skôr jazero, obľúbeným miestom turistov z blízkeho okolia. Láka ich nielen jeho tyrkysová voda, ale aj okolitá prírodná scenéria, podobná prostrediu v Chorvátsku, kde sa kedysi natáčali filmové mayovky.

Dejiny tohto miesta sú úzko späté s niekdajšou prvou modernou cementárňou na území Slovenska, ktorú tu v roku 1854 založil Jozef Benczúr. A pritom na začiatku takmer nič nenasvedčovalo, že sa tak stane. Budúci fabrikant sa narodil v roku 1806 vo viacgeneračnej farárskej evanjelickej rodine. Po skončení štúdia na univerzite v Jene vyučoval na prešovskom evanjelickom kolégiu. Po skončení pedagogickej činnosti otvoril v Aténach nad Torysou, ako sa vtedy mestu s množstvom študentov vravelo, kníhkupectvo. Začiatkom päťdesiatych rokov 19. storočia ho predal a od Ladislava Sineiho Meršeho kúpil veľkostatok v Skrabskom. Len čo sa zistilo, že v chotári obce sa nachádzajú vápenité slieň, nechal tu postaviť cementáreň, v ktorej postupne zamestnával až vyše šesťdesiat pracovníkov. Bola prvou na Slovensku a druhou v Uhorsku. Najskôr v nej vyrábali románsky, neskôr portlandský cement.

SUDY CEMENTU

V útlej knižke Benczúrovci a cementáreň Skrabské, ktorú napísal Dionýz Széghy a vyšla vo vydavateľstve Vienaľa Košice v roku 2019, takto jej autor opisuje prevádzku fabriky: „Benczúrova cementáreň bola postavená v blízkosti



Portrét majiteľa cementárne Jozefa BENCZÚRA



Benczúrova kúria v súčasnosti slúži ako budova rímskokatolíckeho farského úradu v Skrabskom.

Tople. Voda z rieky slúžila niekoľko rokov na pohon mlyna so štyrmi mlynskými kameňmi. Spočiatku sa v jednoduchej poľnej peci páli vápenec s ílovitou horninou. Mletím vypálenej hmoty z pece bol získaný románsky cement. Surovina sa ťažila v lome na svahoch vrchu Ťarmošica nad obcou Skrabské. Ťažba sa realizovala za pomoci trhavín. Vyťažенú horninu robotníci v lome naložili na vozy a odviezli do cementárne. Ako palivo pri výpale horniny v peci slúžilo drevo ťažené v lesoch okolo Skrabského. Neskôr používali ako palivo aj koks dovážaný zo Sliezska. Okrem robotníkov zabezpečujúcich výrobu cementu majiteľ zamestnával aj

povozníkov a debnárov, ktorí vyrábali sudy z dubového dreva. Sud s cementom v hmotnosti 450 kg sa v cementárni nakladal na vozy a povozníci ho dopravovali do kamenných obchodov v blízkych mestách. V prípade dostupnosti železnice sa vozil cement do najbližšej železničnej stanice, kde sa naložil do vagónov a po železnici sa rozvážal do vzdialenejších miest.“

V uvedenej publikácii sa píše, že cena za metrák románskeho cementu v roku 1857 bola dve zlatky a dvadsať grajciarov. O desať rokov neskôr klesla na polovicu. Cementáreň od 19. februára 1869 začala namiesto vodného pohonu mlyna používať

parný stroj. Spolu so spustením kruhovej Hoffmannovej pece sa pritom výroba cementu zdvojnásobila. V roku 1878 po dokončení modernej šachtovej pece začali v Skrabskom okrem románskeho cementu vyrábať aj portlandský. Ročná produkcia cementu v roku 1882 bola dvetisícpäťsto ton románskeho cementu, päťsto ton portlandského cementu a päťdesiatšesť kusov cementových dlaždíc. Časť z cementu tunajší zamestnanci zužitkovali na výrobu rôznofarebných dlaždíc, obkladačiek, strešnej krytiny, studničných segmentových, kanalizačných a odvodňovacích rúr.

CENY Z VÝSTAV

O tom, že sa v Skrabskom vyrábala kvalitný cement, svedčia aj ocenenia Benczúrovej cementárne na svetových priemyselných výstavách v Paríži v roku 1855 (už rok po spustení výroby), v roku 1862 v Londýne a v roku 1873 vo Viedni. Okrem udelených medailí zo svetových priemyselných výstav cementáreň dostala aj ocenenia za kvalitu výrobkov vo vtedajšom Uhorsku – Segedín / Szeged/ 1876, Stoličný Belehrad / Székesfehérvár/ 1879 a Budapešť / Budapest/ 1885. Zo všetkých uvedených úspechov sa mohol tešiť prvý majiteľ cementárne Jozef Benczúr, ktorý zomrel vo svojej kúrii v Skrabskom v roku 1886 vo veku sedemdesiatdeväť rokov. Po ňom sa majiteľmi cementárne stali jeho deti, ktoré mal v priebehu života s troma manželkami.

Vznik ďalších cementární, no najmä predraženie prepravy cementu vinou chýbajúceho železničného spojenia bolo najskôr finančným problémom skrabskej cementárne. Začiatkom 20. storočia sa tu síce vyrábalo až tridsaťtisíc metrických centov portlandského a tzv. rumunského

cementu, ktoré našlo svoje odbytové aj v Haliči, ale Košická obchodná komora už vtedy poukazovala na to, že len výstavba železničnej trate by mohla pomôcť cementárni.

ŤAŽKOSTI FIRMY

Oddaľovanie výstavby vranovsko-kapušíanskej železničnej trate a nadprodukcia cementu v Uhorsku, a s tým súvisiaca konkurencia, znásobovali ťažkosti cementárne. Už v roku 1900 Priemyselná a obchodná banka v Kislárde vymáhala od cementárne pohľadávky. Dokonca časť majetku rodiny sa dostala do dražby. Ani neskorší zámer založiť akciovú spoločnosť pre nezáujem prípadných akcionárov rodine nevyšiel. Podobne ako zámer predaj cementárne. A tak koncom roka 1909 rodina zastavila výrobu cementu. O rok neskôr sa síce ešte vyrobil cement na dokončenie rozostavaných betónových stavieb v okolí, ale to bolo všetko. Kedysi známa cementáreň, ktorá zamestnávala desiatky ľudí z okolia a za svoje výrobky žala ocenenia na svetových priemyselných výstavách, vyšla na bubon.

Popri cementárni mali Benczúrovci v Skrabskom aj malú tehelňu a po skončení produkcie cementárne vybudovali tiež sklársku hutu pod horárňou Kopaná, kde kremenný piesok ťažili na svahoch tunajšej Kunovej hory. Aj tieto podnikateľské aktivity rodiny však v konkurenčnom prostredí nemali dlhé trvanie.

V obci Skrabské ostala po rodinnej ságe Benczúrova kúria, v ktorej dnes sídli rímskokatolícky farský úrad. V záhradke pri rímskokatolíckom kostole je pochovaný zakladateľ a prvý majiteľ cementárne Jozef Benczúr a na tunajšom obecnom cintoríne sú pochovaní ďalší členovia rodiny. Z detí Viliama, mladšieho brata Jozefa Benczúra, pochádzal svetoznámy maliar Július.

Protestantov tiež upalovali, ale trestali ich najmä väzením, vyhnanstvom a galejníctvom

Nešťastné osudy prívržencov Lutherovho učenia

Text a foto: Pavol IČO

Reformačné idey zasiahli v období raného novoveku srdcia a mysle mnohých Slovákov. Zástancovia reformácie, teda tzv. protestanti, však museli čeliť krutému prenasledovaniu. V nasledujúcich riadkoch si pripomenieme okolnosti i počiny protireformácie, ako i dramatické osudy stúpcencov Lutherovho učenia. Postup vrchnosti proti protestantom bol nekompromisný. Zákon Lutherani comburantur (Luteránov treba spáliť) z roka 1525 odporúčal upaľovanie evanjelikov, čím sa inšpiroval trebárs palatín Štefan Verbóci, keď nechal takýmto spôsobom usmrtiť osem luteránov. No najčastejšie boli protestanti trestaní väzením, vyhnanstvom a galejníctvom.

Galejníci museli vláčiť ťažký náklad, prípadne veslovaním poháňať lode, pričom im do úst často vkladali tzv. hrušku, teda mučiaci nástroj, ktorý trestancom znemožňoval rozprávať.

Za ochrancov nekatolíkov sa vyhlasovali vodcovia stavovských povstaní – Štefan Bočkaj, Gabriel Betlen, Imrich Tököli a i. Porážka vodcu poslednej stavovskej rebélie Františka II. Rákociho v roku 1711 však zmarila ich nádeje. Zmena prišla až koncom októbra 1781, keď cisár Jozef II. udelil luteránom, kalvínom a pravoslávnm veriacim obmedzenú náboženskú slobodu tolerančným patentom...

HRUŠKA V ÚSTACH

Pristavme sa najprv pri Michalovi Góťšovi (v literatúre uvádzaný aj ako Michal Góč/Göts/Goets), ktorý prišiel na svet v roku 1604. Do kňazskej služby vstúpil pomerne neskoro – vo veku štyridsiatich deviatich alebo päťdesiatich rokov. Po dvadsaťročnom pôsobení v obci Kalinovo (okres Poltár) ho predvolali na súd v Bratislave, kde sa ho snažili prinútiť, aby sa vzdal svojej viery, čo však odmietol. Preto ho poslali do väznice v Leopoldove, aby ho tam mučením prinútili odvrhnúť Lutherovo učenie. Štátni úradníci skúšali zlomiť jeho ducha bitkou, ťažkou telesnou prácou i pomocou reťazí, ktoré mu zvierali končatiny. Mnohým



Na fotografiách zľava obálka historickej knihy Evanjelickí slovenskí mučeníci, vedľa umučený evanjelik Štefan Pilárik a Imrich Tököli na koni, ktorý patrili medzi ochrancov slovenských protestantov.



spoluväzňom bolo sedemdesiatročného starca Góťša Ťuto a usilovali sa mu pomôcť. Tých, ktorí sa o to pokúsili, však trýznitelia nemilosrdne zbičovali.

Keďže sa Góťš odmietol podriaďovať, odsúdili ho na galeje do Neapola. Tam však nedošiel. Odpadol na ceste pred talianskym mestom Aversa, kde ho naložili na voz. Vyčerpaný a dobitý starček krátko vydýchol naposledy. Keď si vojaci všimli, že je mŕtv, bezduché telo iba zhodili z voza.

Kňazovi spoluotroci, medzi ktorými nechýbali ani iní protestanti, prosili strážcov, aby ho smeli

aspoň pochovať. Ale ako pripomína Ján Pavel Drobný v knihe Evanjelickí slovenskí martýri: „Vojaci surovými rečami a bitkou prinútili väzňov pochodovať ďalej, veď vraj divoká zver a vtáctvo nebeské sa už postarajú o mŕtvolu.“ Evanjelického kňaza Juraja Fischera postihol strašný osud. Narodil sa okolo roka 1620 v českom Chlumci, no nemalú časť života pôsobil na území dnešného Slovenska. S nástrahami rekatolizácie sa stretol už v detskom veku, keď musel spolu s rodičmi utiecť pred výčinnými jezuitov za hranice Českého kráľovstva na slovenský Spiš. Neskôr študoval

v Nemecku pod vedením „učiteľa národov“ Jána Amosa Komenského.

V roku 1651 prijal pozvanie do Košíc, kde pôsobil ako evanjelický farár do roka 1672, keď ho odsúdili na dva roky väzenia. Keďže sa odmietol vzdať kazateľskej činnosti, vyhnaní ho z krajiny a spolu s rodinou putoval po Prusku a Poľsku, kde ho v roku 1682 ubila na smrť skupina fanatických katolíkov.

UTRÁPENÝ KŇAZ

Najznámejším z trojice prenasledovaných evanjelikov bol Štefan Pilárik, ktorý uzel svetlo sveta v Očovej (okres Zvolen) v roku 1615. Jeho otec

bol evanjelický farár a odmalička ho viedol k zbožnosti. Ako dvadsaťštyriročného ho vysvätili za kňaza a čoskoro si získal povesť skvelého rečníka a hráča na organ. V roku 1652 prišiel do obce Beckov neďaleko Nového Mesta nad Váhom, kde ho zastihol hnev zemepána Františka II. Nádašdyho, ktorý dal v roku 1661 verejne spáliť Pilárikove knihy na nádvorí čachtického hradu a vojakom prikázal, aby Pilárika rozsekali na kusy. Ukryli ho však dve miestne ženy v kope hnoja a slamy. Nádašdy pritom sám pochádzal z luteránskej rodiny, lenže po tom, čo v roku 1649 prestúpil na katolícku vieru, sa stal záručným zástancom katolicizmu. Ale i napriek spomenutým udalostiam zostal Pilárik v Beckove, kde kázňami vyvolával také znepokojenie šľachticov, túžiacich prinavrátiť poddaných do lona katolíckej cirkvi, že miestne panstvo ponúklo za Pilárikov život bohatú odmenu. Preto s radosťou prijal ponúknuté miesto farára v Senici, kde však 3. septembra 1663 vtrhli spojené turecko-tatárske oddiely. Pilárikovej rodine sa podarilo uniknúť, no kňaz také šťastie nemal. Osmani ho zajali a nepochybne by ho aj predali do otroctva, lenže už zhruba po mesiaci bol vyslobodený. O desať rokov na to (r. 1673) bol prinútený odísť do zahraničia. Žil v Poľsku a Nemecku.

Pilárik zomrel 8. februára 1693 ako utrápený sedemdesiatšedemročný vdovec vo vyhnanstve v nemeckom mestečku Neusalza (dnes: Neusalza-Spremberg), kde nechal v roku 1679 postaviť kostol zasvätený Svätej Trojici pre evanjelických exulantov z oblasti dnešných Čiech a Slovenska. Okrem tohto chrámu, ktorý stojí dodnes, po sebe zanechal ešte niekoľko knižných diel vrátane vlastného životopisu a prózy Turcico-Tartarica crudelitas (Turecko-tatárska ukrutnosť, 1684), kde opísal vyčinenie Tatárov na našom území.

KONCERT

Pri vyslovení mena Tomáš Kuťka si nielen tí skôr narodení, ale aj mladší fanúšikovia hádzanárskeho športu vybavujú človeka, ktorý v tomto športovom odvetví dosiahol priam neuveriteľné úspechy. A nielen slovenská ženská hádzaná je navždy spojená s menom tohto hádzanárskeho mága. Vymenovať všetky úspechy, ktoré dosiahol s jednotlivými kolektívami v slovenskej, nemeckej, poľskej lige, ako aj v reprezentačnom výbere, či jeho medzinárodné úspechy, v priestore vymedzenom pre tento článok by ani nebolo možné.

Legenda športu a kultúry

Poznáme PaedDr. Tomáša Kuťku ako vynikajúceho trénera ženskej hádzanej, ale zrejme iba málokto vie, že bol aj legendou nitrianskej hudobnej scény sedemdesiatych a osemdesiatych rokov. Pôsobil v šiestich hudobných tele-sách. Spolupracoval s nitrianskym džezovým hudobníkom klaviristom Eugenom Gnothom (Ego), ktorý zoskupil nitrianske džezové legendy do formácie nesúcej názov E.G.O. Group. Kultivovaný tenor Tomáša Kuťku vynikal nielen v džezových a bluesových skladbách. Rovnako príjemne znel v interpretácii talianskych kantilén. Bol veľmi dobrým priateľom speváckej hviezdy Karola Duchoňa, ktorého piesne sú neoddeliteľnou súčasťou jeho repertoáru. Jeho úspešnú športovú i spevácku kariéru prerušila choroba, s ktorou sa však úspešne popasoval a po dlhšej odmlke sa rozhodol ešte pomôcť a odovzdať svoje skúsenosti dorasteneckej dievčenskej hádzanar.

Skúsil sa vrátiť aj hudobne. Boli sme svedkami jeho „fénixovského“ zrodenia z popola, keď 9. februára 2023 vystúpil v nitrianskom Music a cafe ako špeciálny hosť Ega Gnotha a jeho skupiny E.G.O. Group. Hoci sa pred svojím vystúpením ospravedlnil divákom v zaplnenom priestore Music a cafe za indispozíciu spôsobenú chorobou, jeho vystúpenie bolo profesionálne, o čom svedčil aj ohlas a potlesk prítomných fanúšikov dobrej hudby. Odznela tu i skladba od Ega Gnotha, ktorej text napísal spisovateľ, publicista a náš spolupracovník Peter Valo – druhá legenda kultúry a neúnavného optimistického „pracanta“ na národa roli dedičnej. Jeho poéziu, prózu, knihy, scenáre či divadelné hry ani nemáme možnosť – podobne ako v prípade výpočtu športových úspechov jeho priateľa Tomáša Kuťku – na tomto priestore odprezentovať. Pieseň pod názvom Klaun na počesť Viliama Polónyiho, Jozefa Dóczyho a Milana Kišša mala pred časom premiéru a krst práve tu na tomto pódiu. Teraz odznela jej repríza.

Premiéru však mala ďalšia pieseň z dielne maestra hudby Ega Gnotha a maestra slova Petra Vala Som rád, že si Ego napísal hudbu k tejto piesni pod vplyvom bolesti nad stratou milovanej osoby. Krásna skladba orámovaná nemeckej krásnym textom, vypovedajúcim o vzájomnom vzťahu dvoch najbližších vzájomne spriaznených ľudí. A na záver vyjadrenie kapelníka Ega Gnotha: „Súčasnú kapelu spolu so mnou tvoria muzikanti Laco Fábry, Martin Stavrač, Braňo Vasko, Tomáš Kele, Laco Pecek, Stano Kertész a zaspieval si s nami chodí bývalý hádzanársky expert Tomáš Kuťka. Sú to všetko nielen vynikajúci hudobníci, ale aj všestranní ľudia, dokážu všetkým veci. Všetci sme v penzijnom veku a bavíme sa hudbou.“

Juraj HRADSKÝ

Na zámku v Hlohovci vystavujú diela textilnej výtvarníčky Milady ŽDRNJA

Posolstvá prírody a duše zatkané v nitiach

Text a foto: Emil SEMANCO

Koncom januára otvorili na umelcami stále viac vyhľadávanom zámku v Hlohovci výstavu galériami čoraz obľúbenejšej a znalcami čoraz väčšmi uznávanej textilnej výtvarníčky Milady ŽDRNJA, členky Umeleckej besedy slovenskej. Je to v tomto pre múzy mimoriadne prajnom prostredí prvá tohtoročná výstava a varí aj úplne premiérové uvedenie takej dramaturgicky a koncepcne ucelenej autorskej textilnej kolekcie vôbec. Treba hneď skraja uviesť, že veľmi vydatené, a sami sa o tom môžete presvedčiť do konca marca.

Keďže sme v posledných rokoch textilné diela v takom rozmere, pestrosti a kvalite na domácej výtvarnej scéne neregistrovali alebo sme ich zaznamenávali len ako doplnenie širšie koncipovaných prehliadok umenia, môžeme bez nadnesenia hovoriť o výstave Zatkané v nitiach ako o prínosnej udalosti. A to sa zámerne – aj vzhľadom na príznačnú skromnosť a pokoru autorky – zdráhame použiť hodnotenia odborníkov, ako povedzme PhDr. Ľuboslava Mózu, ktorý v súvislosti s umelkyňou, hlohovskou expozíciou a dielami v nej zhrnul, že nepochybne dosahujú svetové parametre...

■ PRIŤAŽLIVÁ EXPOZÍCIA

A naozaj, výtvarníčku Miladu Ždrnja, narodenú v roku 1965 v Trenčíne, absolventku štúdia odboru textil v priestore v ateliéri textilnej tvorby VŠVU v Bratislave, už akosi v zhode so slovenskou tradíciou či mentalitou viac poznajú a rešpektujú v zahraničí ako doma. Zrejme však ju a jej tvorbu naj dôvernejšie pozná kurátorka Mgr. Radka Hrabovská Mončeková, ktorej sa spoločne s autorkou podarilo vynachádzať využiť danosti prostredia zámku a vytvorili – aj podľa reakcií účastníkov vernisáže a návštevníkov – umelecky hodnotný, pôsobivý a vynachádzavý výstavný produkt.

V peknom príhovore na vernisáži kurátorka R. Mončeková takto vyzdvihla črty a povahové rysy umelkyne: „Milada iba klame výzorom. To sa iba zdá, že je drobná a slabá. Toto žieňa ovládlo priestor bravúrne. Milada je zjav! Má v sebe živelnú energiu, vášeň, ktorú pretavuje do tvorby, a nekonečnú trpezlivosť, ale i pokoru a skromnosť, s ktorou prijíma, čo život prináša i odnáša, tak ako i materiály, s ktorými pracuje a používa ich. Milade, ktorá miluje prírodu a čerpá z nej, príroda vracia vernosť a náklonnosť tým, že sa jej neustále mieša do umenia...“ A svoje

kurátorské vystúpenie o nej zarámovala výstižnými výroky od Matisa, „kreativita vyžaduje odvahu“, od Cézanna o emóciách, ktoré sú v umení nevyhnutné, od Picassa, že „inšpirácia existuje, ale musí vás

potenciálom nápadov a prístupov k rôznym materiálom, čo ju práve fascinujúco zaujali a konvenujú jej bytostnému žánrovému sústredeniu na textil. Preniká do jeho prírodných podstát, báda v jeho historickom



Umelkyňa Milada ŽDRNJA používa pre svoju tvorbu prírodné a textilné materiály.

najst' pracovať...“. „A Milada je vždy pripravená. Ak sa pozorne zadivate, uvidíte v kolekcii plstené diela, diela tkané na krosnách i na ráme, arttaxy a ďalšie artefakty. Ak budete chcieť vedieť viac o technikách, Milada sa rada a ochotne podelí. Taká je i v živote – prajná, myslí na každého a každého si i získa.“

■ ERUPTÍVNA TVORBA

Rád by som tiež pridal niekoľko dôvernejších a osobným poznáním rozpoznateľných hodnotení a prívlastkov. Milada Ždrnja skutočne udivuje až eruptívnu pracovitnosťou, akoby nevyčerpatelným

životopise a nachádza možnosti, vytrvalo hľadá a nekonvenčne ho obdarúva talentom kreatívnej originality až do konečného stvárnenia v pôsobivom tvare a vyznení.

Jej tvorivý proces je zameraný na spracovanie prírodných materiálov. Kori sa starému remeslu tkania, alternuje ho do súčasných umeleckých podôb, oživuje ho vlastnou vynachádzavou formou spracovania, pričom však stále dbá najmä o tradíciu a pôvodnosť technologických postupov. Vo svojich dielach inšpiratívne využíva prírodné materiály ako ľan, konopné vlákno, ovčiu vlnu, ale aj trávy, rastliny, makovičky, uschnuté



lipové kvietky, vodou vymyté, vyformované a týmto živlom vytvarované konáre a drevka, metalické atribúty i prírodné zvláštnosti a jedinečnosti, ktoré provokujú a napájajú obrazotvornosť a fantáziu. Nachádza ich a zbiera pri svojich častých potulkách krajinou. Oblápa a osvojuje si krajinné výšky, stromy a rastliny v nich, kvety, drevá, ktoré jatria zmysly a imagináciu, zachovávajú si pôvodnú formu, ale už nie niekdajšiu sviežosť. Rastliny necháva uschnúť a postupne ich mení na poddajné žilky nití, ktoré vedno s textilným vláknom trpezlivo prácne zatkáva.

■ UMELECKÁ HRABOSŤ

Umelkyňa tkáčka sa očividne hrá, zabáva sa (neraz cez poľnoc) s naturálnymi materiálmi, niťami viditeľnými i transparentnými a vrství s rastlinnými prvkami svoj nevšedný herbár poryvov duše, spovedí i predpovedí, ktoré tvoria až iluzionistické či vizionárske predstavenia minulého, súčasného i budúceho. Neraz sú ako neuchopiteľné preludy, inokedy hmatateľné a existenciálne materiálne.

Prírodné a textilné materiály v kontemplatívnej komunikácii s výtvarným umením a jeho výzvami a posolstvami sa stávajú hmatateľnými a reálnymi, sú odrazom krehkosti aj zraniteľnosti ľudského i prírodného sveta, ktorý nás obklopuje. Autorka ním dosahuje uspokojovanie našich zmyslov, predstáv, záväzov i potrieb, ale tiež predkladá a predostiera aj množstvo otázok bez odpovedí. Na tie si má a musí v meditatívnej interakcii dať odpoveď sám príjemca jej umenia.

BESEDNICA

Jozef Miloslav Hurban v predhovore k Červenákovmu Zrkadlu Slovenska označuje tým, ktorí popierajú našu históriu: „My, čo iní dokázali, známe, kým skryté je pred inými, čím my v knihe ľudstva tvoríť máme!“ A pravdou aj je, že „národy sa vždy navracajú k všetkému tomu, čo boli –, a tak kráčajú dopredu“. Takže aj nám je predsa len potrebné najskôr sa pristaviť pri smerovke: holubička – duša, ktorá vyletela z „červeného krúha“. Zreteľná asociácia na indický kult spaľovania mŕtvych na okrúhlych hraniciach. A nejde o náhodnú asociáciu: ide o základné korene, genetický kód našej kultúry, našej „inakosti“.

Pripomeňme verše v šiestom speve Hollého eposu Svatopluk: „India najprvna je nášeho prenárodu matka, / najprvni pôvod“ a ďalšie „dokazové“ argumenty spätosti v charaktere, konaní, v duchovnom precitovaní sveta s indickou kultúrou.

Hoci sa prvé písomné zmienky priamo o totožnosti oboch kultúr objavili už v roku 1780 v (latinskom) diele Historia gentis Slavae Juraja Papánka, mimoriadne aktuálne vstúpili v 19. storočí do celoeurópskeho kultúrneho kontextu, keď s anglickou kolonizáciou Indie sa doň dostáva sanskr. A jeho nápadná textová príbuznosť najmä so

slovenčinou – príbuznosť nielen slovnou zásobou, ale aj duchovnou kultúrou. Veľkým prekvapením bolo odhalenie príbuznosti, ba priam až totožnosti indických a našich predkresťanských božstiev – nielen názvami, ale aj s rovnakými funkciami: Šiva – Živa (bohyňa života, plodnosti), Marana – Morena (bohyňa smrti), Volos – Veles (boh dobytky – prosperity), Tur (boh vojny, ochrany spoločenstva), Umka – bohyňa

je nášeho prenárodu matka, „Snadže u nich veľká sa nachádzala z Indami rovnosť – Aj v reči, aj v mravoch, v rádnej též pokloňe bozstva.“ Aj v spaľovaní mŕtvych.

Nepopierateľná genetická duchovnosť. A v tomto kontexte získava pieseň Jano, jano, vajano s „červeným krúhom“ pre nás novú kultúrnu dimenziu. Teda: „Vo všetkom, čo ľud tvoril, je votkaný jeho duch.“ – „Duch národa musí

Ku koreňom tajomstva

Eva FORDINÁLOVÁ

múdrosti (Hollý: „Umko milá ... tehdi ma ma už ponadíchni; misel tvím zjasni mi svetlom,“; aj: žena – žena).

■ TAJOMNÝ VELESTÚR

Nemožno nepripomenúť náš tajomný Velestúr: boh prosperity a boh obrany – a práve v strede Slovenska – tým aj Európy: skutočná záhada – aj s runovými zápismi. Venujme mu väčšiu pozornosť!

Podľa listového dokumentu Jána Hollého – od pltníkov na Váhu sa dozvedel, že turčianski olejkári na cestách sa v Indii dorozumeli po slovensky. Takže nás neprekvapia v 6. speve eposu Svatopluk verše: „India najprvna

prihladať na realizovanie sa ducha v minulosti, aby tak mohol zachytiť niť a priasť a ťahať ju ďalej!“ (Hurban. Veľmi aktuálna výzva aj pre súčasnosť!) Otázkou zostáva, akým spôsobom však indická kultúra mohla zasiahnuť do nášho genetického kódu a vtlačiť mu trvalý duchovný rozmer, ako sa na naše územie táto duchovná kultúra dostala.

■ SŤAHOVANIE SPOLOČENSTIEV

V predhistorických časoch často prichádzalo k presunom, sťahovaniu istého spoločenstva (resp. jeho časti), najmä z dôvodu ekologických zmien. A jedna z nich, ako nám ju opäť zviditeľňuje Ján Hollý, zasiahla aj Indiu:

„Besné sa naráz more nad brehi višľú / zdvihlo vodú a na d'ál bližšie pozatápalo krajni, / Pod hlbínou ukritá zem a slavné ostatné mesta.“

A neskôr: „Hrozná prišla suchosť a nemirná slnka horúčosť: / Žáden dážď, žádná aňi len rosa ňechcela kapnúť.“

A tak na Boží príkaz nastáva veľké sťahovanie s prekonávaním mnohých prekážok „cestu merať sa dajú“ a „po dlhý až k posledu chódze / Ke slavním a čelom sahajícím v oblohu Tatráh / Dostúpá: z veľkú kde chuťú hneď pod nimi stále / Medzi Tisú a hrubím Dunajem pozakladáfi bidla, / A k nám v patricěj i včil sa osádliľi krajne / Lud veľkým tu potom rozmohli počtem i ďalej / Postupoval na nové a prázné miesta obívať.“

Aj so svojou duchovnou kultúrou, ktorá nás natrvalo geneticky poznačila. Prví začali kultivovať Európu poľnohospodárstvom a zásluhou rozširovania svojich teritórií mohla súčasná jazykoveda dospieť k termínu indoeurópske jazyky a špecifickým výskumom dospieť k záveru, že slovenčina je prameňom všetkých slovanských rečí (slovanské esperanto).

Nedoriešený zostáva názov Slovák. Osobne sa domnievam, že od slova. („Na počiatku bolo Slovo – Jánovo evanjelium“; „Nedodržať dané slovo považuje Slováka za najväčšiu nečestnosť.“ J. Papánek: Dejiny slovenského národa).

Slovenské národné noviny si pripomínajú storočnicu Richarda MARSINU

Kresťanstvo na Slovensku má vytrvalú kontinuitu

Dušan D. KERNÝ – Foto: SNN

V marci pred dvoma rokmi zomrel v Bratislave rodák zo Šiah, jeden z najvýznamnejších slovenských historikov, univerzitný profesor, doktor vied Richard MARSINA, významný maticiár. Onedlho si pripomenieme jeho nedožitých sto rokov (4. mája 1923 – 25. marca 2021). Preto jedna zo spomienok na profesora Marsinu hovorí, ako bol tento vedec odbornou podporou aj pre Slovenské národné noviny.

Marsinova storočnica je príležitosťou pre čitateľov Slovenských národných novín, ako aj pre historikov pripomínať si dielo tohto všeobecne uznávaného vynikajúceho odborníka na stredovek. Nejde len vzdialené dejiny. Ide o to, že Marsinovo dielo nám dáva odpovede o slovenských dejinách, o tom, aké majú Slováci svoje dejiny. Ako povedal autor a vydavateľ niekoľkých kníh Richarda Marsinu Pavel Dvořák, slovenské dejiny treba vyhrabať spod stáročného nánosu a sprístupniť ľuďom. To robil vzdelanec Marsina celým svojim originálnym dielom. Všetci by mali mať o slovenské dejiny záujem, pretože znalosť koreňov, poznanie a chápanie predkov je rozmer, bez ktorého človek jednoducho nie je celý.

■ VZDELANIE A VYTRVALOSŤ

V roku 1997 vyšlo v edícii o. i. Naďacie Osudy predkov Marsinovo dielo Legendy stredovekého Slovenska, spomínaný vydavateľ sa vyjadril, že taká kniha ešte nikdy nevyšla a ukázalo sa, že tu jestvuje ideálny autor, historik na vrchole svojich síl, historik európskeho mena, erudovaný a skúsený najlepší znalec slovenského stredoveku profesor Marsina. Ide teda o pozoruhodný osud, ktorému sa až po roku 1989 dostalo úplnej satisfakcie.

Mimoriadny úspech dosiahol vďaka vzdelaniu a vytrvalosti. Preskúmal a publikoval dva zväzky Slovenského diplomátára a dva zväzky komentárov k nim. Prepis všetkých písomných prameňov do roka 1260, kde je zmienka Slovincov. Všetkého, čo sa týka Slovenska a Slovincov v celouhorskú listinnú materiálu, prispelo k tomu, že sa stal jedným zo zakladateľov modernej slovenskej historiografie. Napokon bol to Richard Marsina, ktorý vytrvalo nielen vo vedeckej práci, ale aj vo verejných vystúpeniach zdôrazňoval potrebu vedeckej disciplíny slovenské dejiny, čo sa napokon stalo realitou najmä po vzniku Slovenskej republiky. Bol o. i. jeden z dvoch prvých svetských historikov, ktorý skúmal Zoborské listiny z roka 1111 a 1113 – tie nemajú páru v celom súbore archiválií o uhorskom kráľovstve a dokladajú prevažne slovenské osídlenie až do tretiny nášho dnešného územia.

■ SPOR O SVÄTOPLUKA

Podstata našich spomienok na dielo profesora Marsinu spočíva v tom, že v ére prudkých politických a mediálnych sporov bol pre Slovenské národné noviny oporou vyváženého vecného prístupu. Napríklad, keď šlo o pokus odstrániť alebo premiestniť Svätoplukovu sochu na Hrade a najmä odstrániť z nápisu citát pápežskej buly, zmienku o kráľovi Svätoplukovi. Bol to vtedy, v roku 2010 (!), návrh predsedu parlamentu R. Sulíka, ktorý rozhorlil prudký politický a mediálny spor ani dnes po toľkých rokoch nezabudnutý. Iba je prekrytý súčasnou máľezou, v ktorej R. Sulík stále hrá aktívnu úlohu, i keď už nezostavuje účelové komisie, ktoré by mali rozhodovať o slovenských dejinách. Slovenské národné noviny sa vtedy obrátili na profesora Marsinu ako výnimočného svedka, ktorý si prečítal v latinskom origináli historický písomný materiál, pôvodné listiny či ich prepisy z vatikánskych archívov. Listiny zo stredoveku, ktoré sa nečakane stali predmetom prudkých sporov v slovenskom 21. storočí. Ako vedec sa Marsina nikdy nezapájal do politických sporov a brídilo sa mu zjednodušovanie. Ale na otázku o tom, či bol Svätopluk kráľom, odpovedal jednoznačne nielen s odvolaním na listiny, ale aj na skutočnosť, ako Svätopluka považovali za suveréna, vládcu, teda nespochybniteľného vladára. Pápežská

bula z roka 880 je text, v ktorom pápež kladie Svätopluka na úroveň ostatných kresťanských panovníkov vtedajšej Európy. V tom čase bolo pozoruhodné, že v susedných Čechách, presnejšie na Morave, v archeologickom nálezisku v Mikulčiciach návštevníka vítala veľká mapa o „územnom vývoji štátu Mojmi-



Správca Matice slovenskej a šéfredaktor Slovenských národných novín odovzdáva profesorovi Richardovi MARSINOVÍ čestné členstvo v Matici slovenskej.

rovcov od začiatku zjednocovacieho procesu od 30. rokov 9. storočia po smrť kráľa Svätopluka Veľkého v roku 894“.

Okrem toho tam bola mapa, kde sú vyznačené hranice dnešných štátov a cez rôznofarebné línie hraníc, kam v rôznych obdobiach siahala Veľkomoravská ríša. Najväčšie zmeny spadajú do obdobia Svätopluka. Je to pozoruhodná mapa, zahŕňa časti Európy, kde je dnes Nemecko, Poľsko, Rakúsko, až po bulharské hranice a z dobrej polovice, kde je dnešné Maďarsko.

■ PÄTICA SLOVENSKÝCH VEDCOV

Pod týmto textom, ktorý citujeme, je uvedená, že sa „opierajú o práce historikov B. Kleina, A. Rutkaja, R. Marsinu, ktoré dal dovedna J. Dekan“ . Teda všetko slovenských vedcov, historikov, archeológov, maticiárov a sčasti členov Historického odboru Matice slovenskej. Doma nikto nie je prorokom, ale na Morave v Mikulčiciach, kde vykopali základy jedenástich kostolov, nebol problém uvádzať Svätopluka ako kráľa. A to na mieste, kde cez rieku, v slovenskom susedstve, v Kopčanoch stojí najstarší zachovaný veľkomoravský kostol – kaplnka sv. Margity Antiochijskej. Naša sprievodkyňa v Mikulčiciach o. i. pripomenula, že to bol Slovák, rodák z Osuského, zakladateľ slovenskej archeológie Štefan Janšák, ktorý stál nielen na začiatku tunajších objavov, ale aj pri formovaní názorov, na ktoré nás upozornil profesor Marsina. A to, že rieka Morava tu meandrovala, menila riečisko a tak to, čo dnes vnímame ako moravskú, dnešnú českú stranu, bolo dávno na mieste, ktoré dnes označujeme za slovenské.

Pre Slovenské národné noviny sa stal profesor Marsina oporou, aj čo sa týka výkladu misie solúnskych bratov sv. Cyrila a Metoda a vzniku biskupstiev na území dnešných stredoeurópskych štátov. Jednoznačne možno povedať, konštatoval profesor, že nitrianske biskupstvo je najstaršie vo východnej časti strednej Európy. Biskupstvá vznikali na územiach, kde už kristianizácia dosiahla určitý stupeň, lebo na vznik biskupstva musel byť súhlas pápežskej stolice v Ríme. V Nitre vzniklo biskupstvo v júni 880, je to spomenuté v pápežskej bule Industriae tuae, adresovanej Svätoplukovi. Touto listinou bola zriadená aj moravská cirkevná provincia, na čele ktorej bol arcibiskup Metod a jeho podriadeným biskupom bol biskup

Wiching, v Nitre vysvätený na výslovnú žiadosť Svätopluka.

Slovenské národné noviny požiadali profesora Marsinu, aby sa pozrel na situáciu v okolí – v Prahe vzniklo biskupstvo až v roku 973, v Ostrihome až na začiatku druhého tisícročia, približne okolo roka 1002. Pokiaľ ide o Krakov,

■ DOKLAD Z 9. STOROČIA

Pokiaľ ide o pozoruhodnosť v súvislosti s Nitrou, významné je už len samotné jestvovanie listín. Len pre Nitru máme takýto doklad z deviateho storočia, pre nijaké iné slovenské mesto nemáme písomný doklad z deviateho storočia, v listine sa hovorí o Veľkej Morave, ale nie o konkrétnom mieste. Dve ďalšie najstaršie dodnes zachované v origináli sú tiež spojené s Nitrou, sú to Zoborské listiny z rokov 1111 a 1113. Ďalšou významnou listinou je zakladajúca listina kláštora v Hronskom Beňadiku.

„Pre mňa je jednoznačné, že Slovensko bolo kresťanské, kontinuitne kresťanské od deviateho a potom nepochybne od jedenásteho storočia až doteraz. Kresťanstvo vplývalo na všetok vývoj na dnešnom Slovensku. Pokiaľ ide o zmeny, situácia sa zmenila od polovice dvadsiateho storočia. Podľa mňa kresťanstvo na Slovensku žilo veľmi silne aj za socializmu, aj keď nebolo oficiálne podporované,“ uzavrel tému profesor Marsina.

Pri príležitosti osemdesiatych piatich narodenín profesora vyšla pozoruhodná publikácia Tatársky vpád. V slovenskej historiografii dovtedy nejestvovalo a doteraz nejestvuje podrobnejšie spracovanie tatárskych vpádov. Kniha vyšla dvojjazyčne – v latinskom origináli na pravej strane a na ľavej strane slovenskom preklade. Je to prvé takéto vydanie materiálu, ktorý nebol v slovenčine sprístupnený. Okrem iného v nej vysvetľuje pôvod slova Tatári zo slova tartarus, čo znamená podsvetie, teda v kresťanskom ponímaní pekló, čiže Tatári boli vnímaní ako pekelníci. Hoci v skutočnosti nešlo o Tatárov, ale o Mongolov.

Pre Slovenské národné noviny sa vtedy profesor Marsina vyjadril, že nič a nikdy nemožno zjednodušovať, ale terajším slovníkom sa dá povedať, že v ére tatárskych vpádov (1241 – 1242) išlo o zrážku kultúr. Ba bola to nielen zrážka kultúr, ale zrážka civilizácií, ktorá sa vtedy odohrávala na našom území. Tu už v tom čase prevládala kresťanská kultúra a tatársky vpád predstavoval úplne inú kultúru, iný prístup. Cenné je, že máme o tom svedectvá súčasníkov. Máme svedectvá povedzme o tom, aký bol vzťah k ľudskému životu, bol to obrovský rozdiel. Na strane mongolských oddielov, ktoré sem vtrhli, sa napríklad za bojovníka nepovažoval muž, ktorý nezabil istý počet protivníkov. Bola to do očí bijúca, preto sa zachovali svedectvá. Cenné je, že máme svedectvá uhorských dominikánov, ktorí si vo svojich cestách, keď hľadali predkov či príbuzných starých Maďarov na rôznych územiach, medzi iným v povodí rieky Volgy.

■ TÉZA DUNAJSKEJ SYNODY

V roku 2016 sme sa nestora slovenskej medievalistiky, rešpektovaného medievalistu, v novinárskom žargóne stredovekára, spýtali, či pociťuje zadostučinenie, keď sa potvrdila jeho téza, že ak boli v Nitre kamenné chrámy, bol to vyšší stupeň kristianizácie, a že dejiny kresťanstva na našom území sú staršie, ako je dátum príchodu misijných bratov. Bola to síce téza, ale opierala sa o vysvätenie kostola v Nitre arcibiskupom Adalrámom v roku 828. Téza sa opierala o uznesenie tzv. Dunajskej synody z deväťdesiatych rokov ôsmeho

storočia, keď sa rozhodovalo o tom, že územia vymenené spod moci Avarov treba kristianizovať. Z pohľadu histórie sv. Cyrila a Metoda skutočne nemožno pokladať za prvotných kristianizátorov na našom území. Svätí Cyril a Metod však boli rozširovatelmi územia kristianizácie. Nitriansky Pribinov kostol svedčí o rozširovaní kristianizácie v pôvodnom Nitriansku. Nitriansko bolo západným územím dnešného Slovenska. No už za Svätopluka, keď bol v Nitre, začalo Nitriansko expandovať, Svätopluk robil výboje aj smerom na východ, a ak zoberieme dnešné územie východného Slovenska, tam už možno považovať sv. Cyrila a Metoda za prvotných kristianizátorov. Takto treba misii rozumieť. Kresťanstvo je v mnohorakých dejinných podobách kontinuálnou súčasťou nášho historického vývoja, kresťanstvo má na Slovensku vytrvalú kontinuitu.

Pokiaľ ide o pozoruhodnosť v súvislosti s Nitrou, významné je už len samotné jestvovanie listín. Len pre Nitru máme takýto doklad z deviateho storočia, pre nijaké iné slovenské mesto nemáme písomný doklad z deviateho storočia, v listine sa hovorí o Veľkej Morave, ale nie o konkrétnom mieste. Dve ďalšie najstaršie dodnes zachované v origináli sú tiež spojené s Nitrou, sú to Zoborské listiny z rokov 1111 a 1113. Ďalšou významnou listinou je zakladajúca listina kláštora v Hronskom Beňadiku.

„Pre mňa je jednoznačné, že Slovensko bolo kresťanské, kontinuitne kresťanské od deviateho a potom nepochybne od jedenásteho storočia až doteraz. Kresťanstvo vplývalo na všetok vývoj na dnešnom Slovensku. Pokiaľ ide o zmeny, situácia sa zmenila od polovice dvadsiateho storočia. Podľa mňa kresťanstvo na Slovensku žilo veľmi silne aj za socializmu, aj keď nebolo oficiálne podporované,“ uzavrel tému profesor Marsina.

Pri príležitosti osemdesiatych piatich narodenín profesora vyšla pozoruhodná publikácia Tatársky vpád. V slovenskej historiografii dovtedy nejestvovalo a doteraz nejestvuje podrobnejšie spracovanie tatárskych vpádov. Kniha vyšla dvojjazyčne – v latinskom origináli na pravej strane a na ľavej strane slovenskom preklade. Je to prvé takéto vydanie materiálu, ktorý nebol v slovenčine sprístupnený. Okrem iného v nej vysvetľuje pôvod slova Tatári zo slova tartarus, čo znamená podsvetie, teda v kresťanskom ponímaní pekló, čiže Tatári boli vnímaní ako pekelníci. Hoci v skutočnosti nešlo o Tatárov, ale o Mongolov.

Pre Slovenské národné noviny sa vtedy profesor Marsina vyjadril, že nič a nikdy nemožno zjednodušovať, ale terajším slovníkom sa dá povedať, že v ére tatárskych vpádov (1241 – 1242) išlo o zrážku kultúr. Ba bola to nielen zrážka kultúr, ale zrážka civilizácií, ktorá sa vtedy odohrávala na našom území. Tu už v tom čase prevládala kresťanská kultúra a tatársky vpád predstavoval úplne inú kultúru, iný prístup. Cenné je, že máme o tom svedectvá súčasníkov. Máme svedectvá povedzme o tom, aký bol vzťah k ľudskému životu, bol to obrovský rozdiel. Na strane mongolských oddielov, ktoré sem vtrhli, sa napríklad za bojovníka nepovažoval muž, ktorý nezabil istý počet protivníkov. Bola to do očí bijúca, preto sa zachovali svedectvá. Cenné je, že máme svedectvá uhorských dominikánov, ktorí si vo svojich cestách, keď hľadali predkov či príbuzných starých Maďarov na rôznych územiach, medzi iným v povodí rieky Volgy.

■ MONGOLSKÝ VPÁD

V skutočnosti ide o mongolský vpád. Obyvatelia dnešného Slovenska sa ocitli v kliešťach, severný prúd smeroval cez dnešné Poľsko, južný prúd cez Hrozenkovský priesmyk smerom na Trenčín a Bánovce a pustošili aj Ponitrie. Musela byť tuhá zima, lebo začiatkom januára 1242 prekročili zamrznutý Dunaj z terajšieho slovenského brehu na terajší maďarský breh.

SPOMIENKA

Druhý februárový piatok v Turčianskom Michale, miestnej časti Turčianskych Teplic, bol slávnostný. Maticiári, okresná organizácia Únie žien Slovenska v spolupráci s kúpeľným mestom Turčianske Teplice si pripomenuli stošesťdesiat rokov od narodenia Izidora ŽIAKA-SOMOLICKÉHO. Významný rodák pochádzajúci z tohto kúpeľného mesta bol aj redaktorom martiných Národných novín. Pôsobil ako spisovateľ, bájkar, úradník, národný buditeľ a národný pracovník, taktiež v advokátskej kancelárii. Za výrazné proslovenské národné postoje ho v maďarizačných časoch šikanovali a prenasledovali. Napriek tomu žil a pracoval ako hrdý Slovák, čo dokázal využiť v slovenskej poézii, próze i v celom svojom živote. Okrem iného bol tiež prekladateľom ruskej, francúzskej či americkej literatúry, jeho diela vyšli i v ďalších slovenských jazykoch.

Venček pre Izidora ŽIAKA-SOMOLICKÉHO

Izidor Žiak-Somolický sa narodil 10. februára v roku 1863 v Turčianskom Michale a pozemskú púť ukončil 25. januára 1918 v Banskej Bystrici.

Hlavným organizátorom spomienkového podujatia bol Miestny odbor Matice slovenskej v Turčianskych Tepliciach pod vedením predsedníčky Jaroslavy Brincovej. „Za svoje pronárodné články v Národných novinách bol sedemkrát väznený a dostal veľké finančné pokuty, ktoré zvyšovali jeho biedu,“ pripomenula predsedníčka MO MS. Podujatie sa uskutočnilo v Pamätnej izbe Izidora Žiaka-Somolického v kultúrnom dome v turčianskoteplieckom Turčianskom Michale, kde maticiári pri tomto výročí inštalovali jeho bustu, autorom ktorej je akademický sochár Štefan Pelikán. Prítomných pozdravil prvý podpredseda MS Mgr. Marek Hanuska. Matica odovzdala členovi výboru MO MS v Turčianskych Tepliciach Jozefovi Brincovi knihu predsedu MS pri jeho jubileu.

O hudobný zážitok zaspievanim krásnych slovenských ľudových piesní sa v niekoľkých vstupoch postarali mladí umelci – päť speváčok a jeden spevák z Detského folklórneho súboru Lúčik pod vedením Gabriely Očkajovej. Na podujatí predsedníčka MO MS doc. Brincová odovzdala mestským školám bájky Izidora Žiaka-Somolického, ktoré na elektro-nické nosiče nahovorila maticiarka a členka Výboru MS Anna Dubovcová.

Na záver slávnosti prítomní položili venček MO Matice slovenskej pod pamätnú tabuľu Izidora Žiaka-Somolického. Autorom tabule, ktorá bola odhalená na priečelí kultúrneho domu pred vyše štyrmi rokmi, je významný akademický sochár Štefan Pelikán, maticiár a všestranný výtvarný umelec. Dodajme, že na pomníku na hrobe Izidora Žiaka-Somolického v Banskej Bystrici je uvedená aj „Bratia ľud môj, sotrieť nedajú“, ako aj to, že mu ho vyhotovila Živena a Matica slovenská.

Viliam KOMORA, tajomník MS

POZNÁMKA

Pred niekoľkými dňami večerné televízne noviny v najsledovanejšom čase venovali pomerne veľký priestor pripravovanej prestavbe jedného zanedbaného školského ihriska v Púchove na celkom veľkorysý športový komplex. Mesto na jeho rekonštrukciu má smelé plány a zrejme aj dosť potrebných finančných prostriedkov. Ale... Televízia umožnila vyjadriť sa predovšetkým tým nespokojencom, ktorí bývajú v susedstve ihriska a sú proti prestavbe, a nie druhej strane tešiac sa na rozšírenie možností skvalitnenia života v meste. Prví rozprávali pred kamerou do mikrofónu o tom, ako im nový objekt zhorší životné podmienky bývania. Ved' tu bude hluk, vzrastie počet motorových vozidiel v blízkosti ich čínžakov...

Príklady (zatiaľ) nepriťahujú

Na adresu tejto významnej rekonštrukcie ihriska ani jedno pozitívne slovo! Nikto z tých, ktorí dostali možnosť vyjadriť sa, si nespomenul na svoje deti a vnúčatá. Konkrétne na to, že budú mať možnosť pravidelne športovať doslova pod oknami svojich domovov. Nuž čo, vlastné pohodlie je predsa to najdôležitejšie...

Aby sme však nekritizovali iba obyvateľov Púchova. Podobná situácia bola pred časom v Košiciach. Malo v nich vzniknúť ďalšie národné tenisové centrum podobné ako v Bratislave. Časť verejnosti sa začala tešiť, keď konečne po dlhých rokoch prestanú talenty z metropoly východu a jej okolia (v dejinách slovenského tenisu ich bolo a je stále dosť) odchádzať a budú vyrastať doma. Našťastie, bude to asi tak, ale obyvatelia zo spomenutej lokality si presadili svoje: tenisové centrum už nebude splňať všetky tie funkcie, na ktoré bolo pôvodne určené, objekt bude oveľa skromnejší a jednoduchší.

V týchto súvislostiach si nemôžem nespomenúť na svoje dlhé letné pracovné pobyty v Chorvátsku. Zároveň i na to, že títo južní Slovania z Balkánskeho polostrova dosahujú oveľa lepšie výsledky než my v kolektívnych športoch – či už ide o futbal, hádzanú, alebo basketbal. Samozrejme, príčin, prečo nám v týchto športových odvetviach ukazujú chrbát, je niekoľko. Jednou z nich je, podľa mňa, aj vzťah k športu širokej verejnosti, teda všetkých nás. V Chorvátsku sú počas dlhých letných prázdnin dokorán otvorené školské ihriská pre verejnosť a sú plne využívané najmä vo večerných hodinách, keď sa už netreba skrývať pred horúcim slnkom. Našinci neznali tamojších pomerov by sa pri pohľade na kvalitne osvetlené hracie plochy čudovali, ako je to možné. Nuž áno, niekto musí zaplatiť za elektrinu, ale bývajúcim okolo ani na um nepríde sťažovať sa na to, že temperamentná vrava sa ozýva dlho do noci a určite im trochu narušuje spánok. Pravdepodobne im stačí spomenúť si na niektoré úspechy ich reprezentácií na svetových a európskych šampionátach či olympiádach i na to, že z ihriska sa ozývajú hlasy ich detí aj detí susedov, a keď už úplne cudzích chlapcov a dievčat, tak možno budúcich širiteľov slávy chorvátskeho športu.

Nuž, učme sa (nielen) od tých v posteliach s možno prerušeným spánkom toleranciou i vlastnému rezervy nielen v Púchove a Košiciach a nasledovania hodné príklady by sa našli nielen v Chorvátsku...

Vladimír MEZENECV

História nikdy nezabudne na Jozefa Gönciho, Michala Martikána a Elenu Kaliskú

Slovenský olympizmus slávi jubileum

Vladimír MEZENECV – Foto: Ján SÚKUP

Vznik samostatnej Slovenskej republiky prvého januára 1993 zmenil nielen jej postavenie v rámci Európy a sveta, ale výrazne aj autoritu i meno nášho športu. Slovenský olympijský výbor (SOV) sa zrodil dokonca o niekoľko dní skôr než suverénne Slovensko, konkrétne 19. decembra 1992. Bola to akási výnimka v dejinách svetového olympizmu. Ved' národné olympijské výbory vznikajú zvyčajne s určitým odstupom, keď sa novovzniknutý štát symbolicky postavil na vlastné nohy.



Bratislavskí rodáci dvojčatá Peter a Pavol HOCHSCHORNEROVCI patria do nepočítanej kategórie trojnásobných olympijských víťazov (OH 2000, 2004 a 2008) a asi sa im to máľilo, lebo v roku 2012 v Londýne do zlatej kolekcie pripojili bronzovú medailu.



Vodná slalomárka Elena KALISKÁ zo Zvolena sa stala olympijskou víťazkou ako prvá slovenská žena v celých dejinách nášho športu. Bolo to v roku 2004 v Aténach, o štyri roky neskôr svoj veľký triumf zopakovala na OH v Pekingu. Môže byť pyšná aj na titul celkovej víťazky Svetového pohára.



Michal MARTIKÁN z Liptovského Mikuláša sa do dejín slovenského športu zapísal ako prvý olympijský víťaz v ére samostatnej Slovenskej republiky. Bolo to v Atlante v roku 1996 a v 2004 svoj úspech zopakoval v Aténach.

Málokto je na Slovensku „tak doma“ vo všetkom, čo sa týka nášho olympijského hnutia, ako Ľubomír Souček, riaditeľ mediálneho odboru Slovenského športového a olympijského výboru (SOŠV). Najprv ako redaktor denníka Šport a potom ako tlačový atašé našich olympijských výprav bol na pätnástich edíciách olympijských hrách, z toho na ôsmich zimných a siedmich letných. Tento dlhoročný športový novinár, publicista a spisovateľ sa aktívne podieľal na vydaní vyše štyridsiatich kníh či už ako samostatný autor, spoluautor, editor alebo odborný poradca. Nečudo, že práve naňho sme sa obrátili s otázkou: Ako sa podarilo vytvoriť SOV ešte v čase existencie spoločného štátu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, i keď vtedy už dožívala posledné dni svojej existencie?

„Olympijská charta umožňuje v jednej krajine mať iba jeden národný olympijský výbor. V tom čase u nás existoval spoločný Československý olympijský výbor (ČSOV) so sídlom v Prahe... Od apríla 1990 však u nás začala pôsobiť Olympijská spoločnosť Slovenska (OSS), na čele ktorej stála bývalá úspešná atlétka, účastníčka OH 1968 v Mexico City a 1976 v Montreale Mária Mračnová-Faithová. Olympijská spoločnosť Slovenska mala ambíciu etablovať sa ako Slovenský olympijský výbor, dokonca krátky čas aj niesla tento názov, ale po označení z českej strany za „rozbihačov“ jednoty sa aj vzhľadom na dikciu Olympijskej charty všetko vrátilo k pôvodnej OSS. Tá bola súčasťou ČSOV,“ hovorí Ľ. Souček.

ŠTRUKTÚRA OLYMPIONIZMU

OSS vyvíjala aktívnu činnosť napríklad pri zakladaní olympijských klubov, pri propagácii a šírení myšlienok fair play, pri mapovaní olympijskej histórie na Slovensku, aj pri organizovaní podujatí Beh Olympijského dňa, Dni športu či neskôr Týždeň športu. Olympijské kluby vznikali v mestách, ktoré mali bohatú športovú tradíciu a žili v nich aj účastníci olympiád. Okrem Bratislavy to boli Košice, Banská Bystrica, Prešov, Nitra, Prievidza... Členmi týchto klubov sa však mohli stať nielen účastníci olympijských hier, ale aj ostatní športovci či „iba“ priaznivci a fanúšikovia jednotlivých odvetví. Vybudovala sa tak základná

štruktúra slovenského olympizmu. Zabezpečovanie samotnej športovej činnosti zase zastrešovali športové zväzy, ktoré si po rozdelení ČSFR museli vybudovať vlastné štruktúry a etablovať sa v príslušných medzinárodných aj európskych federáciách. Tento namáhavý proces sa zväčša podarilo zvládnuť pomerne rýchlo. Medzinárodný olympijský výbor (MOV) vďaka všetkému uvedenému nemusel dlho uvažovať nad prijatím SOV do svojej početnej rodiny. Za Národný olympijský výbor Slovenskej republiky ho exekutíva MOV provizórne uznala v marci 1993 a 101. zasadnutie MOV plnoprávne 24. septembra 1993 v Monte Carle.

Samozrejme, týmto aktom sa nič neskončilo, naopak. Napríklad v roku 2004 vznikla Nadácia SOV s cieľom všestranne pomáhať mladým športovcom, teda finančne i metodicky, a podieľať sa na tom, aby tí najtalentovanejší a najúspešnejší mali perspektívu dostať sa do olympijských výberov, ale aj starať sa určitým spôsobom o olympionikov a športové osobnosti v seniorskom veku. V decembri 2018 sa uskutočnila významná transformácia nášho športového hnutia tak, že SOV sa zmenil na Slovenský olympijský a športový výbor. Touto transformáciou vznikla strešná organizácia celého slovenského športu. Dovtedy sa jednotlivé zväzy zväčša hrali na vlastnom piesočku a športové hnutie bolo rozdrobené. Takto predsa len vzrástla autorita slovenského športu ako celku, i keď zatiaľ nie dostatočne.

Jednotlivé športové zväzy majú naďalej patričnú autonómiu. Ved' práve ony zaisťujú celkovú prípravu športovcov na olympijské hry a ďalšie vrcholné svetové a európske podujatia a sú za ňu aj zodpovedné. Samozrejme, prípravu zabezpečujú špecializované realizačné tímy. V mnohých prípadoch sa na tom podieľajú aj strediská vrcholového športu v rezortoch obrany, vnútra a školstva, ktoré zamestnávajú viacero športovcov i športových odborníkov a starajú sa aj o určitý servis okolo nich (lekári, fyzioterapeuti, maséri, diagnostici a pod.).

V každom prípade o dianie v celom športovom hnutí, teda aj v olympizme, by sa mal viac zaujímať štát so svojimi inštitúciami a úradmi.

Povedzme si pravdu – keď naši športovci dosiahnu výrazné úspechy, politici sa s nimi radi fotografujú, pričádzajú medzi nich priamo do šatní a blahoželajú k dosiahnutým výkonom. Vyslovením slov chvály na adresu šampiónov a medailistov sa však aktivity ministrov, poslancov či štátnych tajomníkov väčšinou končia, vysvetlí Ľ. Souček. Spýtali sme sa preto: Boli ste svedkom mnohých úspechov slovenských olympionikov, aj odovzdávania zlatých medailí a stúpaní našej zástavy za zvukov štátnej hymny. Ako si na tie chvíle spomínate?

PREMIÉROVÝ VÍTAZ

„Samozrejme, nemohol som byť pri každom stupienku víťazov, na ktorom stál niektorý z našich úspešných športovcov. Ved' od vzniku samostatnej Slovenskej republiky olympionici spod Tatier priniesli domov 42 medailí vrátane zlatých. Mal som možnosť naživo byť pri zisku 38 z nich. Na chvíľu prežité pri dekorovaní slovenských olympionikov niektorou z medailí sa jednoducho nedá zabudnúť, mám na ne krásne spomienky. Najmä na tie, ktoré sú spojené so športovcami, ktorí zlaté olympijské medaily preberali nielen raz. Či už ide o vodných slalomárov bratov Petra a Pavla Hochschornerovcov, trojnásobných olympijských víťazov (2000 – Sydney, 2004 – Atény, 2008 – Peking), držiteľkou troch zlatých olympijských medailí je aj biatlonistka Anastasia Kuzminová (ZOH 2010 – Vancouver, 2014 – Soči, 2018 – Pjongčang), po dve zlaté z perej doslova vylovili Elena Kaliská (2004 – Atény, 2008 – Peking) a Michal Martikán (1996 – Atlanta, 2008 – Peking), pričom práve americká Atlanta sa zapísala zlatými písmenami do dejín slovenského olympizmu. Najskôr Jozef Gönci vystriedal pre samostatnú Slovenskú republiku prvú medailu vôbec – bronzovú, a potom sa Mišo Martikán stal premiérovým slovenským olympijským víťazom. Nemôžem nespomenúť ani zatiaľ jediného slovenského atlétu Mateja Tótha, ktorý si priniesol zlato za víťazstvo v chôdzi na 50 kilometrov v roku 2016 z Ria de Janeiro. Viac ako jednu medailu sa našim olympionikom podarilo vybojovať vo vodnom slome (päťnásť), v biatlone (sedem), športovej streľbe (šesť), rýchlostnej kanoistike (päť) a plávaní

(dve). Po jednom cennom kove máme z atletiky, zo zjazdového lyžovania, z džuda, zo snoubordingu, z golfu, zo zápasenia a z ľadového hokeja.“

Na záver sa Ľ. Souček vyjadril, čo by si prial, aby sa v našom športe zmenilo.

„Predovšetkým ide o zlepšenie postavenia športu v celej našej spoločnosti. V tomto vidím obrovské rezervy. Akoby šport stál na periférii celkového záujmu predovšetkým tých, ktorí jeho rozvoj a spomínané postavenie môžu výrazne ovplyvňovať. Pandémia ochorenia COVID-19 nepriaznivo ovplyvnila dianie v celom našom športovom hnutí – morálne, spoločensky a v neposlednom rade materiálne. Mnohé kluby, ktoré sa orientujú na masový a mládežnícky šport, sa z toho doteraz nespamätali, a to ešte nespomínam energetickú krízu a celkovú infláciu. Veľmi sa zhoršila dostupnosť a výrazne sa znížil počet športovísk pre verejnosť vrátane mládeže. Keby sa tak rýchlo a veľkoryso podporoval rozvoj športu a výstavba športovísk, ako sa to robí pri zriaďovaní nákupných centier a hypermarketov, tak by bolo všetko v poriadku. Žiaľ, nielen vrcholový šport, ale aj tzv. rodinný a mládežnícky je pre Slovákov stále menej a menej dostupný. Určite sa to prejaví aj na početnosti našej výpravy na OH 2024 v Paríži, ktorá zrejme bude najmenšia od slovenskej premiéry na letnej olympiáde 1996 v americkej Atlante... Bol by som veľmi rád, keby som sa v tejto predpovedi zmýlil.“

SLOVENSKÁ OLYMPIÁDA

Vlajku samostatného Slovenska po prvýkrát v dejinách novodobých olympijských hier, ktoré sa začali písať v roku 1896 v Aténach, vytiahli na stôžiar až o deväťdesiatosem rokov neskôr. Bolo to presne 9. februára 1994 v nórskom Lillehammeri, ktorý bol dejiskom XVII. zimnej olympiády. Výprava Slovenskej republiky pozostávala zo 69 členov, z ktorých bolo 42 športovcov. Žiadna medaila sa síce našim olympionikom neušla, iba dva body za dve šieste miesta, ktoré vybojovala hokejová reprezentácia a biatlonistka Martina Jašicová.

MEDAILOVÁ KOLEKCIA

Po Lillehammeri sa o dva roky neskôr, teda v roku 1996, uskutočnila letná olympiáda v Atlante. Tu už krátky medailový pôst definitívne skončil. Najskôr sa o prvý cenný olympijský kov v dejinách samostatnej SR postaral košícký rodák Jozef Gönci, ktorý si vystriedal cenný bronz. Po Gönciovi úspechu sa Slovensko dočkalo ešte väčšieho – olympijského víťazstva, a teda zisku zlatej medaily vodným slalomárom Michalom Martikánom, ktorý mal vtedy ešte iba sedemnásť rokov! Bola to prvá zlatá v iba trojročnej existencii samostatnej SR. Mišo Martikán k nej pridal ešte štyri olympijské medaily, strieborné v rokoch 2000 a 2004 (Sydney a Atény), zlatú v 2008 roku (Peking) a bronzovú na OH 2012 v Londýne. Ako prvý muž v dejinách olympijskej kanoistiky na divokej vode získal na OH päť medailí v rade. Medailovú kolekciu v Atlante uzavrel rýchlostný kanoista Slavomír Kňazovický ziskom striebra. Tento medailový úspech Slovenska rozhodne nebol náhodný, veď o štyri roky neskôr sa ich počet zdvojnásobil, čo sa však týka zlatých a strieborných, bolo ich dokonca trikrát viac (3 – 3 – 0). O tom však niekedy inokedy...

Odišiel slovenský reportér formátu Egona Erwina Kisch
Slavo KALNÝ: Pri reportáži najviac bolia nohy

Text a foto: Anna SLÁVIKOVÁ

Vo veku deväťdesiatroch rokov, deň pred Vianocami, zomrel významný publicista a spisovateľ Jaroslav KALNÝ. Čitatelia viacerých periodík aj rozhlasoví poslucháči ho poznali pod jeho vlastným menom, no aj pod pseudonymom Karol Ilavský. Kariéra jeho rozmernej publicistickej činnosti sa začínala po skončení gymnázia v Trenčíne, kam dochádzal z rodnej obce Veľké Rovné. V rokoch 1951 – 1956 študoval žurnalistiku na FFUK v Bratislave. Patril medzi prvých štyroch absolventov novinárskeho smeru na Komenského univerzite.

Už počas vysokoškolského štúdia nastúpil do redakcie mládežníckeho denníka Smena. Reportáž mu natoľko učarovala, že sa jej venoval s obrovským zánietením. Mal výborný pozorovací talent, dokázal verne opísať prostredie, do ktorého bol reportážny príbeh zasadený, spovedal priamych účastníkov diaľnic, všetky fakty overoval. Tým dokázal dať každému článku presvedčivý rámc.

Ako prvý sa novinársky venoval rómskej problematike, v roku 1960

PROFIL

ponúkol čitateľom reportáže v knihe Cigánsky plač a smiech. V týchto dokumentoch poskytol pravdivý pohľad do rómskych osád a chatrčí. Už vtedy mal čo robiť, aby dokázal obhájiť skutočnosti, ktoré tu boli, no socialistická vrchnosť ich nechcela vidieť.

■ OSOBNOSŤ SMENY

Životný štýl svojich súčasníkov zachytil v publikácii Na križovatkách života (1961). Východné Slovensko priblížil v publicistických knižkách Posledné senzácie a nasledovala kniha Prvý gól (1964). Z radového redaktora sa vypracoval na zástupcu šéfredaktora Smeny, ďalšie tri roky tento denník viedol ako šéfredaktor. A vtedy na začiatku normalizácie, pretože Smena ostro vystúpila proti vstupu vojsk Varšavskej zmluvy do Československa, ho z vedúcej funkcie mimoriadne čítaného periodika odvolali. Slavo Kalný nielenže prišiel o zamestnanie, ktoré naplňalo jeho tvorivé ambície, prišiel o možnosť zamestnania vôbec.



Reportér Slavo KALNÝ patril medzi najvýznamnejších slovenských novinárov posledných desaťročí.

■ POPULÁRNI BIELIKOVCI

Nadaného a pracovitého redaktora a reportéra, bývalého šéfredaktora, sa vo všetkých redakciách báli prijať. A tak zostal celý rok bez práce. Napokon mu kolegovia, ktorí poznali jeho kvality, pomohli zamestnať sa v Slovenskom rozhlasu, no s obrovskými obmedzeniami. Nesmel písať úvahy ani komentáre, aby neovplyvňoval verejnú mienku. Nesmel sa podpisovať pod materiály, ktoré do éteru prečítal niekto iný, mal absolútny zákaz vystupovať na mikrofón. Napriek tomu si našiel svoje miesto pod slnkom. Vybojoval si ho výborným nápadom začať vysielать rodinný seriál Čo nového Bielikovci, aj keď len po vzore okolitých rozhlasových staníc, akým bol rozhlas v Poľsku či Maďarsku.

Pod pseudonymom Karol Ilavský napísal dve desiatky rozhlasových hier, vytvoril množstvo umelecko-dokumentárnych pásiem a fičrov. Písal scenáre a stal sa hlavným dramaturgom Bielikovcov,

relácie, ktorá sa tešila priazni divákov takmer dve desaťročia.

■ VERNÝ REPORTÁŽI

Rozhlas neprestal byť verný ani po odchode do dôchodku. Už pod vlastným menom mu odvysielali poviedky, dramatizácie a dokumentárne pásma v žánri literatúry faktu.

Krátko po nežnej revolúcii sa vybral na Zakarpatskú Ukrajinu. Objavil tam hraničnú obec Husák, aj poľovnícku daču Chruščova a Brežneva, v ktorej v roku 1968 väznili Dubčeka. Napísal strhujúcu reportáž do Národnej obrody...

V deväťdesiatych rokoch sa znova vracia k reportážam a zachytáva v nich mnohé zaujímavé témy a osudy ľudí. Ich súbory vydal knižne pod názvom Ako umiera hotelier (1998). V mnohých vzdal hold ľuďom, ktorí sa nesklonili pod tlakom represii komunistického režimu. Nasledovala monografia Americkí prezidenti (1999). Ďalších tridsať dramatických príbehov ľudí na slovenských hraniciach, ktorí sa pokúsili ísť hľadať lepšie pod-

mienky za ostatným drôtom po roku 1945, opísal v knihe Drámy na hraniciach (2003). Za túto knihu získal svoju prvú prestížnu cenu Egona Erwina Kisch. Osudy svojich kolegov novinárov zachytil v dvoch častiach monografie Páni novinári (2004, 2006). Aj túto dvojknihu ocenili Kischovou cenou.

■ DRÁMY ODPÍSANÝCH

Už názov knihy Odpísaní veľa hovorí o peripetiách ľudí v bývalom režime, nepohodlných až odsunutých na vedľajšiu koľaj. Táto kniha mala zvláštny osud – mala vyjsť v roku 1970, pripravené dielo však kamsi zmizlo. Napokon ho doplnené o ďalšie reportážne svedectvá – napríklad o Kočiar pre barónku – autor vydal až v roku 2006.

Vo faktografickom diele Bombardovanie Apolky (2007) vzkriesil príbeh najmladšej špiónky Európy prezývanej Trixi, ktorá prispela k zlikvidovaniu tejto bratislavskej rafinérie. Tá slúžila počas druhej svetovej vojny nemeckej armáde na výrobu pohonných látok do áut a lietadiel, až pokým ju americké lietadlá v júni 1944 nebombardovali. Trixi neskôr s veľkými výčtkami oľutovala svoj čin, aj keď ním pomohla skomplikovať zásobovanie časti nemeckej armády. Spôsobilá však smrť 176 ľudí, ktorí zahynuli pri nálete.

Pri písaní tejto knižky natrafil Slavo Kalný na mimoriadne zaujímavý prípad. Strastiplný osud výborného moravského lekára a humanistu, ktorý vybudoval v Bratislave nemocnicu pre telesne postihnuté deti. Životný príbeh protifašistického odbojára, neskôr politického väzňa Karla Kocha, ho natoľko zaujal, že jeho osudy oživil v novej knihe Zabudnite na Kocha (2008). Nasledovali knihy Božie muky (2008), poslednou z jeho kníh boli spomienky na svojich kolegov a kamarátov, ktorých osudy dokresľovali socialistické i demokratické časy s názvom Svedkovia mojej doby (2011). Zmieňuje sa v nej o kamarátovi, spisovateľovi Lacovi Mňackovi, Bohušovi Chňoupkovi, fotografovi Lacovi Bielikovi, ktorého fotografia muža s odhalenou hrudou stojaceho proti ruskému tanku v šesťdesiatom ôsmom roku obletela svet.

■ PÚTAVÝ ŠTÝL

Každá Kalného kniha mala v čase vyjdenia veľký ohlas

a navždy bude mať faktografickú výpovednú hodnotu, ale aj hlboký ľudský rozmer. Jeho štýl písania bol nesmierne pútavý. Dokázal využiť množstvo znalostí a vytvoril z nich sled súvislého napínavého deja. Majstrovsky pozvoľna prechádzal z prave aktuálneho problému do možno zabudnutých niekdajších udalostí. Všetky informácie si overoval v archívoch, starých kronikách, a len čo objavil žijúceho priameho účastníka, vybral sa za ním, nech by už bol kdesi na konci republiky alebo aj za jej hranicami. Navštívil najvýchodnejšie položenú obec na našom území – v pohraničí Slovenska, Poľska a Ukrajiny – Novú Sedlicu, len aby sa presvedčil o pravdivosti faktov, ktoré chcel použiť pri písaní o banderovcoch.

„Pri reportáži najviac bolia nohy,“ hovorieval s jemu charakteristickým ironickým humorom. Čím chcel povedať, že dobrá uveriteľná reportáž si vyžaduje túlavé topánky. Nedá sa písať v kaviarni alebo doma za písacím strojom, na ktorom po celý svoj profesionálny život písal. Niežby ignoroval modernú techniku, ale s počítačom sa nikdy nezblížil.

Držiteľ Ceny Vojtecha Zamarovského, Ceny Slovenského syndikátu novinárov Mercurius veridicus ex Slovakia – Pravdivý posol Slovenska, štvornásobný laureát medzinárodnej Ceny Egona Ervina Kisch odišiel navždy.

Novinárske povolanie je niektorými ľuďmi nedocenené, ba až podceňované za nedôveryhodnosť. V prípade publicistických textov Slava Kalného to určite neplatí. Pokým si neoveril fakty, pod článok sa nepodpisal. Zdvihol latku náročnosti pre všetkých ostatných kolegov. Do posledných dní, aj keď unavený a ubolený, prijal poslucháčov z Katedry žurnalistiky a poskytoval im rozhovory, učil ich kladnému prístupu k tejto zodpovednej profesii a s rešpektom spomínal na svojich bývalých spolupracovníkov.

My, ktorí tu ešte ostávame, s úctou budeme spomínať na neho ako na mimoriadne slušného človeka a vynikajúceho autora s obrovským prehľadom a inteligentným humorom.

Zbohom, pán novinár Slavo Kalný.

Peter KELLNER-HOSTINSKÝ – filozof, mystik, mesianista, redaktor aj spisovateľ
Zdobila ho neobyčajná univerzálnosť

Text a foto: Tatiana TOMKOVÁ

Slovenský spisovateľ, filozof, novinár, historik a redaktor Slovenských národných novín Peter KELLNER-HOSTINSKÝ (* 6. január 1823 Gemerská Poloma – † 10. august 1873 Rimavská Sobota) má v roku 2023 (ako ďalší z predstaviteľov štúrovskej generácie) dvojsté výročie narodenia. Je tak prvou osobnosťou nového roka, ktorou pokračuje (už maticiami začaté) pripomínanie osobností štúrovskej generácie pokračujúce z minulého roka, ktorý sa niesol v znamení sprítomňovania odkazu štúrovcov.

Tento unikátny autor tvoril tak poéziu, prózu, životopisy, drámu, no zaoberal sa tiež filozofiou a históriou. Ide o autora vôbec prvej štúdie o symbole dvojitého kríža, v ktorej prezentuje presvedčenie, že slovenský národ bol v minulosti uznávaný ako osobitý národ v rámci Uhorska. Hostinský tiež redigoval Slovenské národné noviny – zaoberal sa tu dejinami literatúry, prírodnými vedami, filozofiou, históriou, národopisom, ľudovou slovesnosťou, teóriou literatúry a tiež ekonomickými štúdiami, ktoré poukazovali na neudržateľnosť uhorského feudálneho zriadenia. Mimoriadnu pozornosť venoval výskumu slovanstva v literárnom, historickom, politickom, vo filozofickom či v teologickom kontexte.

Pavol Parenička, autor knihy o Kellnerovi Hostinskom, o ňom píše: „Kellnerov osobnostný profil dotváral pansofický intelekt a neobyčajná univerzálnosť, ktoré naplno vložil do služieb slovenského národa ako

jeden z najvýznamnejších politických, vedeckých, kultúrnych i literárnych zjavov svojej doby.“

■ PO BOKU ŠTÚRA

Peter Kellner-Hostinský sa narodil do rodiny evanjelického farára Karola Kellnera a Kataríny Fabricovej. Vzdával sa v Gemerskej Polome; na gymnáziách v Rožňave a Levoči a neskôr na

ČRTA

štúrovcami preslávenom evanjelickom lýceu v Bratislave, kde spolu s ním študoval filozofiu a teológiu. Podobne ako ostatní štúrovci aj on odišiel na protest odvolania Štúra do Levoče. Kandidátsku teologickú skúšku zložil v Tisovci u P. Jozeffyho, no plánované štúdium teológie v Nemecku neuskutočnil. Neskôr študoval právo na právnickej akadémii v Bratislave.

Stál pri vzniku celonárodného kultúrneho spolku Tatrin ako člen výboru a zakladajúci člen a tiež sa stal pred-



Peter KELLNER-HOSTINSKÝ

sedom Jednoty mládeže slovenskej pri evanjelických školách v Uhorsku. Zúčastnil sa na významnom stretnutí štúrovcov s Jánom Hollým pred kodifikáciou slovenčiny. Na počesť tejto udalosti napísal báseň K slávnosti mena Jánovi Hollému. So Štúrom intenzívne spolupracoval tak na Ústave reči a literatúry československej (člen výboru, pokladník), ako aj v rámci redaktorskej práce pre Slovenské národné noviny

a Orla tatranského. Spolupracoval s Hurbanom pri iniciovaní Žiadostí slovenského národa.

■ POSILA PRE REVÚCU

Peter Kellner-Hostinský bol slávnym v Rožňave a adjunktom v Revúcej. Za Bachovho absolutizmu bol prenasledovaný. Penzionovali ho v roku 1860. Zúčastnil sa na memorandových udalostiach, stal sa členom Matice slovenskej a prispel na zriadenie slovenského gymnázia v Revúcej.

Podľa Pavla Pareničku sa vďaka Hostinskému stala Revúca jedným z centier slovenského národného hnutia. Spolupracoval tu tiež s Reusovcami a Pavlom Dobšinským, známymi zberateľmi ľudovej slovesnosti, rozprávok, povestí a piesní. Peter Kellner-Hostinský sa zaslúžil o záchranu rukopisov Janka Kráľa. Usiloval sa tiež o zblíženie Starej a Novej školy. Neskôr bol vymenovaný za hlavného služného Rimavskej doliny, no po strate zamestnania si privyrábal už iba

ako externý pisár porozemkových kníh Gemerskej stolice. Zomrel v Rimavskej Sobote na cholerický týfus.

■ ZALOŽENÍM MESIANISTA

Peter Kellner-Hostinský písal príležitostné básne najmä oslavného charakteru; šlo o vlastenecky ladenú poéziu. Spočiatku písal po česky, neskôr po slovensky, publikoval v Almanachu Nitra, Orlovi tatranskom, Slovenských pohľadoch a ďalších časopisoch. V básni Silvestrovská noc vytvoril pozoruhodné alegorické verše. Okrem poézie písal aj divadelné hry – napríklad komédiu Odkundes (k téme porevolučnej banálnej každodennosti). Okrajovo sa tiež zaoberal teóriou drámy. Dôsledne sa venoval aj filozofii a teológii. Bol ovplyvnený mystickou filozofiou Schellinga, poľskými mesianistami, Komenským a mystikom Böhmem. Z týchto zdrojov vytvoril mesianistickú (antiracionalistickú) koncepciu antihegelianizmu. Podľa Rudolfa Dupkalu (Štúrovci a Hegel) patril Kellner-Hostinský (spolu s Hodžom a Hroboňom) k romanticko-mesianistickej a antiheglovej línii štúrovskej hnutia. Mesianistické pozície nachádzame aj v jeho literárnej tvorbe.

Petra Kellnera Hostinského si pripomína aj Matica slovenská, a to priamo v jeho rodisku, konkrétne v Evanjelickom kostole v Gemerskej Polome. Pripravuje sa i ďalšie podujatie (k okružnému výročiu úmrtia), na ktorom vystúpi aj docent Pavol Parenička.

Vydavateľstvo DAXE kladie sústredený dôraz najmä na detského čitateľa

Ekonomická situácia je neľahká, no bojujú

Zhovárал sa Martin JADRANSKÝ – Foto: internet

Čo by sme boli bez detí? No a deti bez kníh, ktoré im pomáhajú zmysluplne rásť?! Okrem matičného vydavateľstva si to uvedomujú aj ďalšie edičné domy. Aj preto sa Vydavateľstvo DAXE zameriava najmä na vydávanie pôvodnej tvorby pre deti. Viac s jeho riaditeľkou spisovateľkou Danušou DRAGULOVOU-FAKTOROVOU.

• Na úvod treba uviesť, že vydávate aj tri detské časopisy – Zvonček, Maxík, Enviráčik. Poďme však aj trochu bilančovať, veď ešte si na „trojku“ na konci letopočtu stále len zvykáme. Aký bol rok 2022 pre vydavateľstvo DAXE z hľadiska kvantitatívneho hľadiska?

Vydali sme sedemnášť kníh, z toho tri pre dospelých, všetky ostatné pre detského adresáta, čitateľa. Ich celový počet teda v porovnaní s rokom 2021 mierne vzrástol.

• Bol teda uplynulý rok pre DAXE žiživý?

Vo všeobecnosti skôr naopak. Pod „vplyvom“ externých podmienok bol nesmierne náročný. Dramaticky rástli ceny papiera, a teda náklady na tlač. Ceny energií a inflácia zase spôsobili ďalšie zvýšenie cien najmä od distribútorov. Napriek týmto okolnostiam sme sa nevzdali a na plánovaných projektoch sme plynulo pokračovali. Veľmi pomohli dotácie z FPU a podpora niektorých ďalších subjektov.



Sken obálky knihy kolegu Igora Váleka z vydavateľstva DAXE a jeho riaditeľka Danuša DRAGULOVA-FAKTOROVA na besede so študentmi

• Knihy pre dospelých sú však v menšom počte...

Ale verím, že určite nie kvalitatívne. Z posledných, stále horúcich noviniek by som chcela spomenúť jedinečnú knihu reportáží dlhoročného novinára a vysokoškolského profesora Andreja Tušera pod názvom Spoza pera. Je to výber



z jeho osobných stretnutí a ciest za päť desaťročí. Osobité miesta i ľudia... Ale oveľa viac prezradí na svojich stránkach samotná kniha.

• Aby sme dostali meritu nášho rozhovoru, čo sa objavilo v produkcii vydavateľstva DAXE pre detských čitateľov?

Z autoriek a autorov môžeme spomenúť renomované mená – Martu Hlušíkovú, Gabrielu Futovú, Igora Váleka, Jozefa Kollára, Branislava Jobusa, Milana Kendu, Svetlanu Majchrákovú, Annu Slávikovú a ďalších. Zaujímavou bola tiež publikácia pre detských čitateľov pod názvom Čo sa hodí do prírody s podtitulom Enviroprávo – jednoducho a hravo, ktorej autorom je právnik a publicista Dávid Faktor.

• Ste nielen vydavateľka, ale aj aktívna spisovateľka. Čo teda osobné autorské počiny?

Po dlhšom čase mi vyšla ďalšia básnická zbierka pod názvom Roviny symetrie. Viazaný verš, no v modernom „šate“, minimalistická, experimentátorská. Pôsobivo ju dotvárajú monotypie akad. sochára Milana Lukáča. Textovú aj obrazovú zložku citlivo graficky zladil Mgr. art. Ján Mikulčík. Pre deti po štrnástich rokoch vyšlo druhé vydanie úspešných veršovaných rozprávok a hádaniek Útok z pomaranča. No a na jeseň po dvoch predchádzajúcich slovenských vydaniach a jednom esperantskom

vyšlo štvrté vydanie knihy Príhody uja Hrmoťku, tentoraz ukrajinsko-slovenské. Táto knižka sa najmä vďaka vydaniu v esperante dostala medzi čitateľov na všetkých kontinentoch.

• DAXE je najväčším vydavateľom detských časopisov na Slovensku, čo sa týka počtu titulov a aj ich jednorazového spoločného nákladu. Aký bol rok 2022 pre ne?

Znie to vzletne, ale je to najmä drina a osobné nadšenie celého tímu autorov, ktorí sa pod texty a ilustrácie v nich podpisujú. Dva z nich (Maxík a Zvonček) vychádzajú už takmer dvadsať rokov a pred rokom k nim pribudol Enviráčik. Externé ekonomické vplyvy sa podobne ako pri knihách prejavili aj pri vydávaní časopisov – najmä zvyšovanie cien zo strany tlačiarň aj distribútorov. V dôsledku toho sme museli zvýšiť tiež ceny časopisov, a to aj napriek reálnej hrozbe, že poklesne počet predplatiteľov. Predplatelia nás však podržali a záujem o všetky tri naše mesačníky pre deti zostal prakticky nezmenený.

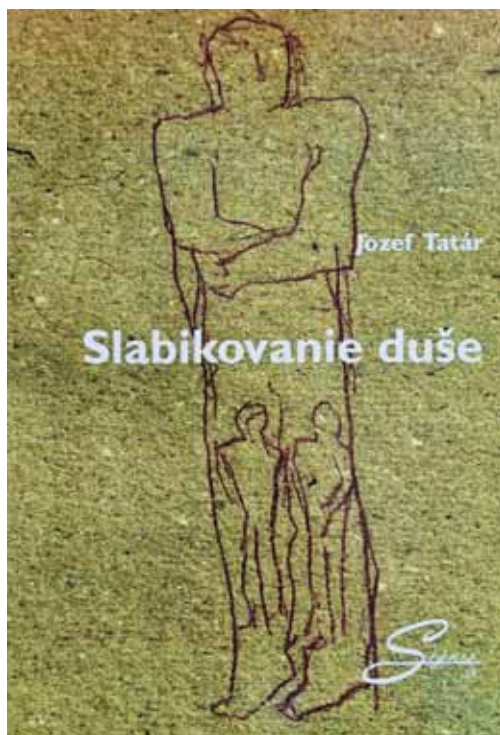
• Miniprognoza. Čo z pohľadu vydavateľskej práce predpokladáte v roku 2023?

Máme skvelý tím nadšených autorov – spisovateľov, publicistov, ilustrátorov, ale aj stálych a verných čitateľov a predplatiteľov – najmä v školách. Ekonomická situácia nebude ľahká, ale bojujeme ďalej, ako sa len dá.

Jozef TATÁR: Slabikovanie duše, Signis, Banská Bystrica 2022

Trojriadkové extrakty okamihov života

KNIHA TÝŽDŇA



Keď sa človek pozrie na mapu, je to vzdialenosť priam prenesmierna. Loďou, vlakom, ba dokonca aj tým povestným prstom na mape... No stačí zobrať jednu knihu do ruky, začítať sa do nej a vzdialenosť prenesmierna sa mení na blízkosť viac než zrejmu, ba akoby prirodzene samozrejmu. Hovoríme tu o vzdialenosti medzi ostrovným Japonskom a suchozemským stredoeurópskym Slovenskom. Nie, nebojte sa, predchádzajúce vety nie sú výplodom príliš bujnej fantázie recenzenta, ale faktom faktúcim. Vychádzajúcim z ostatnej básnickej zbierky básnika priam zo stredy našej vlasti – Turčana z Mošoviec Jozefa Tatára. Renomovaného „hladača a ohýbača“ slov a myšlienok do poetického tvaru (má na konte už niekoľko zbierok poézie), ktorý sa opäť rozhodol „zhuťnúť“ silu slovenských slov do japonských haiku. Aby bolo zrejme, lebo nie každý pozná literárnu teóriu, no dobrú poéziu má rád – haiku je tradičný žáner japonskej poézie. Pozostáva tradične zo sedemnástich slabík usporiadaných do troch veršov (mór) obsahujúcich 5 + 7 + 5 mór. Ergo do trojverší. Tatárovi je táto forma blízka, čo dokázal už v básnických zbierkach Víťanie hosta, Zajtra, Rodostrom v jeseni a Andezit. Haiku ho dlhodobo pokúša, tak sa s ním vyrovnáva. Úspešne a inšpiratívne. Sám píše, že „mu odchýlilo dvere“. Je to navyše aj akoby akýsi múr z pevných slov, postavený dlhodobo aktuálnej tendencii, že najviac hovoria a píšú často tí, ktorí nemajú čo povedať a napísať. Nuž, z tohto pohľadu danú poetickú zbierku môžeme chápať aj ako dobre mienenú a presvedčivú obranu zmysluplného slova a myšlienky. Trojriadkové slovné extrakty okamihov života. Múdremu napovedz často len krátko a... pochopí. Teda jedno haiku ako vnačidlo: Soľ víta hosta / už na priedomí chleba, / kde nezavadzia. Čitateľ, víťaj a (po)teš sa!

Martin JADRANSKÝ
Foto: autor

MEDAILÓN



Kto videl na štadiónoch a či v televízii jeho vôľu, úsilie a radosť z vynikajúcich výsledkov, ten nezabudne. Kto sa s ním stretol a pobudol aspoň chvíľu v rozhovore, pozná ten nevyumelkovaný príjemný pocit. Z rýdzeho pokoja sálajúceho zo skutočnej osobnosti. Atlét telom aj dušou.

Matej TÓTH, v týchto dňoch jubilujúci muž (narodil sa 10. februára 1983 v Nitre), náš úspešný reprezentant v chôdzi na 50 kilometrov, má totiž okrem zlatého lesku v podobe medailí (nezabudnuteľnej zlatej z LOH v Rio de Janeiro) na prepotenom športovom drese a či na slávnostnej vojenskej rovnošate najmä srdce dobrého,

Atlét telom i dušou

prajného a obetavého človeka pod ním. Rovnako zlaté. Člen VŠC DUKLA Banská Bystrica (od 2021 riaditeľ). Absolvent Filozofickej fakulty UKF v Nitre (žurnalistika), člen Komisie športovcov SOV (od 2012), Rady olympizmu, komisie športovcov IAAF (od 2014), ktorý je nesmierne rád, že má doma manželku Lenku a dve dcéry. Začiatok jeho športovej kariéry sa datuje od roka 1996 (mal trinásť rokov) a vyústil do mnohých úspechov, spomenieme najvýznamnejšie: Zürich 2014 – 2. miesto majstrovstvá Európy; Peking 2015 – 1. miesto majstrovstvá sveta (bola to historicky vôbec prvá zlatá medaila na majstrovstvách sveta v ére samostatnosti našej republiky!); Rio de Janeiro 2016 – 1. miesto na OH. Práve spomienka na olympijský triumf Tótha vystihuje: „Jeden pocit si uchovávam naozaj hlboko v sebe. Keď som si pri čakaní na dopingovú skúšku prvýkrát prečítal článok na mobile o mojom triumfe: „Matej Tóth – olympijský víťaz!“, stislo mi hrdlo a vyhrkli slzy. Vtedy som si to naplno uvedomil.“ Pokora, cieľ, radosť, dôležité piliere osobnosti, ktoré z nej robia vzor hodný nasledovania. Ešte niečo. Viete, kto je jeho najväčšou oporou? „Jedným slovom povedané – rodina.“ Netreba viac slov, len že blahoželáme a držíme palce v ďalšom živote – športovom aj rodinnom.

Martin JADRANSKÝ
Foto: autor

HUMORESKA

Istého pekného dňa sa zemepán ľudomil rozhodol ísť skontrolovať životné podmienky pracujúcего ľudu. Dal zapriaťnuť bríčku a vydal sa na cestu po panstve. Hneď za dedinou zastavil kone a čo vidí? Hľa, vedľa cesty kope akýsi kopáč. „Pán Boh pomáha, dobrý človek. Koľko dostávaš za takúto ťažkú prácu?“ Dobrý človek odložil čakan, oprel sa o lopatu a začal rozprávať. Podľa novely Zákonníka práce z roka 2019 sa slovenskí zamestnanci môžu podeliť s informáciou o výške svojej mzdy s kýmkoľvek. Ako každý vie z druhého zväzku Prostonárodných slovenských povestí pána Dob-

šinského, dobrý človek dostával plácu tri groše na deň. Pán Dobšinský nespresnil, aké groše to boli. Keby to boli pražské groše, zarábala by denne 240 eur. Lenže

panstva na súrnu poradu. Dal im za úlohu overiť situáciu dobrého človeka a vypracovať správu do vedenia panstva. Páni nelenili a pustili sa do práce. Preskúmali

Prvé podstatné zistenie bolo, že dobrý človek pracuje načierno u živnostníka. Oficiálne je dobrý človek nezamestnaný. Živnostník má zmluvu so zemepánovou spo-

O prípad sa začal zaujímať aj Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny. Pri návšteve chajdy dobrého človeka našli dieťa so starým otcom, obidvoch v značne zanedbanom stave. Zobrazenie pri obchodnom dome už nevynáša tak ako kedysi pred kostolom. Konkurencia z Rumunska je veľká. Úrad začal konať. Dieťa putovalo do domova spolu s rodičovskými prídavkami. Tretné oznámenie za zanedbanie povinnej výživy putovalo k dobremu človekovi. Starý otec, ktorý barlou zmlátil sociálnu pracovníčku, putoval do basy. Cesta do pekla je dláždená dobrými úmyslami, povedal si zemepán. Prestal sa zaujímať o charitu a išiel si zahrať golf.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Cesty do pekla dláždia dobré úmysly

to boli staré rakúske groše. Takže jeho denná mzda bola 0,21 centa. Zemepán si vypočul jeho nárek, ako 0,21 centa navyše spravodlivo rozdeľuje medzi syna, otca a nakoniec pre seba. Zdalo sa mu to málo a poľutoval ho. Prisľúbil mu, že sa na záležitosť pozrie. Keď sa zemepán vrátil do kúrie, zavolať si výkonného riaditeľa a riaditeľa ekonomického odboru svojho

stav v teréne. Napísali množstvo listov, navštívili rôzne ustanovizne. Pripravili detailnú správu s rozsahom sto strán o živote dobrého človeka. Konzultovali závery správy so zastúpením európskej komisie, štatistickým úradom a s tromi ministerstvami. Minuli niekoľko tisíc eur na služobných cestách. Hotovú správu predložili zemepánovi a začali sa diať veci.

ločnosťou, ktorá vyhrala tender na výstavbu diaľnice. Keď sa o práci načierno dozvedel inšpektor práce, spokutoval živnostníka. Spoločnosť živnostníkovi nezaplatila faktúry za ostatné tri mesiace. Bola to posledná kvapka blenu do jeho podnikania po dvoch rokoch covidovej pauzy. Živnostník zrušil živnosť a zaradil sa k dobrému človekovi ako ďalší nezamestnaný.

Najstaršia páračka Elena Žilíková z Brezna má deväťdesiatšesť rokov

Jedinečné páračky v Bujakove

Text a foto: Monika DOLŽANOVÁ – zdroj: www.brezno.sk

V Brezne-Bujakove sa konali tradičné páračky. Veru, bolo tu veselo, spievalo sa, tancovalo a hodovalo až do polnoci. Podvečer 10. februára sa v bývalej škole v Bujakove už tradične stretli tri generácie. Páraním peria si ľudia v minulosti spríjemňovali dlhé zimné večery. Táto aktivita patrila medzi obľúbenú činnosť spojenú s odpočinkom a so zábavou.

PODUJATIE

V minulosti sa ženy, obyčajne z každého domu aspoň jedna, pri páraní peria schádzali u konkrétnej gazdinej. Pripravovali ho do hoto-vých vankúšov ako výbavu pre svoje dcéry.

■ SPEV KRNOHÁRI

Tradicíu páračiek v Brezne oži-vili v dome u Gondovcov, neskôr sa začali ženičky stretávať v starej škole. Aj tentoraz sedeli okolo sto-lov a domácim prácam sa priúčali aj deti. Dlhoročná prax skúsených gazdín sa nezaprie, robota im išla sama od ruky. Neskôr prácu žien a dievčat prerušili chlapi z mužskej speváckej skupiny Krnohári v sprie-vode harmoniky a heligónok. Hrala s nimi aj Evka Brucháčková. Naj-



■ NAJSTARŠIA PÁRAČKA

Hlavný organizátor Erik Duhan pozval na páračky aj kolegov mestských poslancov. Párat pomohla Ľubica Štugnerová, priučili sa i Martin Ridzoň a Július Obernauer, ako aj Ivana Kružliaková, predsedníčka Miestneho odboru Matice slovenskej, ktorej Krnohári sú kolek-tívnym členom. Prišla tiež 96-ročná páračka zo Zadných Halán Elena Žilíková. Na staré dobré časy si zaspomínali hlavné gazdine Anna Gondová a Anna Zeravá. Jozef Gonda porozprával o svojich zážit-koch zo školských lavíc v starej škole.

■ ZÁBAVA A JEDLO

Na páračkách, tento rok za veľkej účasti miestnych obyvate-ľov a hostí, vládla neopísateľná atmosféra. Po práci sa všetci zabá-vali, spievali, nechýbal klobúkový či flaškový tanec. O občerstvenie nebola núdza. V ponuke boli pagáče, pampúšky, klobásky, všakové dob-roty, ktoré napiekli šikovné gazdine, či niečo na zohriatie od gazdu.

Samuel TOMÁŠIK prežil celý život ako evanjelický farár v Chyžnom

Dokiaľ naše verné srdce za náš národ bije

Text a foto: Tatiana TOMKOVÁ, D MS v Rožňave

Pred dvestodesiatimi rokmi 8. februára 1813 sa v obci Jelšavská Teplica narodil evanjelický teológ, básnik a dejateľ Samuel TOMÁŠIK. Jeho meno najčastejšie spájame s piesňou Hej, Slováci!. Pri tejto príležitosti sa 12. februára 2023 konali slávnostné služby Božie v Evan-jelickom kostole a. v. v Jelšavskej Teplici.

Po službách Božích sa prítomní pre-sunuli pred pamätnú izbu a pri pamätnej tabuli sa konal pietny akt kladenia ven-cov. Starostka obce Laura Durančíková uviedla, že je veľmi dôležité, aby sme si pripomínali tento deň a nadviazali tak na myšlienky Samuela Tomášika. Lebo „aby národ znal milovať, musí poznať kolíska svojich dávnych predkov“. Aj obyvateľia Jelšavskej Teplice si pripomínajú svojho rodáka a na jeho počesť v obci zria-dili v roku 2013 pamätnú izbu. Organi-zujú cyklojazdu po miestach spojených s Tomášikom, aby si uctili jeho pamiatku. Riaditeľka Domu Matice slovenskej v Rožňave Zlatica Halková vyslovila vďaka i hrdosť na to, že aj Matica sloven-ská sa podieľa na zachovaní pamiatky na našich významných Gemerčanov. Podujatie bolo vďaka organizátorom –

Matici slovenskej, Obci Gemerské Tep-lice, Základnej škole Sama Tomášika s materskou školou v Lubeníku, Evan-jelickej cirkvi v Jelšave a v Chyžnom – veľmi dobre zorganizované.

Počas svojho života bol Samuel Tomášik považovaný za vzdelaného teológa, horlivého vyznávača Svätého písma, kazateľa Božieho slova, čes-tného a mravného človeka so zmyslom pre humor. Celý svoj dospelý život prežil ako evanjelický farár v Chyžnom. Bol blíz-kym spolupracovníkom superintendenta Pavla Jozeffyho. Aj pod jeho vplyvom sa z neho stal horlivý cirkevný, národný a literárny pracovník. Aktívne sa zúčast-ňoval na prijatí novej spisovnej sloven-činy. Bol členom spolku Tatrin a zároveň aj členom komisie tohto spolku, ktorej úlohou bolo posúdenie Štúrovej Náuky

reči slovenskej. Prispel tiež do jazyko-vej diskusie viacerými návrhmi. Prijatím novej kodifikovanej slovenčiny sa pre Tomášika začalo obdobie zápasov so slo-venčinou a jej presadzovanie v školskom a vo verejnom živote Slovákov. Aktívne sa zapájal aj do ďalších aktivít mladej štú-rovskej generácie. Uvedomoval si dôle-žitosť a význam Štúrovských slovenských národných novín pre rozkvet sloven-ského národného hnutia. Pravidelne do nich prispieval v rubrike Dopisy článkami Z Gemera, kde informoval o svojich aktivi-tách v duchu štúrovských ideí. Patril k tým predstaviteľom mladostrojenského hnutia, ktorí spájali cirkevné aktivity s politickými a národnými záležitosťami, pretože chá-pal ich vzájomnú spojitosť najmä v evan-jelickej cirkvi.

(krátené)



Matica slovenská so sídlom P. Mudroňa 1, 036 01 Martin, IČO 00179027, zastúpená štatutárnym orgánom JUDr. Mariánom Gešperom, predsedom Matice slovenskej,

VYHLASUJE podľa § 281 – 288 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodného zákonníka neurčitým osobám obchodnú verejnú súťaž o naj-vhodnejší návrh na uzavretie kúpnej zmluvy na predaj nehnuteľného majetku po schválení vo Výbore Matice slovenskej

Matica slovenskej vedeného katastrálnym odborom Okresného úradu Martin zapísaného na liste vlastníctva č. 374, obec Necpaly, katastrálne územie Necpaly, časť A: parcely registra „C“ evidované na katastrálnej mape: parc. č. 137/11, výmera 246 m² – zastavané plochy a nádvoria, parc. č., 138/1, výmera 10103 m² – záhrada – nehu-telná kultúrna pamiatka, parc. č. 138/6, výmera 186 m² – zastavané plochy a nádvoria, parc. č. 138/13, výmera 104 m² – zastavané plochy a nádvoria, parc. č. 138/14, výmera 2273 m² – záhrada, parc. č. 138/16, výmera 207 m² – zastavané plochy a nádvoria, parc. č. 139, výmera 59 m² – zastavané plochy a nádvoria, parc. č. 140, výmera 3015 m² – zastavané plochy a nádvoria – nehnuteľná kultúrna pamiatka, parc. č. 141, výmera 138 m² – zastavané plochy a nádvoria, parc. č. 142, výmera 84 m² – zasta-vané plochy a nádvoria, parc. č. 143, výmera 755 m² – záhrada – nehnuteľná kultúrna pamiatka; stavby: súp. č. 93 na parc. č. 142, druh stavby – iná budova, popis stavby – budova, súp. č. 94 na parc. č. 140, druh stavby – budova na kultúru a na verejnú zábavu, popis stavby – kaštieľ – nehnuteľná kultúrna pamiatka, bez súp. č. na parc. č. 137/11, druh stavby – poľnohospodárska budova, popis stavby humno, bez súp. č. na parc. č. 138/6, druh stavby – poľnohospodárska budova, popis stavby – hospodárska budova; časť B: vlastníck Matica slovenská, P. Mudroňa 1, Martin, PSČ 036 01, SR, v spoluvlastníckom podiele 1/1, časť C: farchy – bez zápisu, ten je podľa § 5 ods. 7 a 8 zák. č. 176/2004 Z. z. o nakladaní s majetkom verejnoprávných inštitúcií nepotrebná vec, ktorá už neslúži, a ani v budúcnosti nebude slúžiť verejnoprávnej inštitúcii na plne-nie jej základných úloh ani na plnenie jej iných úloh, preto Matica slovenská podľa § 5 ods. 1 zák. č. 176/2004 Z. z. predá túto nepotrebnú nehnuteľnú vec a to len v celosti na základe obchodnej verejnej súťaže tomu, kto ponúkne najvyššiu kúpnu cenu. Poža-dovaná kúpna cena, minimálne podľa znaleckého posudku: pozemky – 288112,60 €, stavby – 89.767,29,- €, spolu 378.000,- €. So znaleckým posudkom na nehnuteľný majetok sa navrhovateľ môže oboznámiť u vyhlasovateľa, termín nahliadnutia, ako aj obhliadky nehnuteľnosti si môže navrhovateľ dohodnúť u riaditeľky TIU Eleny Danczio-vej na tel. č.: 0905 313 273, e-mail: investicie@matica.sk, adresa: Technicko-inves-tičný útvar Matice slovenskej, P. Mudroňa č.1, 036 01 Martin.

V kúpnej zmluve bude dohodnuté, že cenu za nehnuteľnosti je kupujúci povinný zaplatiť naraz v plnej výške v deň nadobudnutia platnosti zmluvy.

Podmienky obchodnej verejnej súťaže:

Určuje sa spôsob podávania návrhov na uzavretie kúpnej zmluvy na uvedené nehnuteľnosti, a to písomne na adresu vyhlasovateľa v zalepenej obálke výrazne označenej neotvárať: VOS v lehote do 7. 3. 2023, do ktorej možno návrhy podávať, lehota na oznámenie vybraného návrhu je 16. 3. 2023. Vyhlásenie a obsah podmie-nok obchodnej verejnej súťaže bude uverejnený na www.matica.sk a v celoštátnom týždenníku Slovenské národné noviny (§ 282 ods. 1 a ods. 2 zákona č. 513/1991 Zb).

Vyhlasovateľ si určuje právo na zmenu alebo zrušenie uverejnených podmienok a súťaže, toto právo v uverejnených podmienkach súťaže si vyhradil a zmenu alebo zrušenie uverejnil spôsobom, ktorým vyhlásil podmienky súťaže (§ 283 zákona č. 513/1991 Zb.).

Navrhovateľia nemajú nárok na náhradu nákladov spojených s účasťou na súťaži (§ 284 ods. 3 zákona č. 513/1991 Zb.).

Predložený návrh nemožno odvolať, meniť alebo dopĺňať po jeho predložení (§ 285 ods. 1 a 2 zákona č. 513/1991 Zb.).

Vyhlasovateľ si vyhradzuje právo odmietnuť všetky predložené návrhy (§ 287 zákona č. 513/1991 Zb.).

Cenu za nehnuteľnosti je kupujúci povinný zaplatiť v deň nadobudnutia platnosti zmluvy.

Ostatné tu osobitne neupravené práva a podmienky obchodnej verejnej súťaže upravujú príslušné ustanovenia § 284 – § 288 zákona č. 513/1991 Zb. Navrhovateľ podaním návrhu vyslovuje súhlas so všetkými podmienkami obchodnej verejnej súťaže.

V Martine 14. 2. 2023 Reg. č. TIÚ – 1/2023
JUDr. Marián Gešper
predseda Matice slovenskej

KULTÚRNE DEPEŠE

V Krajskej knižnici v Žiline uprostred vlaňajšieho decembra vyhodnotili siedmy ročník súťaže Literárna cena Janka Frátrika, ktorú organizačne zabezpečuje Občianske združenie Brána poznania, Krajská knižnica v Žiline, Mesto Žilina a vnuk Janka Frátrika Branislav Orava.

V Žiline excelovali Staroľubovní

Literárna súťaž v tvorbe poézie na voľnú tému je určená deťom a mladým ľuďom do dvad-sať rokov. Súťaž organizátori vyhlasujú každý rok a jej cie-ľom je objavovať nové básnické talenty, dať im šancu vyniknúť, podporiť literárnu tvorbu s cieľom rozvíjať pozitívne myslenie mla-dých literárnych talentov, pod-poriť úctu k morálnym hodnotám a pripomenúť si významného žilinského básnika, prekladateľa a pedagóga Janka Frátrika.

Vlani do súťaže zaslalo práce 145 detí a študentov z celého Slovenska. Odborná komisia osobitne hodnotila lite-rárne práce detí základných a stredných škôl a osobitne základných umeleckých škôl. V skupine základných a stred-ných škôl sa víťazom v I. kategó-rii stal Rastislav Lacko zo ZŠ s MŠ Gaštanová zo Žiliny, v II. kategórii Lucia Šupejová zo ZŠ s MŠ z Rosiny, v III. kategórii Soňa Jánošíková zo ZŠ s MŠ z Veľkého Rovného a v IV. kategórii sa víťazom stal Boris Beník z Bilingválneho gymnázia zo Žiliny. V skupine základných umeleckých škôl sa víťazmi v jednotlivých kategóriách stali absolventi Základnej umeleckej školy zo Starej Ľubovne – Maxim Jozef Pisarcík, Lenka Starinská a Klaudia Šprochová. Víťazom srdečne blahozeláme!

Božena SOBOLOVÁ

Dom Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi zorganizoval už 28. ročník súťaže v prednese slovenských povestí Šalianský Maľko. Na okresnom kole tejto postupovej súťaže sa koncom januára zúčastnili štyri desiatky súťažiacich z pätnástich základ-ných škôl.

Šalianský Maľko na Spiši

Porotcovia sa tentoraz vzácné zhodli, že si súťažiaci zvolili veľmi dobrý a pestrý výber textov, pričom väčšina z nich podala naozaj vyni-kajúce výkony. Spišskonovoveský D MS ich odmenil hodnotnými cenami a mesto každému venovalo dve bezplatné vstupenky na mest-skú plaváreň. V I. kategórii (2. – 3. ročník) prvé miesto porotcovia prisúdili Tereze Sakáčovej zo ZŠ Komenského 2 v Spišskej Novej Vsi, v II. kategórii (4. – 5. ročník) prvenstvo získal Gregor Slivka zo ZŠ Komenského 3 v Smižanoch a v III. kategórii (6. – 7. ročník) prvenstvo patrilo Eme Olejníko-vej zo ZŠ Komenského 2 v sídle okresu. Všetci traja postupujú na krajské kolo Šalianskeho Matka v Košiciach. Aj tento rok prišiel súťažiacich podporiť viceprimá-tor mesta Dávid Demečko, ktorý v mene vedenia Spišskej Novej Vsi poďakoval Matici slovenskej, že každoročne organizuje túto veľmi peknú súťaž, čím u študentov prehĺbuje vzťah k svojmu regiónu a slovenským tradíciám.

Rastislav ZACHER, riaditeľ
D MS v Spišskej Novej Vsi

OČAMI MATIČIARA

Koncom januára si Matica slovenská spolu s ďalšími Popradčanmi pripomenula 78. výročie oslobodenia mesta od fašizmu v druhej svetovej vojne. Práve 28. 1. 1945 zazneli posledné výstrely tejto svetovej kataklizmy pod Vysokými Tatrami. Pietny akt kladenia vencov ako spomienka na všetkých, ktorí bojovali, vrátane tých, ktorí padli za našu vlasť,

Hrdinom pod Tatrami



sa konal pri pamätníku v Parku Hrdinov pri popradskej železničnej stanici. Spomienku zorganizoval Slovenský zväz protifašistických bojovníkov (SZPB) spolu s Mestom Poprad a Maticou slovenskou. Za Maticu slovenskú sa na pietnej spomienke zúčastnil riaditeľ D MS v Spišskej Novej Vsi R. Zacher, za Mesto Poprad druhý viceprimátor O. Kavka a za SZPB tajomník miestnej organizácie J. Pavlovčin. Podľa historických záznamov bolo oslobodenie Popradu hodnotené ako veľmi významný čin. Mesto totiž bolo dôležitou križovatkou a jedným z oporných bodov nemeckej obrany. Na počesť oslobodenia mesta boli oslobodzujúce jednotky I. čsl. armády zboru a 8. streleckej divízie ČA vyznamenané a pomenovali ich označením „Popradské“.

Rastislav ZACHER, PhD.,
riaditeľ D MS v Spišskej Novej Vsi

URBÁRSKE SPOLOČENSTVO ŽABOKREKY – POZEM. SPOL.,

so sídlom 038 40 Žabokreky 145, v zastúpení Ing. Emilom Rišianom, predsedom spoločenstva, oznamuje svojim podielnikom, že 31. marca 2023 o 16. hodine v sále Kultúrneho domu obce Žabokreky sa uskutoční riadne valné zhromaždenie.

PROGRAM:

- Prezentácia účastníkov (16. – 17. h)
- Otvorenie (17. h)
- Voľba mandátovej, návrhovej komisie, zapisovateľa a overovateľov zápisnice
- Správa o plnení uznesenia zo zasadnutia Valného US Žabokreky, konaného dňa 27. mája 2022
- Hodnotiaca správa o činnosti US za rok 2022
- Správa lesného hospodára
- Schválenie ročnej uzávierky za rok 2022 (správa účtovníčky a správa dozornej rady US)
- Správa mandátovej komisie
- Diskusia
- Návrh na uznesenie
- Záver

Žiadame vás o účasť!

Ak sa nebudete môcť zúčastniť na valnom zhromaždení, prosíme vyplniť splnomocnenie na zastupovanie vašej osoby.

Šaliensky Matko aj v okrese Vranov nad Topľou
Tradičná matičná recitátorská súťaž pokračuje

Text a foto: Marianna MAJZLÍKOVÁ, Martin HAJNÍK

Hornozemplínska knižnica v spolupráci s Oblastným pracoviskom Matice slovenskej a mestom Vranov nad Topľou pripravili okresné kolo súťaže v prednese slovenských povestí Šaliensky Matko J. C. Hronského v priestoroch Hornozemplínskej knižnice. Okresné kolo odštartovalo hudobným vstupom Lenky Pavlovej, Lívie Vargovej, Simony Kurucovej a Dominiky Levstekovej pod vedením Michala Jenča z Folklórneho súboru Lipovec.

Do okresného kola, ktorému predchádzali školské kolá, sa zapojilo tridsaťjeden súťažiacich zo štrnástich škôl vranovského okresu: ZŠ Lúčna, ZŠ Sídliisko II., ZŠ Juh, ZŠ Bernoláková, CSS Vranov, ZŠ Tovarné, ZŠ s MŠ Sedliská, ZŠ Hanušovce nad Topľou, ZŠ Holčíkove, ZŠ Sačurov, ZŠ Nižný Hrušov, ZŠ Sečovská Polianka, ZŠ Čierne nad Topľou a ZŠ Bystré. Súťažiaci boli rozdelení do troch kategórií podľa veku.

Každú kategóriu hodnotila odborná porota v zložení: Mgr. Lívia Godová, Mgr. Lenka Goroľová, Jana Loukotová (1. – 3. ročník); PhDr. Beáta Balintová, Bc. Roman Goroľ, Mgr. Viera Zálepová (4. – 5. ročník) a Mgr. Martin Hajník, Mgr. Marianna

Majzlíková, Mgr. Marianna Bačovčinová (6. – 7. ročník).

Vranovský okres budú na krajskom kole reprezentovať súťažiaci, ktorí v jednotlivých kategóriách obsadili prvé miesta. 1. kategória – 1. miesto: Boris Lipkoš (ZŠ Juh), 2. miesto: Laura Koperová (ZŠ a MŠ Tovarné), 3. miesto: Tamara Galíková (ZŠ Hanušovce nad Topľou); 2. kategória – 1. miesto: Laura Baranová (ZŠ Hanušovce nad Topľou), 2. miesto: Lara Zubeková (ZŠ Sečovská Polianka), 3. miesto: Adam Sabol (ZŠ Sedliská); 3. kategória – 1. miesto: Peter Štec (ZŠ Bernoláková); 2. miesto: Lenka Pšeničňáková (ZŠ Juh), 3. miesto: Noemi Mitriková (ZŠ Sídliisko II.).



Porotcovia sa zhodli, že kvalitou prednesu súťažiaci často pôsobia skôr ako dabingoví herci než žiaci základnej školy. Zaujímavé bolo tiež pozorovať prechod z recitácie do spevu či kreativity v oblečení súťažiacich. Postupujúcim do krajského kola prajeme veľa úspechov.

Matica slovenská rokovala s predstaviteľmi protifašistických bojovníkov
Ekonomické problémy spoločenských organizácií

Text a foto: Ján BESKYDOV

Prvého februára 2023 sa stretli predstavitelia Matice slovenskej s vedením Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov (SZPB). Okrem rokovania o vzájomnej spolupráci bol zo strany SZPB ocenený in memoriam národný umelec Miroslav Válek, za ktorého prevzal cenu jeho za Stanislav Vallo. Stanislav Vallo bol zároveň ocenený striebornou Cenou Matice slovenskej za zásluhy v diplomacii, reprezentovanie Slovenska v zahraničí a uchovávanie odkazu našich predkov. Pri tom bola aj známa herečka Eva Mária Chalupová, ktorá odrecitovala fragment z Váľkovho diela Slovo.

Stanislav Vallo vyštudoval taliančinu a francúzštinu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Pracoval vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ a následne ako veľvyslanec v Ríme a v Belgicku. Z taliančiny prekladal diela Eca, Boccaccia, Favu, Buzattiho a Paveseho, pričom za prekladateľskú činnosť a šírenie talianskej kultúry mu bola udelená Cena Elsy Morante. Na podujatí pripomenul, že bol iniciátorom osadenia busty Marca Aurelia v obci Šárovce, keďže práve na území tejto obce napísal Marcus Aurelius prvú kapitolu svojej filozofickej knihy Myšlienky k sebe samému. Bola to vôbec prvá literárna pamiatka napísaná na našom území. Okrem toho inicioval v zahraničí pamätníky a busty spojené s cyrilo-metodskou tradíciou a Alexandrom Dubčekom. K jeho



Matičná delegácia na čele s predsedom MS Mariánom Gešperom navštívila v Bratislave predstaviteľov Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov.

najnovším počínom patrí vydanie almanachu Napred, ktorý vydávali Koloman Banšel a Pavol Országh Hviezdoslav. Túto knihu slávnostne odovzdal aj predsedovi Matice slovenskej. Stanislav Vallo ďalej zdô-

raznil, že vo svojich príhovoroch často oceňoval aj prínos Milana Rastislava Štefánika. Prítomní predstavitelia Matice slovenskej a SZPB diskutovali o ťažkej ekonomickej situácii oboch inštitúcií.

Šaliensky Matko – okresná súťaž v Humennom

Vihorlatské múzeum v Humennom v spolupráci s Maticou slovenskou uskutočnili 31. 1. 2023 v koncertnej sále Vihorlatského múzea okresnú súťaž v prednese slovenských povestí Šaliensky Matko. Súťažilo sa v troch kategóriách a na podujatí sa zúčastnilo dvadsaťsedem súťažiacich z trinástich základných škôl humenského okresu. Súťažiacich hodnotila odborná porota v zložení: PhDr. Eva Jacevičová, Mgr.

Zuzana Švecová a Mgr. Veronika Látová, ktorá súťaž vyhodnotila nasledovne: I. kategória – 1. miesto: Evka Vojtková, ZŠ Dargovských hrdinov v Humennom; 2. miesto: Ela Haníková, ZŠ Pugačevova v Humennom; 3. miesto: David Kala, ZŠ s MŠ v Modre nad Cirochou; II. kategória – 1. miesto: Martin Tomčíšák, ZŠ Hrnčiariska v Humennom; 2. miesto: Ema Škovronská, ZŠ Pugačevova v Humennom; 3. miesto:

Laura Uhrinová, ZŠ Dargovských hrdinov v Humennom a Hana Grajcarová, ZŠ s MŠ v Modre nad Cirochou; III. kategória – 1. miesto: Valéria Vaceľová, ZŠ Hrnčiariska v Humennom; 2. miesto: Ela Motilová, ZŠ Laborecká v Humennom; 3. miesto: Nela Čornaničová, ZŠ Dargovských hrdinov v Humennom a Viktória Geršiová, ZŠ Kudlovská v Humennom.

Miroslav KERKANIČ

Ročné predplatné: 24,- €

Polročné predplatné: 12,- €

Štvrťročné predplatné: 6,- €

Objednávajte telefonicky:
043/ 3812 838 0918/ 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk

cez formulár:
<https://snn.sk/redakcia/predplatne-2>

poštou: Slovenské národné noviny,
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin
platba predplatného na účet:
IBAN: SK28 7500 0000 0040 0786 8337
Variab. symbol: 821023
Do poznámky uveďte meno a priezvisko odberateľa.

PRIPOMÍNAME SI

25. februára

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi dovŕšili komunisti v Československu prevrat (1948); v ten deň sa na Václavskom námestí v Prahe konala manifestácia, na ktorej oznámil Klement Gottwald, že prezident Beneš prijal demisiu nekomunistických ministrov

27. februára

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodila bežkyňa na lyžiach, reprezentantka Česko-Slovenska Gabriela Svobodová (1953), bronzová zo štafety na 4 x 5 km na MS 1974, na ZOH v Sarajeve 1984 získala striebornú medailu na rovnakej trati

3. marca

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi udelil zastupujúci prezident Vladimír Mečiar amnestiu pre neznámych páchatelov zodpovedných za kauzu zavraždenie Michala Kováča ml. (1998), 5. apríla 2017 ich však Národná rada SR po zmene Ústavy SR zrušila

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil politik Lubomír Harach (1953), bývalý minister školstva a hospodárstva SR za DÚ a SDKÚ

– pred šesťdesiatimi piatimi rokmi zomrel básnik Ivan Krasko (1876 – 1958), vedúca osobnosť básnickej moderny na Slovensku, neskôr sa stal aj poslancom; dokonca aj senátorom; svedkom na svadbe mu bol Hviezdoslav

4. marca

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil politik Dušan Jarjabek (1953), dlhoročný poslanec NR SR

– pred dvadsiatimi rokmi zomrel diplomat, novinár, spisovateľ a spevák Ivan Stanislav (1939 – 2003), bývalý veľvyslanec Slovenska v Chorvátsku

6. marca

– pred osemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil evanjelický kňaz Ján Bohdan Hroboň (1938 – 2006), známy kazateľ; významne sa podieľal na založení Biblickej školy a Evanjelickej základnej školy v Martine

8. marca

– pred pätnástimi rokmi sa uskutočnila biskupská inaugurácia do úradu bratislavského arcibiskupa a metropolitu Stanislava Zvolenského (2008)

9. marca

– pred stodvadsiatimi rokmi sa narodil spisovateľ Fraňo Král (1903 – 1955), jeho najznámejšími a zároveň najvýznamnejšími dielami sú romány pre deti a mládež Čenkovej deti a Jano

– pred dvadsiatimi rokmi zomrel herec Vladimír Durdík ml. (1949 – 2003), vo svojej hereckej kariére stvárňoval predovšetkým lyricko-romantické typy kladných hrdinov; patril medzi významných recitátorov a bol známy aj ako kuchár amatér

Ludovít KUSAL